

PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
CAHUL

CAHULUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă literară și social-culturală trimestrială
Nr.1 (5) ianuarie - martie 2020
ISSN 2345-1416

PRELUDIU FLORILOR DE TEI

„Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.”

Mihai Eminescu

E teiu-n floare și mirosul de tei
dezagregat în aerul de sară
peste atomii zgomotului grei
total triumfă și-nfioară.

Și de inspirație o clipă, una doar,
aroma cu particule solare
ai gustul dulce-al pâinii, chiar
florile la gust de sănt amare.

Și din amarul miros răspândit
un chip prea cunoscut învie –
poetul care teii a iubit
și i-a cântat ca pe-o ființă vie.

El i-a iubit pentru mirosul sfânt,
având cu pâinea doar asemănare.
El i-a iubit și a murit flămând
Sub teiul neajuns la floare.

Prea mult i-a iubit,
ca să-l fi uitat.
Și iată, că teii
pe de rost l-au învățat.

Prea mult i-a iubit,
ca să-l fi uitat.
Și iată, că teii
chipaul i-au împrumutat.

E teiul în floare și pământul în spice,
miros de pâine și miros de tei
se contopesc la ora asta-n țară
și bucuria-și lasă roua-n ochii mei.

Din pai în palmă, din palmă în izvoare,
grăunțele se-adună râu și curg

apoteotic răspândind pe suprafeți de mare
o muzică cu numele belșug.

Cum să cinstesc memoria aceluia,
care gustară pâinea doar în gând,
Iubind în taină, n-a păstrat tăcere,
iubirea pentru noi a spus-o în cuvânt

Cum să cinstesc memoria poetului
în amintire-i ce-aș putea ca să ridi
decât a crește monumentu-acesta:
mereu în floare teiul,
mereu pâine în spic...

Și de ce în cuvinte
graiul frunzei se simte.
Și de ce în silabe
este sunetul boabei.

Și de ce în oftare
îi eclipsă de soare,
Și de ce în glas
Dulcele mierii a rămas.

Și de ce-n frunze se simte
acel foșnet de cuvinte.
Și de ce în boabe
este sunet de silabe.
De ce în eclipsa de soare
se aude oftare.
Și de ce în miere-a rămas
acel dulce glas.

În secolul cu miros de viteză,
cu nori atomici destrămați în vânt,
mi-i țara toată în miros de pâine
și florile de tei cad rânduri pe pământ.

Mi-i țara toată în foșnete de file.
Mi-i țara toată în sunete de grai.
Și-aduc recunoștință ramul, spicul,
plecându-se adânc pe cea gură de rai.

Gheorghe VODĂ

Iartă-ne, pentru că ne-am născut prea târziu. Prea târziu pentru a-ți dăruia cele cuvenite în viață. Nu bronzul rece al statuii, nici marmură albă – inimă vie, zbătându-se ca o pasăre roșie, pun la capul tău astăzi, bădiță Mihai.

Emil Loteanu

CAHULUL LITERAR ȘI ARTISTIC
ISSN 2345 - 1416

Revistă literară și social-culturală
trimestrială

Nr. 1 (5) ianuarie – martie 2020

Fondator:

Primăria municipiului Cahul

Redactor șef: Alexandru MANOIL

Secretar de redacție:

Marina PORUMB

Paginare computerizată:

Nadejda CUDOBETCHI

Cules: Aurica ȚURCANU

Redactori asociați:

Valeriu AMBROSI

Petru BOTEZATU

Alexandru BURLACU

Gheorghe CUTASEVICI

Nicolae DANDIȘ

Oleg DANILCEAC

Claudia GALAJU

Ion GHELEȚCHI

Veaceslav GOREANU

Ion IACHIM

Lidia ISTOMINA

Gheorghe MÂNDRU

Valeriu MÂNDRU

Ionel NOVAC

Marina PREPELIȚĂ

Veronica POPA

Victoria ȘEVCENCO

Alexandru TECUCI

Email: cahululiterar@gmail.com

Tiraj: 400 exemplare

Tiparul a fost executat la „Bons Offices” SRL,
Chișinău

Coperta 1,3: Tablouri de Alex Ghizea-Ciobanu
Coperta 2: Bustul lui Mihai Eminescu la Cahul

Responsabilitatea pentru conținutul textelor
publicate și-o asumă în exclusivitate autorii
acestora.

SUMAR

Nicolae DANDIȘ:	„Atunci când ne dorim din inimă un lucru, și acel lucru este frumos înaintea lui Dumnezeu și pentru oameni, cu siguranță se va realiza” <i>Interviu</i> 2
Ionel NOVAC	Punct în 2015?... Ba nu: totul de la capăt..... 4
Alexandru MANOIL	În fața unui sfinx mut încă și cu ochii închiși.... 6
Ionel NOVAC	Monumentul lui Mihai Eminescu e și al Limbii Române... 9
Alexandru BURLACU	Modelul eminescian și poezia basarabeană ... 12
Alexandru TECUCI	O „tainică simțire” 15
Gheorghe CUTASEVICI	„Mă zguduie foșnetul filei/ Întoarse de timpul- poet...” <i>Versuri</i> 16
Alexandru MANOIL	<i>Theodor Șerbănescu:</i> „Și zică-se cu simpatie: /Dac-o greșit, /Iertat să fie/ Acel ce-atâta a iubit” 19
	Din agenda profesorului de română 20
	Sabia dorobanțului. <i>Novelă</i> Lângă dorul meu aș vrea să fii. <i>Versuri</i> 25
Ion IACHIM	
Valeriu AMBROSI	Ispita cuvântului scris, sau... <i>Novelă</i> ce sparge tipare 29
Claudia GALAJU	Mihail Chirilă. „ <i>Versuri</i> mari la ani pitici” 30
Petru BOTEZATU	„Dați-i loc, să treacă, Domnului Poet –/ iubitor de fiare și de buburuze” <i>Versuri</i> 32
Veronica POPA	Simpozionul aniversar „Julia Hasdeu – 150 de ani de la naștere” 33
Ion GHELEȚCHI	O crimă comisă față de umanitate 35
Maria PREPELIȚĂ, Lidia ISTOMINA	Clădire cu valoare istorică pentru patrimoniul cultural al municipiului Cahul..... 39
Oleg DANILCEAC	Un administrator și analist de excepție 41
Valeriu MÂNDRU	„Și dacă-i tot pe întrebare: /Noi, țării noastre ce i-am dat?..” <i>Versuri</i> 43
Victoria ȘEVCENCO	Ziua Culturii Naționale – Ziua Națională a Culturii: o inversare de cuvinte? 44
Gh. CUTASEVICI	Cântec basarabean. <i>Versuri</i> 45
	Bienala Folclorică Internațională „Nufărul Alb”: trei decenii de fascinații..... 46
M.SANDU	Sub sceptrul Terpsihorei 52
A. MANOIL	„A suferit și a murit fără a plânge” 55
Gheorghe MÂNDRU	Festivalul Internațional „Teatru fără Frontiere” 58
Marina PORUMB	Alexandru Ghizea-Ciobanu: „Suntem arta pe care o consumăm” <i>Interviu</i> 63

Nicolae Dandiș: *“Atunci când ne dorim din inimă un lucru, și acel lucru este frumos înaintea lui Dumnezeu și pentru oameni, cu siguranță se va realiza”*

Stimate Dle Primar, cum apreciați viața culturală a municipiului Cahul din ultimii ani, în particular din 2019?

Am spus de mai multe ori că municipiul Cahul este o veritabilă capitală a Sudului, și acest fapt se datorează potențialului și indicatorilor realizați în mai multe domenii. Totuși, atunci când vorbeam acum un an, în procesul de actualizare a Strategiei de Dezvoltare a localității noastre, despre obiectivele scontate în perioada următoare, am accentuat anume dimensiunea culturală și potențialul de care dispunem pentru a deveni o capitală culturală a Republica Moldova în accepția amplă a cuvântului. Suntem un centru academic și cultural prin instituțiile care activează în Cahul : Universitatea de Stat « B.P.Hasdeu », Teatrul Muzical-Dramatic « B.P.Hasdeu », Palatul de Cultură « N.Botgros » cu colectivele sale de muzică și dans populare și moderne, Școala de Arte « M.Cibotari », Școala de Arte Plastice, Muzeul Ținutului Cahul, etc. Fiecare instituție își elaborează programe complexe de activități în care sunt implicați anual mii de copii și tineri, dar și părinții acestora. Astfel efervescența vieții culturale ne demonstrează că, prin dezvoltarea acestui domeniu, putem conta și pe un efect economic important.

În ultima perioadă, organizăm anual în Cahul șase festivaluri internaționale, ce acoperă mai multe domenii și care devin tot mai cunoscute și apreciate în țară și peste hotare. În 2019, am avut ediții diferite ale acestor evenimente culturale de talie internațională.

- **Festivalul Internațional „Mărțișor”** s-a desfășurat în perioada 01-10 martie 2019, noi convingându-ne și de această dată ca avem

în municipiu formații artistice de certă valoare: *Iuventa, Izvorașul, Nufărul, Bobocelul* ; membrii Studioului Teatral « Masca » al Palatului de Cultură „N.Botgros” și elevii Școlii de Arte „M.Cibotari” sunt niște talente incontestabile ;

- **Festivalul Internațional de Muzică Clasică « Crescendo »**, ediția a VII-a, 11-17 mai 2019. Muzica clasică la Cahul începe tot mai mult să fie îndrăgită și studiată în cadrul Școlii de Arte « M.Cibotari » și Centrului de Creație al Copiilor « Miorița », dar și în cadrul Colegiului « Iulia Hasdeu ». Inițiatorul și animatorul acestui festival e Dl Rotilă Ilie Croitoru, prin experiența sa internațională el ne asigură că la Cahul vor evolua și în continuare muzicieni și compozitori de renume mondial din mai multe țări ;

- **Festivalul Internațional de Muzică « Faces of friends »**, ediția a XIV- a, 14-16 iunie 2019, la care au participat tineri interpreți din tocmai 19 țări ;

- **Festivalul Internațional de Folclor „Nufărul Alb”**, ediția a XVI-a, s-a desfășurat în perioada 4-7 iulie 2019, și a fost un eveniment excepțional pentru viața culturală a localității și a țării noastre. Am avut participanți din 10 țări ;

- **Festivalul Internațional de Film Documentar pentru Schimbare Socială MOLDOX**, ediția a IV-a, s-a desfășurat în perioada 10-15 septembrie 2019. În cadrul lui, vizitatorii au urmărit proiecțiile filmelor documentare ale regizorilor din Republica Moldova, Federația Rusă, Elveția, Germania, Olanda, Ucraina, Franța, Polonia, Letonia, Estonia, România. Au fost inițiate mai multe activități, ateliere și masterclass-uri MOLDOXLAB destinate publicului interesat de perspectiva schimbărilor și transformărilor în

domeniile social, politic și economic. Inițiativa organizării acestui Festival, în 2015, aparține lui Maxim Cîrlan, care este și director al Festivalului.

- **Festivalul Internațional "Teatru fără Frontiere"**, ediția a I-a, s-a desfășurat în perioada 15-24 octombrie 2019. Pe scena cahuleană au prezentat spectacole teatre renumite din Republica Moldova, România și Ucraina.

La aceste evenimente au participat nu doar soliștii, actorii sau regizorii din statele participante, dar și oficialități din localitățile pe care respectivii le reprezintă, localități cu care am stabilit și dezvoltăm relații de colaborare în diverse domenii. În opinia mea, viața culturală a municipiului este în ascendență și acest fapt ne determină să fim și mai perseverenți, și mai creativi, pentru a dezvolta potențialul în cauză.

Dle Primar Nicolae Dandiș, prin ce se explică dorința Dvs ca municipiul să aibă o revistă? Căci nu știu dacă mai există vreo Primărie de la noi care să manifeste intenții similare

Îmi doresc mult să continuăm editarea revistei *Cahulul Literar și Artistic*, pentru că, prin intermediul ei, vom putea nu doar să promovăm evenimentele culturale, literare și artistice pe care le organizăm, dar și să identificăm și să promovăm persoanele cu talent, să abordăm aspecte interesante și utile din domeniul istoriei locale, al vieții cultural-artistice, creației, etc, pe care trebuie să le cunoască nu doar comunitatea noastră, ci și orice doritor care va citi revista. Cu siguranță, reprezentanții intelectualității cahulene vor avea ce spune în paginile revistei noastre. Aș crede, concomitent, că suntem datori să continuăm inițiativa de la 1940 a concitadinului nostru, poetul Andrei Ciurunga. Sper mult că vom avea constituită o echipă (dl Petru Botezatu a avut un rol important în preluarea ideii de a edita revista) cu persoane care să țină la această publicație și să-i asigure o viață cât mai lungă. De asemenea, îmi doresc ca în paginile revistei să apară cu publicații, mesaje, articole personalități notorii ale culturii noastre care pot inspira și promova lucruri frumoase pe care le avem sau trebuie să le studiem, să le promovăm și să le apărăm. Atunci când ne dorim din inimă un lucru, și acel lucru este frumos înaintea lui Dumnezeu și pentru oameni, cu siguranță se va realiza.

Care sunt proiectele culturale majore, pe care le aveți în plan pentru perioada imediat următoare?

Pe lângă activitățile culturale curente planificate pentru 2020, evenimente de nivel local, național sau internațional, am demarat procesul de :

- **Constituire a Filarmonicii din mun. Cahul**, un proiect pe care, de asemenea cu ajutorul lui Dumnezeu, îl vom lansa în acest an, la inițiativa aceluiași Rotilă Ilie Croitoru ;

- Un alt proiect pe care intenționez mai de mult să-l realizez și sper să reușim acum, este **crearea unui Club de Comedie**, care să susțină spectacole periodice de umor ;

- Evident, sper ca în 2020 să fie finalizată construcția și să fie inaugurat **sediul nou al Teatrului Muzical-Dramatic « B.P.Hasdeu »**, unde am propus :

- să avem săptămânal și proiecții de film, practic avînd acolo nu doar Teatru, dar și **Cinematograf**;

- Încă un proiect îl constituie dezvoltarea și finalizarea procesului de cercetare și valorificare a potențialului turistic pe care îl pot avea **galeriile subterane** din localitatea noastră, în care sunt implicați istorici și arheologi, care urmează să ne prezinte un raport pe acest subiect, ca să vedem cum le cartografiem și ce putem pune în valoare ;

- Tot de domeniul culturii ține și actualul proces de **reparație capitală a Școlii de Arte « Maria Cibotari »** (construcția acoperișului, termoizolarea, reparațiile interioare etc). Acest proiect îl derulăm și cu suportul Ambasadei Japoniei în Republica Moldova ;

- Îmi propun să continuăm lucrul în vederea identificării resurselor financiare pentru **edificarea unui monument dedicat victimelor deportărilor staliniste**, cât și a busturilor unor personalități ;

- De asemenea, ne propunem să organizăm trimestrial evenimente cu participarea unor scriitori, istorici, **lansări de carte** în diferite domenii, să desfășurăm concursuri ce ar motiva și aprecia tinerii care iubesc lectura, etc.

Vă mulțumim, Dle Primar, și Vă dorim succes în realizarea proiectelor pe care vi le-ați propus.

Consemnare: Marina Porumb

PUNCT ÎN 2015?.. BA NU: TOTUL DE LA CAPĂT

Viața literară a Cahulului, în trecut, dar din nefericire și astăzi, a fost și este destul de săracă. Primul ziar românesc, „Cahulul”, apărut la Cahul cu începere de la 22 octombrie 1918, a inclus în paginile sale rare creații literare. Dar nici următoarele publicații locale interbelice („Înfrățirea”, „Liberalul”, „Îndrumarea Tinerimii”, „Săptămâna”, „Năzuința”, „Graiul satelor” ș.a.) nu au excelat în această privință, deși Cahulul, cum bine se cunoaște, nu ducea lipsă de talenți mânduitori ai condeiiului.

Ca urmare, impulsionați și de inițiativa confrăților de la Bolgrad, orașul din vecinătatea Cahulului, devenit în anii 40 „cel de-al doilea centru de cultură din Basarabia” și în care de câțiva ani apărea cunoscuta revistă literară „Bugeacul”, un grup de tineri entuziaști au pus la cale o temerară încercare: editarea unei reviste în orașul de pe malul stâng al Prutului: „Cahulul literar”.

Recent, prin amabilitatea domnului profesor Gheorghe Reabțov, am intrat în posesia copieii unei scrisori adresată de Andrei Ciurunga tatălui său, „iluministul” de la Cahul, așa cum a fost supranumit profesorul și pedagogul Constantin Reabțov. Rememorând episodul „Cahulul literar”, probabil la cererea prietenului său, care pregătea apreciată sa monografie despre Cahul, Andrei Ciurunga îmi trimitea următoarele rânduri:

„Despre Cahulul literar pot să-ți spun următoarele: a apărut un singur număr, dar nici acela, de fapt, nu a apărut. Colonelul Dobrescu, prefectul județului, tot aștepta o aprobare de la București, ca să se dea voie să-l punem pe piață. Evenimentele de la 28 iunie 1940 au surprins revista în tipografia lui Rappaport – și nu știu ce s-a mai întâmplat cu ea. Eu luasem un singur exemplar, peste câțiva ani i l-am dat lui Badiu Leu – și-a dispărut, nici el nu-l mai găsește.

Redacția era alcătuită din următorii: Badiu Leu, Robert Cahuleanu, Napoleon Nițoescu, Haralambie Țugui, Anton Terzi, Liuba Paiu și Vladimir Potop. Nu prea știu ce căutau ultimii doi, probabil au contribuit cu bani la apariția revistei, am dat câte 500 lei de persoană.

Eu am scris despre acest *Cahul literar* în cartea mea de memorii, care se află la o editură de aici cam de multșor. Acuma, sper să apară”.

Vor trece aproape 75 de ani, până când o

nouă revistă literară va apărea din nou la Cahul! Astfel, cu asistența financiară a Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău, în iulie 2014 apărea primul număr de „Cahulul literar și artistic”, revistă trimestrială de cultură, care se dorea a fi continuatoarea „Cahulului literar” din anii '40.

Cu un colectiv redacțional ambițios, alcătuit din nume binecunoscute în lumea literară și științifică (Petru Botezatu, redactor șef, Alexandru Manoil, redactor șef adjunct, Valeriu Mândru, secretar de redacție, Ion Șișcanu, Viorel Dinescu, Vasile Plăcintă, Valeriu Baban și Nicolae Dandiș, redactori), revista a apărut sub egida Asociației „Pro Cultura Sud”, cu sprijinul financiar al ICR Chișinău.

„Sperăm că prin apariția revistei *Cahulul literar și artistic* se repară de fapt o nedreptate istorică și ținem să aducem mulțumiri tuturor persoanelor și instituțiilor care s-au implicat în acest proiect, în special Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău, în persoana domnului director Academician Valeriu Matei, căruia i se datorează, în cea mai mare parte, acest eveniment”, se arăta în editorialul care deschidea primul număr.

În paginile revistei, un adevărat almanah local, vor semna nume cu o deosebită rezonanță atât de pe malul stâng, cât și de pe cel drept al Prutului. Astfel, îi vom regăsi aici cu unele dintre cele mai frumoase creații lirice pe poeții Valeriu Matei, Radu Gyr, Viorel Dinescu, Constantin Preda, Petru Botezatu, Sandu Țurcanu, Diana Enache, Valeriu Mândru, Iulian Grigoriu, dar și pe mulți alții. Elena Vornicescu cu proză scurtă, Gheorghe Matcin cu câteva fragmente de roman, Vasile Plăcintă cu aforisme și epigrame, Ion Ionescu-Bucovu cu însemnările sale despre Mihai Eminescu, se regăsesc și ei în paginile revistei.

În domeniul criticii literare se remarcă profesoara și poeta Veronica Popa (desemnată,

începând cu numărul 4, redactor șef adjunct al revistei), autoarea unor interesante studii: „De la Apis la bouțul lui Serafim Ponoară sau... Povestea cu cocoșul roșu”, „Gânduri despre Paul Goma sau... Ca să fim și noi, măcar în ceasul al doisprezecelea”, „Moș Pasăre sau... Cavalerul de Văleni”, „Augustin Buzura: moartea psihică sau frica de a fi tu însuși”. Pe aceeași linie se înscriu și articolele Liliane Grosu („Nota dominantă în creația lui Grigore Vieru”, „Conotații aforistice în dialoguri și interviuri cu poetul Grigore Vieru”). Articole interesante semnează și Petru Botezatu („Andrei Ciurunga – o viață în slujba neamului”), Anca Cecilia-Potinteu („Cum scria Marin Preda”), Viorel Dinescu („Ultima întâlnire cu Grigore Vieru”), dar și Alexandru Manoil („Vulturul rănit ar vrea să zboare”), articol dedicat poetului Teodor Nencev la comemorarea a 70 de ani de la moarte.

Publicistul Alexandru Manoil abordează și tărâmul minunat al artei teatrale, prin articolele semnate („Actori de ieri ai Muzical-Dramaticului B.P. Hașdeu”, „Publicistul State Dragomir”, „Tentația individualizării”), dovedindu-se un adevărat istoric al slujitorilor celei de-a șaptea arte. Tot în acest registru, merită amintit și articolul lui Oleg Danilceac, „Privire retrospectivă asupra teatrului din R. Moldova”.

Tematica științelor social-istorice a fost și ea frecvent abordată în paginile revistei „Cahulul literar și artistic”, aceasta incluzând autori recunoscuți în domeniu: Ion Șișcanu („Calvarul deportărilor din iulie 1949”, „Pactul Hitler-Stalin și declanșarea celui de-al doilea război mondial”, „Republica Moldova: de la URSS la CSI”), Marian Ștefan („Basarabia. Istorie paralele”), Sergiu Cornea („Restabilirea denumirilor istorice ale localităților - etapa inițială a reformei teritorial-administrative în R. Moldova”), Marcela Vâlcu („Efrosinia Kersnovschi - victimă a deportărilor staliniste din Basarabia”), Lidia Istomina („Dezvoltarea învățământului public în orașul Cahul în perioada postbelică”), Nicolae Dandiș („Invincibilitatea articolului 13”, „Principiile creștine - o soluție: cazul mitropoliilor din R. Moldova”), Rodica Dermenji („Rolul bibliotecii în educarea culturală și civică a tinerei generații”) ș.a.

Nu au fost omise nici etnografia sau toponimia zonală, dovadă fiind documentatele articole semnate de Ala Tabaranu („Fenomenul complex al sărbătorii Drăgaica - Sânziene”), Ion Nălbitoru („Arealul românesc în prag de sărbători (Iotrenii”), Stela Botez („Costumul popular femeiesc din Sudul Basarabiei”)

Relansarea revistei în iunie 2014

sau Vlad Cubreacov („Porecla. Scurt repertoriu alfabetic al porecelor din comuna Crihana Veche, Cahul”, „Crihana. Câteva cuvinte despre posibila etimologie a numelui”).

De asemenea, paginile revistei găzduiesc cu mărînimie și o serie de interviuri, realizate cu nume cunoscute și apreciate pe plan local: consulul general al României la Cahul, Gențiana Șerbu, pictorul Gheorghe Șoitu, dirijorul Rotilă Ilie Croitoru sau scriitorul Ovidiu Vasilescu.

Dar... Cea care se prevedea a deveni o demnă continuatoare a „Cahulului literar” își va înceta apariția, odată cu numărul 4 al revistei, apărut în aprilie 2015.

Ca urmare, de câțiva ani orașul este văduvit de o publicație locală cu acest profil. Vești îmbucurătoare vin însă dinspre Primărie: respectiva autoritate executivă dorește reluarea apariției revistei, într-o serie nouă.

Ajută, Doamne!

NOTE:

1. Liudmila Chiciuc - „Considerații privind eventualitatea apariției revistei Cahulul Literar în 1940”, în „Istoria orașului Cahul: mărturii documentare, personalități marcante”, Editura Cartdidact, 2006
2. Andrei Ciurunga - „Prin Basarabia de odinioară”, în revista „Patria Tânără”, Chișinău, 1997
3. Andrei Ciurunga - „Scrieri”, Editura Știința, Chișinău, 2018
4. Andrei Ciurunga - Scrisoare trimisă lui Constantin Reabțov la 11 ianuarie 1990 (colecția prof. Gheorghe Reabțov)
5. Alexandru Manoil - „Cahul la răscruce de vremi”, Cahul, 2008
6. Constantin Reabțov - „Cahul. Istorie, personalități, cultură”, Chișinău, 1997
7. *** - Colecția revistei „Cahulul literar și artistic” (2014-2015)

Ionel NOVAC

RETROSPECTIVE CU IMPLICAȚII DUBITATIVE

ÎN FAȚA UNUI SFINX MUT ÎNCĂ ȘI CU OCHII ÎNCHIȘI

Dacă mă gândesc bine, nu știu cât ar fi fost de utilă o gazetă locală. Știrile zburau ca pe sârma de la o casă la alta, evenimentele se aflau chiar înainte de a se produce, atât erau de documentați cahulenii în privința întâmplărilor prezente și viitoare”, scria poetul Andrei Ciurunga în memoriile-i „Prin Basarabia de odinioară” despre „Graiul satelor” editat, în cel de al patrulea deceniu al secolului trecut, de revizorul școlar, gălățeanul Vasile Hondrilă – „o publicație în patru pagini de dimensiuni mijlocii, adresându-se țăranilor din județ, dar și orașului nostru, care nu poseda nici o foaie”.

Prin utilitatea îndoielnică a unui eventual ziar local se explică faptul că în această privință Cahulul ceda, uneori categoric, centrelor județene din preajmă?.. Primele tentative pe tărâmul dat s-au realizat în cele două decenii de aflare a județelor respective, conform Tratatului de Pace de la Paris din 1856, în componența Principatului Moldovei și, din 1862, al României: în perioada 15 decembrie 1874 – 1 august 1876 apărea „Omul și natura”, o altă publicație, „Cultivatorul”, având o existență și mai efemeră: martie-iulie 1876. Următoarele acțiuni s-au întreprins de asemenea „pe timpul românilor”: la 22 octombrie 1918, apăru primul număr al ziarului „Cahulul” lansat de Haralamb Vizante, unchiul menționatului deja Andrei Ciurunga – publicație difuzată în oraș și în județ ceva mai multă vreme, dar pe care nimeni de pe la noi nu s-a încumetat s-o caute (și s-o identifice, desigur!) prin arhivele de la Chișinău, Galați, Iași și București. Ca și pe alte efemeride mediatiche, de altfel, chiar dacă acestea erau organe ale diferitor partide antrenate intermitent în tensionatele și frecventele campanii electorale: „Liberalul”, „Sfatul țăranesc”, „Plugarul”, „Oglinda”, „Săptămâna”, dar și Buletinul Tribunalului Cahul, Buletinul Oficial al județului și Buletinul similar al circumscripției Cahul a Camerei de Comerț și Industrie, adică niște publicații periodice cu o tematică determinată de sfere specifice de activitate și de obiective ideologice relativ definite, în context „Graiul satelor” distingându-se prin faptul că Vasile Hondrilă consemna „numai acele acțiuni constructive, care puteau declanșa energii viitoare prin exemplul ce-l ofereau” și, mai ales, prin acel „colț sau pagină, după necesități, cu problemele culturale la zi”, după cum remarca Andrei Ciurunga, adică acel Robert Eisenbraum, care și-a publicat în coloanele acesteia primele poezii întrunite ulterior în placheta „Melancolie” recenzată tot acolo de respectivul „poet

delicat și un om cum rar mi-a fost dat să cunosc”, Vasile Hondrilă.

Evident, mai consecvente în sensul dat au fost revistele ce au apărut la Cahul în perioada interbelică, pionieratul asumându-și-l, cu o periodicitate mensuală, „Înfrățirea” editată, din noiembrie 1920 până în februarie 1921, de către Societatea Culturală „V.Stroescu”, de asemenea grație unui revizor școlar venit din dreapta Prutului, D.Faur – un inimos, sub egida căruia, la puțin timp după Unirea din 1918, apăru publicația de specialitate „Revista corpului didactic primar din județul Cahul” ce și-a schimbat, peste un an, denumirea: „Revista Asociației „Prutul” suspendată, probabil, în 1921. Peste puțin timp, însă, aceeași asociație își edită, în anii 1922-1928, revista lunară „Luceafărul” succedată, începând cu anul 1933, de „Năzuința” – „un organ necesar de răspândire a culturii și a înfrățirii printre învățători”, după cum se remarca în ediția-i din aprilie-mai 1935, editarea căruia se datora exclusiv câtorva entuziaști care-și îndemnau mereu colegii de breaslă „să muncească, să contribuie cu ceva, căci atunci când se va stârni emulația printre învățătorii județului Cahul, în ceea ce privește articolele pentru revistă, se vor publica în ea subiecte din toate punctele de activitate”. Râvnitele elanuri emulative nu se declanșau, totuși, din care cauză comitetul redacțional, în componența căruia se afla și Alexandru Grebenicov, tatăl viitoarei celebrități de talie mondială Eugen Grebenicov, era nevoit să procedeze la pauze mai lungi sau mai scurte în editarea revistei și să îndemne insistent cadrele didactice din sate și din cele două orașe, Cahul și Leova, „să aducă o colaborare mai bogată revistei, ca să nu fim mai prejos față de colegii din alte județe”.

În fond, debutând în revista „Îndrumarea tinerimii” redactată la Liceul „Ioan Voievod” de către directoru-i și profesorul de română Constantin Radu, și

Andrei Ciurunga, căruia la vârsta de opt ani, probabil, i-a „venit gustul” să scoată un ziar, „Minciuna”, în care relatează „cele mai importante evenimente din orașul și județul Cahul și, desigur, din propria familie”, dispensându-se de tipografie, deoarece „o scria cu mâna”, după cum menționa în „Priveliști basarabene” scriitorul și publicistul Dumitru Iov, a fost animat, zic, tot de un imbold emulativ atunci când, în 1940, fondă revista „Cahulul literar”: tindea, firește, că baștina sa să nu fie „mai prejos” decât Bolgradul ce devenise „al doilea centru important (după Chișinău – n.n.) pentru dezvoltarea scrisului basarabean, deși faptul pare întrucâtva ciudat” în accepția autorului sintezei de la 1943 „Dintr-un sfert de veac de scris moldovenesc”, Gheorghe G. Bezviconi, care ceva mai devreme, în 1937, constata surprins că „suflarea românească pornește tocmai din Bolgrad și ca dovadă este generația scriitorilor tineri ai acestui oraș”. Ciudat, într-adevăr, pentru că era orașul coloniștilor bulgari descinși pe aceste meleaguri sudice la începutul sec. XIX, fiind și orașul care anterior ne-a depășit permanent în domeniul culturii: în deceniul al șaptelea al aceluiași secol XIX, bunăoară, aici fusese constituit un teatru cu trupă stabilă, Cahulul consolându-se ulterior poate cu cinematograful construit în zorii artei respective de către proprietarul orașului, Alexei Caravasile, deși afirmația unuia dintre cercetătorii vieții și operei nepoatei acestuia, Eufrosinia Kersnovskaia, acea „Soljenițin a Basarabiei”, că cinematograful în cauză era „al doilea din toată Rusia” este, mai curând, apologetică. Ne-a depășit și la compartimentul mass-media, inclusiv cea literară: începând cu 1935 și în anii când Andrei Ciurunga își finisă studiile secundare la Liceul „Regele Carol II” din localitate, aici apăreau tocmai patru reviste literare: „Bugeacul”, „Moldavia”, „Familia Noastră” și „Generația Nouă”, în două din ele, alături de Teodor Nencev, Vladimir Cavarnali, Iacob Slavov, Igor Ivanov, Nicolae Grecov, Leonid Șeptițchi și alți autori cu origini preponderent slave, publicându-și câteva poezii și copământeanul nostru cu obârșii... germane.

Intenția de a edita o revistă literară în orașul „care de când se știe nu avusese o astfel de publicație”, după cum Andrei Ciurunga mărturisea în „Prin Basarabia de odinioară”, germină în cadrul uneia din „neuitatele seri de poezie” susținute, „la un pahar de vin rubiniu”, acasă la Napoleon Nițoescu, „ofițer de elită, poet delicat și om de aleasă simțire”, la ele participând și Haralambie Țugui, „un sublocotenent proaspăt ieșit, înalt și subțire” din efectivul de ofițeri ai Regimentului 63 de Infanterie Cahul și care avea, ca și Andrei Ciurunga, două plachete de versuri deja publicate: „Liane crude” și „Prohod pentru o zi”.

Tematica primului – și unicului – număr al revistei poate fi stabilit doar cu aproximație: „Cuprindea printre alte materiale, de care nu-mi amintesc, un studiu al lui Leu Badiu, profesor de limbă latină, despre epoca lui Augustus. Eu publicam un eseu intitulat „Viziunea morții în poezia populară” și câteva versuri. Haralambie Țugui și Napoleon Nițoescu veneau cu poezii, Costică Reabțov semna un fragment de proză”, specifică ipotetic Andrei Ciurunga. Tipărită și așteptată cu nerăbdare de către colaboratorii ei, revista a fost stocată la tipografia lui D. Rapoport, care „ține publicația sub cheie”, așteptând de la București aprobarea solicitată de prefectul județului, colonelul Dumitru Dobrescu. În vâltoarea evenimentelor dramatice, înopinate și precipitate de la sfârșitul lunii iunie 1940 – „an pe care istoria l-a scris în cartea țării cu litere ciuntite”, – întregul tiraj a fost pierdut, nimicit fiind, probabil, de către noile autorități, sovietice, instalate în ținut.

După 1945 presa locală fiind reprezentată exclusiv de excesiv de ideologizatul „organ al comitetului raional de partid și al sovietului raional de deputați ai oamenilor muncii (din 1977 – ai poporului), organ ce, în funcție de conjunctura politico-ideologică, și-a schimbat de câteva ori denumirea („Сталинская победа”/„Biruința stalinistă” până la 15 august 1956, „Путь к коммунизму”/„Calea spre comunism” până la 2 aprilie 1965, „Красный октябрь” / „Octombrie roșu” până la 1 noiembrie 1990 și, în fine, „Cronos”/ „Хронос” până la suspendarea-i din 1999), problemele din domeniul culturii erau abordate accidental și sporadic, fiind eclipsate masiv de tematica de partid și economică. Și mai aleatoriu era publicată intriganta pentru cititori „Pagină literară”, frecvent tratată, însă, în virtutea unui snobism anume, cu ironie și cu un scepticism justificat sau mai curând mimat. Oricum, faptul că în acei ani nu ne-am rusificat pe-un cap îl datorăm și ziarelor raionale de altădată, chiar dacă versiunea în „limba moldovenească” a acestora era considerată de către autorități drept secundară în raport cu cea în omni-prezența limbă rusă.

Fostul profesor al liceului din Bolgrad, academicianul Ștefan Ciobanu scria în 1933, cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Unirii: „Este surprinzător alt fapt: populația de la orașe, chiar aceia de altă origine, intelectualitatea trecută prin școlile rusești s-a adaptat foarte ușor la limba română. Cu mult mai ușor decât aceia din Bucovina și Ardeal. Oameni care nu știau nici un cuvânt românesc azi vorbesc și scriu curat românește, mulți sunt inițiați în literatura noastră, se interesează de istoria noastră, de arta noastră”. Surprinzătoare, desigur, dar și paradoxale, sunt și actualele realități ale Cahulului, „urbe derizorie

și rusificată”, după cum o califica peiorativ un critic de artă: în cele peste trei decenii de funcționare a perimatei din capul locului legislații lingvistice alolingvii au manifestat o veche și ostentativă reticență față de limba oficială a Republicii Moldova, copleșind fără dificultate inerții în această privință vorbitori de română, fapt ce a și determinat decisiv eșecul de acum câțiva ani al fulgurantului săptămânal „Curierul de Sud”, deși, profesional, acesta era net superior hebdomadărului informativ-publicitar de expresie rusă „Cahul Expres”.

Aș crede că dintr-o nevoie de echilibru (la Bălți apărea revista literară „Semn”), dar și dintr-o implicită emulație a cahulenilor preocupați de literatură și artă, ba și a originarului din județul Cahul de cândva, poetul și academicianul Valeriu Matei, director al Institutului Cultural Român „M.Eminescu” la Chișinău, în iunie 2014, luându-se în considerație și titlul acelei reviste-fantasmă de la 1940, apăru primul număr al publicației trimestriale „Cahulul literar și artistic”. Necesitatea ei, conform redactorului șef Petru Botezatu, a fost determinată de doi factori: a) apariția unor reviste literar-culturale în diferite zone ale spațiului românesc (din dreapta Prutului, desigur), reviste ce au devenit „reprezentative pentru regiunile în cauză, precum și pentru arealul cultural național”, și b) absența la Cahul a unei publicații periodice în limba română, revista urmând să se implice și „în promovarea valorilor autentice românești și consolidarea relațiilor dintre românii de o parte și de alta a Prutului”, în consecință, pe lângă textele semnate de autori de la Cahul și Chișinău, în acel prim număr de revistă fiind inserate articole și versuri aparținând unor istorici și scriitori din Galați și Ialomița.

Deși plauzibilă, nu știu, totuși, pe cât de oportună ar fi o asemenea tendință, mai ales dacă avem în vedere că în unul din cele patru numere editate în 2014 și 2015 s-a comis și un anumit exces de zel în această privință. Cu inerentu-i spirit polemic, în aceeași perioadă interbelică Nicolae Costenco, cel care, după cum considera revista „Viața Basarabiei”, „s-a smuls din umbra” noii generații de scriitori promovați

preponderent de cele patru reviste bolgrădene, pleda în repetate rânduri pentru regionalism, inclusiv cultural – regionalism determinat de „pornirea de a te chivernisi în casa ta așa cum îți hotărește inima și te taie capul”. Și originarul din Vălenii noștri, Teodor Nencev, animatorul prodigioasei reviste „Bugeacul”, scria în una din paginile acesteia: „Cultura unei țări stă în aportul spiritual al fiecărei provincii”, tot el reproșând în termeni duri redacției revistei „Moldavia” faptul că se orienta mai mult spre autori din toată România, bolgrădenii fiind astfel relativ marginalizați.

Nu știu, zic, dubiile și neliniștile încorsetându-ne și la acest început de an 2020 care – vorba de la 1883 a lui Mihai Eminescu – „ca un sfînx mut încă și cu ochii închiși stă înaintea noastră”, an când, din imboldul intelectualului, într-adevăr, și emulativului primar de Cahul, Nicolae Dandiș, relansăm „Cahulul literar și artistic”. O publicație necesară, fără îndoială, dar care, dat fiind că va conta pe un cititor – și un colaborator – oarecum specific, nu mizează și pe „convertirea” alolingvilor la limba română, pentru ca, asemeni lui Ștefan Ciobanu, să fim surprinși peste o habă de interesul lor față de literatura, istoria și arta noastră; o publicație „cu ochii închiși încă”, fără o concepție definită cu certitudine (poate și din teama inspirată de o altă afirmație, categorică, a lui Mihai Eminescu: „Cele mai înțelepte planuri ne-noronate de succes se numesc nerozii”?), tematica, obiectivele, ba și aria de difuzare (inițial, raionul Cahul, apoi Cantemir și Leova și toate raioanele de la Chișinău la vale?) urmând să fie cristalizate pe parcurs, în funcție mai ales de sprijinul ce i-l va acorda intelectualitatea din zonă, în particular cadrele didactice, medicii, lucrătorii din domeniul spiritualității și culturii, noi, cei doi-trei oameni implicați nemijlocit în editarea revistei, având convingerea că-i anacronică declarația de cândva a aceluiși impulsiv și implacabil Nicolae Costenco: „Acei ce mântuie învățătura, cum s-ar zice înaltă, învățătorii și preoții, cum au scăpat de școală, habar de grijă n-au să mai răsfioască, cu înfrigurare încă (!), jurnale și cărți noi. Degeaba chiar, să nu mai vorbim ca să le plătească”.

Neliniștile, zic, rămân. Suntem, în fond, ca puștiul acesta antrenat în descifrarea unor semne hieroglifice, pe care le însăilează intrigat, dar nesigur pe un zid ce-l ispitește cu vastitatea lui – o fotografie expedită de către cahuleanul Igor Terzi pe adresa electronică a revistei ce-și dibuie primul număr. Și dacă am reprodus pe copertă unul din tablourile pictorului Alexandru Ghizea-Ciobanu, ne întrebăm: ce lansăm – un iaht prevăzut pentru un număr redus de pasageri ce va naviga prin apele din preajma țărmurilor sau o caravelă antrenată în călătorii de lungă durată?..

Alexandru MANOIL

170 de ani de la naștere

15 ianuarie 1850:
**Porni Luceafărul. Creșteau
 În cer a lui aripe...**

MONUMENTUL LUI MIHAI EMINESCU E ȘI AL LIMBII ROMÂNE

Municipiul brăzdat de apele Frumoasei, râulețul menționat într-un suret al domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt la 2 iulie 1502, document considerat ca reprezentând prima atestare documentară a localității, s-a îmbogățit cu o nouă și inestimabilă lucrare de artă: bustul poetului Mihai Eminescu. Astfel, la 31 august, când pe ambele maluri ale Prutului s-a sărbătorit Ziua Limbii Române, numeroși locuitori ai municipiului Cahul, oficialități locale, înalte fețe bisericești, reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor de la Chișinău au asistat la o emoționantă manifestare, prilejuită de dezvelirea bustului celui „mai mare poet, pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc”.

Bustul, realizat de sculptorul Sergiu Ganenco, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din R. Moldova, după prima dintre cele patru fotografii cunoscute ale lui Eminescu, îl prezintă pe tânărul poet visător, cu privirea ușor întoarsă spre dreapta, de unde scrutează zărilor. Turnat în bronz, bustul a fost montat pe o coloană stilizată, fixată pe un postament din beton îmbrăcat în marmură. Ca amplasament, bustul a fost instalat în scuarul de lângă Palatul Culturii „N.Botgros”, la câțiva pași de bustul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Sub bust a fost încrustată doar semnătura acestuia, Eminescu, fără anii de naștere și de moarte, căci, așa cum plastic afirma primarul Nicolae Dandiș, „toți trebuie să știm anii de viață ai poetului Eminescu”.

Manifestarea a debutat prin recitarea poeziei „Glossă” de către Alina Carp, actriță a Teatrului Muzical-Dramatic „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul și moderatoare a festivității. Apoi, în acordurile melodiei soților Doina și Ion Aldea-Teodorovici, „Eminescu”, magistral interpretată de un tânăr cahulean și în aplauzele celor prezenți, Presfințitul Părinte Veniamin și primarul Nicolae Dandiș au dezvelit bustul. După acest moment, Presfințitul Părinte Veniamin, ajutat de un sobor de preoți, a efectuat slujba de sfințire.

În continuare a luat cuvântul primarul municipiului Cahul, Nicolae Dandiș, inițiatorul și coordonatorul proiectului, care a afirmat: „Este un moment emoționant pentru mine, emoții de bucurie, pentru că astăzi, de Ziua Limbii Române, dezvelim acest bust al poetului Mihai Eminescu. A fost mare

Inaugurarea bustului lui Mihai Eminescu, 31.08.2019

nevoie de un astfel de monument. Acest monument nu este doar al lui Mihai Eminescu, este al Limbii Române, a tot ceea ce înseamnă românesc. Cred că așa a vrut Dumnezeu să fie astăzi, nu mai devreme, nu mai târziu, dar sigur că ne-am propus să fie într-o zi frumoasă, dedicată Zilei Limbii Române, la 30 de ani de când vorbim despre 31 august 1989, de limba română, de alfabetul latin și la 130 de ani de la trecerea în neființă a Poetului.

Mergeam, în ultimii ani, la bustul poetului Grigore Vieru și depuneam flori de Ziua Limbii Române sau de Ziua Culturii Naționale. De astăzi avem două monumente, care sunt la fel de dragi poporului român. Sper ca de azi înainte tinerii să spună: unde ne întâlnim? Lângă Eminescu!”, a încheiat primarul municipiului, nu înainte de a mulțumi instituțiilor și persoanelor implicate în realizarea proiectului.

În continuare, Presfințitul Părinte Veniamin, Episcopul Basarabiei de Sud, a precizat că „Mihai Eminescu nu a trăit prea mult, dar dacă ar fi trăit 80 de ani, vă imaginați ce operă era să avem. S-a născut într-o zonă periferică, în zona Botoșanilor, însă a cunoscut foarte bine istoria neamului lui, a fost marcat de nedreptățile istorice pe care le-a văzut și de aceea a și dorit ca să se simtă un om liber în țara lui. Ceea ce se întâmplă rar în vremurile noastre, fiindcă suntem constrânși fie de funcțiile pe care le ocupăm și nu putem spune adevărul sau realitatea, fie de alte împrejurări care ne fac să nu fim liberi.

Aș dori să subliniez câteva din trăsăturile pe care aș vrea să le citesc și pe chipurile dvs, nu doar astăzi, ci în toată viața dumneavoastră. În primul rând, a fost un om credincios. Ce-a spus Eminescu?

A spus că biserica ortodoxă este mama poporului român. Și aici a subliniat importanța și rolul bisericii în istoria neamului românesc și în istoria culturii și civilizației europene.

Un al doilea aspect, pe care vreau să îl subliniez din moștenirea pe care Eminescu ne-a lăsat-o, este demnitatea pe care trebuie să o avem. Să nu ne fie rușine ce suntem și cu cine suntem noi, cu înaintașii noștri, ci, din contră, să lucrăm fiecare în dreptul nostru, cu responsabilitate și demnitate. Dumnezeu ne vrea demni, nu ne vrea sclavi și umili. Or, la noi se confundă foarte adesea demnitatea cu mândria sau umilința cu smerenia. Trebuie să fim foarte atenți: Eminescu a pus accent pe demnitate și smerenie, virtuți de bază ale creștinilor.

Un alt aspect este iubirea de neam, de limbă și de țară. Ce-a înțeles Eminescu? Dacă nu-ți vorbești limba ta și ți-e rușine de limba ta, atunci nu ești nici demn și nici nu ai o perspectivă, nu ai un viitor. Ești un om conjunctural și oportunist și, mai devreme sau mai târziu, îți vei pierde identitatea, iar numele tău nu va fi reținut de istorie”.

Presfințitul Părinte Veniamin a încheiat felicitându-i pe primarul municipiului pentru inițiativă, subliniind faptul că „Dumnezeu a binecuvântat ca să fie astăzi, la 130 de ani de la moartea Poetului, într-o zi importantă, de Ziua Limbii Române și într-o zi care să ne aducă aminte de sfârșitul verii și începutul toamnei, începutul unui alt anotimp, un anotimp în care noi, ca și creștini, ne afirmăm valorile, ne afirmăm identitatea și știm cum să trăim și să facem lucruri frumoase”.

La rândul său, Ionel Novac, reprezentant al Consulatului General al României la Cahul, a

subliniat faptul că „astăzi, când pe ambele maluri ale Prutului se sărbătorește Ziua Limbii Române, „limba vechilor cazanii”, cum atât de frumos o numea poetul-martir Alexei Mateevici, avem deosebita onoare de a asista la un moment care va rămâne în istoria culturală a municipiului Cahul: dezvelirea statuii Luceafărului poeziei românești, „omul deplin al culturii române”, așa cum îl considera filozoful Constantin Noica pe Mihai Eminescu”.

Evidențiind legăturile lui Mihai Eminescu cu Basarabia, acesta a continuat, afirmând că, „deși drumurile lui Eminescu prin Basarabia au fost puține, fiind cunoscute doar cele două efectuate cu trenul de la Iași spre Limanul Kuialnik, în Ucraina, în lunile august-septembrie 1885 și, respectiv, iulie 1886, pentru a-și trata ”boalele la picioare”, astăzi nu există localitate basarabeană, în care Poetul Național să nu fie omagiat așa cum se cuvine. Fie cu ocazia zilei sale de naștere, la 15 ianuarie, când românii de pe ambele maluri ale Prutului sărbătorească și Ziua Culturii Naționale, fie în ziua de astăzi, 31 august, când, iată, împreună sărbătorim Ziua Limbii Române.

Și cum, oare, am putea să omagiem mai bine limba noastră strămoșească și pe cel mai strălucit reprezentant al ei decât așa cum o facem acum, dezvelind bustul Poetului, care i-a dat o strălucire nemaîntâlnită nici până la el, dar nici după trecerea sa în eternitate? De astăzi, Cahulul se înscrie cu mândrie pe harta localităților care au un bust Eminescu”, și-a încheiat consulul discursul, nu înainte însă de a-i felicita pe toți cei implicați în

materializarea proiectului.

În continuare, cuvinte de felicitare au fost adresate de către Ion Groza, deputat independent în Parlamentul Republicii Moldova, Vlad Cășuneanu, vicepreședintele raionului, scriitoarea Moni Stănilă, reprezentanta Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Alexandru Tecuci, profesor universitar, și sculptorul Sergiu Ganenco, autorul bustului. Între discursuri, tineri elevi cahuleni au recitat numeroase poezii din creația eminesciană, iar spre sfârșitul manifestării talentatul cantautor Andrei Ioniță a susținut un emoționant moment muzical.

La final, în semn de mulțumire pentru contribuțiile aduse la realizarea bustului poetului Mihai Eminescu, din partea Primăriei Municipiului Cahul și a Episcopiei Basarabiei de Sud au fost înmânate diplome și plachete omagiale Presfințitului Părinte Veniamin, primarului Nicolae Dandiș și reprezentantului Consulatului General al României la Cahul, Ionel Novac. A urmat apoi depunerea de flori, după care o parte dintre oficialitățile prezente s-au deplasat în Parcul Central „Grigore Vieru” din municipiu, unde au depus flori și la bustul regretatului poet Grigore Vieru, cel a cărui ultimă creație poetică a fost dedicată Cahulului.

Ionel NOVAC

Inaugurarea bustului lui Mihai Eminescu, 31.08.2019

EMINESCU

Lumea încă își înalță pământestile ziduri,
Lacul codrului albastru își mai scrie soarta-n unde...
Ne e dor de Eminescu ca de primele iubiri,
Luminoase, jucăușe, trecătoare, dar profunde...

Țin și astăzi păpușarii ațele în mâna lor,
Prezentând, pe-aceeași scenă, drama veșnic
neschimbată,
Noi, actori fără de voie, mai avem un singur dor –
Ne e dor de Eminescu, ca de mamă și de tată...

Într-un veac al depărtării de izvor născutu-ne-am,
Când se-aprind tot mai puține stele care nu mai pier.
Ne e dor de Eminescu precum frunzele de ram,
Precum teiului de floare și pădurilor de cer...

Petru BOTEZATU

MODELUL EMINESCIAN ȘI POEZIA BASARABEANĂ

Alexandru Burlacu, critic, istoric literar, profesor universitar, doctor habilitat în filologie. Școala Pedagogică din Cahul (1973), Facultatea de Litere a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Cercetător științific, coordonator la Institutul de Literatură și Folclor AȘM, din 1995 – șef al Catedrei de Literatură Română și Comparată la Universitatea „Ion Creangă”. Director fondator și redactor șef al revistei „Metaliteratură” (2000-2009). Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (1997, 1999, 2007), Premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Chișinău (2008, 2018).

În poezia secolului XX, modelul eminescian stă la baza unei noi imagini a lumii. Toți marii poeți – Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Sorescu, Stănescu sau Cărtărescu – l-au rescris în felul lor pe Eminescu, pentru că Eminescu nu e doar „un etalon al poeticității” (Ioana Em. Petrescu), dar și un model catalitic și stimulator în cele mai importante metamorfoze și bătălii canonice.

1. Generația Unirii. Versurile semnate de un Ion Buzdugan, Pan Halippa, Sergiu Victor Cujbă, Iorgu Tudor, Dumitru Iov, Olga Crușevan Florescu, Elena Dobroșinschi Malai, Lotis Dolenga etc. au un nobil caracter localist, onorează sentimentul patriotic, sunt notabile prin autenticitatea lor documentară, prin stabilirea, uneori fie și rudimentară, a unor relații inter-textuale, pasișări simpatetice cu poezia lui Eminescu.

În scrisul unor înflăcărați militanți din generația Unirii, Eminescu devine, înainte de toate, un model de poezie social-politică. Redescoperite, poemele cu cea mai amplă rezonanță în epocă – *Doina* (în care, cum se știe,

e sublimată întreaga concepție social politică a poetului) și *La arme* – sunt rescrise într-o manieră publicistică. Deloc întâmplător, primul număr al revistei „Viața Basarabiei” (1932-1944), cea mai importantă revistă din ținut, se lansează cu acest fragment simbolic: „Auzi... Departe strigă slabii/ Și asupriții către noi:/ E glasul blândeii Basarabiei/ Ajunsă n ziua de apoi./ E sora noastră cea mezină,/ Gemând sub cnutul de calmuc./ Legată n lanțuri e a ei mână./ De ștreang târând o ei o duc./ Murit au? Poate numai doarme/ Și așteaptă moartea de la câini?/ La arme./ La arme, dar, Români!” (*La arme*).

Generația Unirii și-a asumat modelul eminescian cu precădere în poezia de factură ocazională. Mai multe imnuri, consacrate Unirii și semnate de Sergiu Victor Cujbă, Pan. Halippa, Ion Buzdugan, Elena Dobroșinschi Malai ș.a., se înscriu pe linia „Doinei” lui Eminescu. Caracterul aleatoriu al sursei de inspirație îl întoarce pe versificatorul basarabean la un Eminescu lecturat cu ochii lui Octavian Goga. Poezia momentului (adică nu valabilă pentru toate timpurile) este,

la modul general, o cântare a „pătimirii noastre”. E timpul în care e reactivat, redevenind foarte popular, statutul poetului mesianic. De regulă, în cântările pătimirii noastre, tiparul folcloric se interferează cu formula eminesciană. E un fenomen caracteristic mai multor anonimi: „De la Nistru pân’la Prut/ Moldovanu-i trist, tăcut./ De la Reni pân’la Hotin/ Numai lacrimi și suspin” (Al. I. Ușurelul. *Doina Basarabiei*). Exemplele pot fi ușor multiplicare.

Cele mai adânci rezonanțe are poezia lui Eminescu în coarda patriotică a semănătoriștilor. Reanimat de Nicolae Iorga, semănătorismul are totuși partea lui de contribuție la deșteptarea conștiinței naționale în spațiul dintre Prut și Nistru. Exaltarea ideii deșteptării naționale, eticismul programatic, poezia populară și Eminescu, ca modele „instituționalizate”, constituie criteriile de bază ale convenției unei poeticități asincrone, cu un pronunțat caracter localist. Dar contactul cu literatura din țară se face inițial prin semănătorism.

Arcadia e decretată ca imago mundi din două perspective total opuse. Semănătoriștii o

plasează la sat, simbolizii la oraș. Această „matrice imaginară” (Alexandru Mușina) structurează fie utopia semănătoriștilor sau contra-utopia simboliztilor. În jurul acestei „matrice” se ierarhizează celelalte relații antitetice, uneori complexe, alteori jenant de inocente în manifestarea lor.

Ion Buzdugan reclamă „omul arcadic”, poetizează o lume imaginară pe două mituri fundamentale. Arcadia lui este a unui timp original și situată într-un spațiu dacic în care munții sunt păstori de timpuri, iar universul noii Arcadii este populat de baci și mioare. În suita de balade din „Păstori de timpuri” sunt proslăviți ctitorii de țară. Regele este cel mai vechi și cel mai mare stăpân peste ciobanii daci, care e chemat să înfrățească în juru-i toți ortacii: „Colibi lângă colibă, vor așeza ciobanii./ Vor trece-n fugă veacuri, cum trec în goană anii./ Și fi-va peste Țară o turmă și un Păstor:/ Din Nistru pân la Tisa, din Dunăre-n Bihor!../ Așa curând voi face dintr-o câmpie o Țară:/ Voi pune lege-n țarcuri și strajă la hotară...” (*Ctitori de țară*).

În spiritul gândiriștilor, I. Buzdugan înalță imnuri vremilor frumoase ale unui stat etnocratic cu păstori giganti, păscând turme albe, de miori. Finalul nostalgic al baladei, cu nostalgiile timpurilor de aur, pe când pe aceste plaiuri domnea străbunul rege, Decebal, este contrapus, ca la romantici, prezentului infam. În aerul rustic plutește sunet de talangă și dangăt de vecernie și orice taur poartă în coarne un glob de soare.

Lumea din Dacia lui Buzdugan e într-o solidaritate deplină cu tot ce mișcă în țară. Începutul apolinic al condiției

existențiale domină peste toată Arcadia, iar când e cazul poetul își pune toga unui nou Mesia, dar „mesianismul său e blând, „basarabean”, redus la evocarea vremurilor de odinioară, la rugă și invocarea lui Christos...” (M. Cimpoi. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, București, 2002, p. 120).

2. Poeții „noii generații”.

Arcadia autohtonă ia alte dimensiuni în poezia tinerei generații, ea e într-un trecut apropiat, în spațiul rural din timpul ferice al copilăriei.

Magda Isanos preia gestică ceremonială a îndrăgostiților, imită pătrunderea cuplului într-un spațiu securizat, transfigurează insula lui Euthanasius, muntele sacru, reinterpretează simbolurile eminesciene, asimilează tehnici poetice noi, oscilând între mari structuri ale liricii moderne, deprinde construcția în stilul lumii-grădină, modul prin care spațiul mitic se instaurează în locul spațiului real al cotidianului contingent.

Nicolai Costenco excelează într-o evocare a trecutului istoric, reconstituie mitologia autohtonă, valorifică, în special, schemele spațiului mitic, erosul eminescian, peisajul cu latențe vizionare.

Elementele caracteristice codului romantic impregnează poezia lui Robert Cahuleanu, care în placheta de debut dă numeroase pasișe după idilele eminesciene. Preluate sunt poetismele lacului, pădurii, ceremonialul iubirii, versul și ritmul eminescian. Volumele următoare, cu toate riscurile pe care le comportă, creează expresia unui eminescianism care și caută puncte de reper în sfera experienței

senzoriale, specifică unei alte epoci în țara lui Roș împărat. Poetul încearcă să asimileze mai multe elemente constitutive ale paradigmei eminesciene, dar miza pe poetica „văzului” și mai rar pe poetica „viziunii”, utilizarea unui limbaj preponderent tranzitiv în defavoarea celui reflexiv ilustrează mai degrabă modelul pașoptist al poeticității, caracteristică liricii eminesciene din etapa începuturilor.

În controversele lor atât tradiționaliștii, cât și moderniștii îl revendică în permanență pe Eminescu. Reflexele parnasiene în poezia lui Petru Stati, Nicolae V. Coban, Olga Vrabie, Alfred Tibereanu ș.a. sunt tratate, paradoxal, în opoziție cu poezia subiectivistă, egocentristă a simboliztilor. Lirismului eminescian din poezia simboliztilor i se contrapune obiectivismul centrat pe ideea „artei pentru artă”. În legătură cu aceste orientări revelatorii sunt zonele noi de inspirație. Basarabienii încearcă și ei nostalgia „vârstei de aur”, relansează idealul voievodal, cântă societatea ideală bazată pe legile pământului etc.

Parnasianismul a apelat la trecutul grec și latin, dând o osmoză de mitologii, arhetipurile cărora le identificăm în poezia lui Eminescu. Remarcabilă în acest sens e frecventarea de către P. Stati, A. Tibereanu, N.V. Coban a poeziei cu formă fixă (sonetul, rondelul).

Parnasienii se întâlnesc într-un plan al construcțiilor imaginare cu semănătoriștii, care în preocupările lor grave au și ei un sentiment exagerat de admirație pentru trecutul voievodal.

Arhetipul spiritului

angajat, care la Eminescu îl alcătuiește orfismul, este un element structurant în versurile lui Vladimir Cavarnali (la prima vedere, un eseninian), dar care stă în umbra lui Eminescu. El cântă la „o liră nebună” sau „suavă”, răscolind energii nebănuite: „Eu voi umbri albastra nevinovăție a cerului./ Când vor porni să chiuie poemele pământurilor./ să-mi odihnesc lira suavă-n mărgăritare./ Pe jăraticul potolit și uman al tuturor stelelor” (*În slovele mele*).

Orfismul, ca dimensiune esențială, își găsește o metamorfozare individuală la poetul Bugeacului, Orfeul lui e și un profet. Se diversifică substanțial și ipostazele eului, uneori chiar în cadrul unui poem.

De la Narcis la Hyperion ar fi, după M. Cimpoi, două ipostaze extreme ale statutului eului eminescian. Modificările afectează preponderent statutul eului poetic și, paradoxal, mai puțin sistemul de imagini. O tipologie a eului poetic pune în prim-plan pe mesianicii, înstrăinații, dezrădăcinații, apolinicii, dionisiacii, orficii foarte la modă în anii '20 '30, fenomenul „dispariției elocutorii” (Mallarmé) a eului e mult mai rar întâlnit.

Poezia basarabeană merge pe „linia” Eminescu Goga, Eminescu- Blaga, Eminescu - Arghezi, Eminescu-Barbu, Eminescu - Bacovia. Chiar și modelele consacrate Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Walt Whitman, Guillaume Apollinaire, Rainer Maria Rilke, Paul Valéry ș.a. sunt acreditate prin modelele Arghezi, Blaga, Barbu etc. Excepție fac modelele Maiakovski și Esenin, ultimul

dominant la poezii de la revista „Bugeac”.

Modelul eminescian, total dominant în poezia interbelică, își are nu numai ucenici sau prozeliți, dar și nihiliști inveterați. Antieminescianismul lui Em. Bucov, de exemplu, are ceva fie din spiritul maiakovskian, fie din proletcultism: „Pe masa verde literară se -nghesuie/ lirica... epică/ sub privirile de porțelan./ Aici se măsoară ciorba estetică cu hârdăul eminescian” (*Birou de lansare a celebrităților*). Iată o parodie în gen kominternist, în care Bucov profanează Doina: „De la Bugeac/ până la Bărăgan/ mi s a plâns orice țaran sărman,/ că nu mai poate străbate/ de atâta strâmbătate/ și nu de „străinătate”.../ Căci chiar neaoșii stăpâni/ fură al nostru miez de pâini/ și ne lasă pustiiți, nemâncați și jefuiți” (*De la Nistru pân'la...*). Sau o altă strofă cu mare efect „demascator”: „De la Dunăre la Tisa/ calea vorbei ni-i închisă,/ calea vorbei drepte, frate –/ și nu de străinătate,/ căci în „nouă sute șapte”/ nu ne omora străinul,/ ci boierul nost stăpânul./ Averscu nu e grec./ da-i al nostru câine bleg.../ Dar, fârtați, nu e nimica,/ de nu plouă, tot mai pică./ Măi iobagule iobag, fă-ți din seceră ciomag”.

Acest gen de artă, ca la ușa cortului, este nestrăin vieții literare și din „obsedantul deceniu”, e timpul în care numele lui Eminescu e tabuizat, însă unele reminiscențe eminesciene se disting chiar și la proilitcultiști bine văzuți „la palat”.

Alexandru BURLACU

DIN VERS SPRE UNIVERS

*Al Tău nume azi îl poartă
Teiul sfânt ce dă în floare,
Plopii pedepsiți de soartă
Și iubirile amare.*

*Roși de timp, salcâmi vechi,
Când înnebunesc de floare,
Mai ascund sub ei perechi
Și iubiri nemuritoare,*

*Ce-și citesc destine-n astre
Și își spun povești cu zâne,
Tot visând la flori albastre
Și la mâinele de mâine...*

*Vreme trece, vreme vine
Și le zdruncină pe toate.
Numai versul Tău rămâne
Dincolo de timp și moarte.*

Valeriu Mândru,
profesor de Limbă și Litaratură
Română, Liceul Teoretic „Ion
Creangă” din mun. Cahul

Eminescu a făcut ce n-a putut să facă nici un român: când e vorba de limba noastră, cred că cel mai bine l-a prețuit poetul-martir N. Costenco:

*Limba mea sfătoasă
Creangă ce-a iubit-o
Și-a înaripat-o-n
Vers Alecsandri.
Eminescu forma
Ți-a desăvârșit-o
În cultura lumii
Spre a ne mândri.*

Da, ne mândrim, dar știm noi oare chinurile poetice eminesciene? În ultimele zile, când se întuneca pe zi ce trece, poetul se lupta cu boala ce pusese stăpânire pe sănătatea lui, dar nu și pe puterea sa creatoare. El cu stăruință își definitiva lucrările.

Când ajungeam la această răscruce a vieții Luceafărului, simțeam cea mai mare răspundere în fața elevilor mei. Destinul scurt și frumos a lui M. Eminescu trebuia să convingă mintea adolescentului că acesta a trăit o viață frumoasă, fructuoasă, cu folos pentru toți și pentru toate vremurile. Sunt ferm convins că acel care va înțelege viața Omului-Eminescu va înțelege și opera poetului. De aceea, lecțiile despre viața și creația Luceafărului erau pregătite cu minuțiozitate cu mult înainte de a veni în fața inimilor firave și setoase de adevăr, împlam în gând cu lecțiile în cauză zile întregi.

O „TAINICĂ SIMȚIRE”

Le visam. Alegeam materialele cu multă răspundere, căutam ca fiecare detaliu să aibă încărcătură emoțională și să fie documentat, pentru ca să demonstrez că poetul a avut o viață zbuciumată, că el a creat măreața-i operă până-n ultima clipă, ca pe urmă să treacă liniștit pragul nemuririi. Aveam o mulțumire sufletească deosebită, când vedeam copiii veacului nostru cu ochii înlăcrimați de trudnica viață a genialului poet. Totdeauna mă străduiam să spulber mitul răuvoitorilor din timpul lui Eminescu și a celor din vremurile noastre, care înclinau să afirme că de sfârșitu-i tragic e vinovat însuși poetul, că el a fost un pesimist. Credeam că a avut mare dreptate în această privință criticul literar C. Dobrogeanu-Gherea, care spunea: „Sfârșimarea iluziilor, corupția socială neuzită, mijlocul social păcătos - iată cauza pesimismului poetului”. De altfel, această idee este susținută de însuși Eminescu într-o scrisoare către nașul său literar Iosif Vulcan. Necătând la tristețile chinuitoare ale vieții, Eminescu scria cu toată sinceritatea:

*Dar când inima-ți frământă
Doruri vii și patimi multe,
Și a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte,
Ca și flori în poarta vieții
Bat la porțile gândirii,
Toate cer intrare-n lume,
Cer veșmintele vorbirii.*

Problemele vieții contemporane „cereau veșmintele vorbirii” și zbuciumul său se făcea vers. Între anii 1876-1883, M. Eminescu a fost jurnalist. Lucrează șase ani la ziarul „Timpul”, prietenii îl întrebau ce mai face. Și poetul, care scrisese articole de fond, reportaje, corectând și paginile ziarului, le răspundea: „Mizerie, băieți, veșnică mizerie, am ajuns jurnalist, adică calic”.

Alexandru Vlăhuță va scrie despre munca lui Eminescu la ziarul „Timpul”: „Conștiincios și muncitor peste măsură, de multe ori ducea singur greutatea gazetei. Câte nopți petrecute cu condeiul în mână! Și a doua zi – palid, nepieptănat, plin de cerneală pe degete, cu-n teanc de manuscrise – intra în tipografia unde rânduia materia, redacta informații, făcea corecturi și numai seara, când gazeta începea să se vânture la roată, atunci își aducea și el aminte că a trudit și că n-a mâncat nimic în ziua aceea.” Aceasta i-a secat puterile creatoare; pe la 1881 se înfiripa următorul dialog cu prietenul Vlahuță:

— Uf, nu mai pot, aș vrea să mă duc undeva la țară, să mă odihnesc vreo două săptămâni...
— De ce nu te duci?
— Dar unde să mă duc? Cu ce să mă duc? Pe cine să las în locul meu?

Dialogul divulgă starea sănătății poetului, care era, pur și simplu, ținut la redacția „Timpul”. Viața lui M. Eminescu începe să „scârțâe”. Boala progresează. Poetul nu se mai putea așeza la masa de brad. Foaia albă îl irita, și atunci poetul ofta, ofta din greu, zicând:

*Ah! De câte ori voit-am,
Ca să spânzur lira-n cui.*

Și un capăt poeziei**Și pustiului să pui...**

O durere mare și surdă, o furtună sufletească intuiești în scrisoarea adresată la 1882 Veronicăi Micle: „Tu trebuie să-ți închipuiești astăzi sub figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste aceasta bolnav, care ar avea nevoie de cel puțin șase luni de repaos pentru a-și veni în fire”. Munca istovitoare de la „Timpul”, lupta cu nedreptățile vieții l-au făcut pe Eminescu să se simtă „atât de bătrân, atât de obosit, încât nu mai putea să pună mâna pe condei”. Izvorul ideilor începea să sece. Adus la disperare, poetul își blestema destinul: „Aștept telegramele Havas, ca să scriu, iar să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-ași mai fi ajuns să trăiesc”.

Munca scriitorului e o muncă titanică, e grea, mai ales când nu ai dreptul de a spune adevărul, dar Eminescu nu putea să scrie „vreo istorie pe apă”, după cum accentua în „Scrisoarea II”. Iată cum se adresează poetul și cititorilor de astăzi:

***Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,
Ai vedea că am cuvinte până chiar să o fi rupt,
Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă
dreaptă***

A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă.

Viața pentru poetul nostru era o „tainică simțire”, și el o trăia după legile ei frumoase. În vara anului 1883, când toți plecau la odihnă, Eminescu îl petrecea la Viena pe bunul său prieten Ioan Slavici, care se ducea să-și repare sănătatea. Cu lacrimi în ochi, poetul îl ruga să nu-l lase în acest moment greu, căci este singur-singurel și nu mai are pe nimeni în lumea asta. La 10 iulie 1883, gazetele anunțau despre boala cruntă ce se năpustise fără milă asupra geniului nostru național. Ziarul „Timpul”, fără nici o compătimire, scria: „Dl Mihai Eminescu... a înnebunit. Dl Paleoglu va lua direcțiunea suszislui ziar”. Doamne, ce nepăsare!...

Ion Luca Caragiale a plâns, când năprasnica veste a ajuns la dânsul. Dușmanii de la „Junimea” s-au bucurat, prietenii adevărați l-au internat la spitalul doctorului Șuțu, iar cititorii citeau și reciteau paginile dumnezeiești lăsate de condeii fermecat și repetau ca pe o rugăciune versurile îndurerate ale poetului nepereche:

Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun?

Ah! Organele-s sfărmate și maestrul e nebun!

Nici până astăzi nu știm cauza somnului de veci al poetului.

Alexandru Tecuci,
profesor

GHEORGHE CUTASEVICI

poet, publicist, editor
- s-a născut la 21
decembrie 1938 în s.
Tartaul, județul Cahul.
După absolvirea Școlii
Pedagogice din Cahul
(anii 1952-1956),
urmează Facultatea de
Filologie a Universității
de Stat din Moldova
(1960-1966). Lucrează
ca profesor de limbă și

literatură română, director și locțiitor de director la școlile de opt ani din satele Tartaul Lingura, r-nul Cantemir. Colaborează la ziarele «Viața satului», «Cultura», «Literatura și arta», revista «Chipăruș», este redactor și redactor superior la editurile «Lumina» și «Literatura artistică». Lucrează apoi ca instructor superior în cadrul Comitetului republican de conducere a Societății «Prietenii cărții» (1981-1984, 1986-1990); bibliotecar (Biblioteca nr. 2 din or. Chișinău, anii 1985-1986); consultant-traducător, șef secție traduceri și stilizare la Ministerul Economiei al Republicii Moldova (1990-2001). În 1993, fondează Editura «Labirint», al cărei director este până în prezent.

Scrie pentru vârstnici, tineret și copii. Pentru adolescenți a editat volumele: «Cântec despre casa mea», «Uite-așa se trece vama», «La Soroca, în cetate», «Evadarea, sau Prima confruntare cu umbrele» ș. a. Pentru preșcolari și elevi din clasele primare a semnat cărțile «Hora fulgilor», «Am să prind o zi de vară», «Pe străduța cu povești», «Cântecul cu mingi frumoase», «Noi suntem ca florile», «Viața mea-i o zi frumoasă» etc. S-a afirmat ca inventator al ciclului-poem și poemului-glosă cu acrostih multiplu. În cartea sa martiră, «Hora luminii» (1978), acest procedeu a fost folosit ca expresie literară a năzuinței poporului spre libertate și independență față de imperiul sovietic, în scopul trezirii conștiinței de neam a românilor basarabeni, ca îndemn la reîntregirea Patriei.

Este autorul multor texte pentru cântecele semnate de compozitorii Eugen Doga, Victor Masiucov, Andrei Tamazlăcaru, Anatol Mătcu ș.a. Multe din versurile sale au văzut lumina tiparului în Cabardino-Balcaria, Uzbekistan, Rusia și România. În anul 2018, cu ocazia jubileului său de 80 de ani, Editura „Labirint” i-a scos de sub tipar opera literară completă în douăsprezece volume. Publicăm un florilegiu de poezii semnate Gheorghe Cutasevici.

Ma zguduie foșnetul filei/ Întoarse de timpul-poet...

TIMPUL-POET

Se tânguie-o doină amară
Și bate cu lacrimi în geam,
Spre somnul din glie coboară
Privirea-ntristatului ram -

Din cartea de nopți și de zile
O toamnă se dă îndărăt.
Mă zguduie foșnetul filei
Întoarse de timpul-poet.

MĂ BUCURĂ TOAMNA

Mă bucură toamna cu galbenul ei.
E straniu aceasta, e straniu:
Mi-e verde speranța de tânără ce-i,
De vie ce-mi freamătă-n craniu.

O, doamne! Mă bucur.
Cu galbene frunți
Se uită copacii la mine,
În galben se-mbracă argintul
din nunți,
Rubinul din cupele pline...

Și-i pace fatală. În toate și-n tot
Bat clopote mari de uraniu...
Mă bucură toamna cu galbenu-i mort,
E straniu aceasta, e straniu.

CINE-I DINCOLO DE NOI?

Valul nopții iar se lasă,
Cerule cerne negre ploii,
Noi stăm mici și triști în casă -
Cine-i dincolo de noi?!

Doar o flăcăruie rară
Mai străbate uneori
Cu surâsu-i de-ntrebare,
De chemare și de dor...

Poate ne-nțelesul astru
E un suflet generos,
Poate e salvarea noastră
Întru veșnic și frumos

Poate... Noaptea iar se lasă,
Cerule cerul negre ploii,
Noi stăm mici și triști în casă -
Cine-i dincolo de noi?!

CÂNTEC DE LEAGĂN PENTRU FIARA MEA

Azi afară-i ger și vânt,
Casa-i locul sfânt,
Noi ne-am aciuat în ea,
Dormi... Dormi, fiara mea.

Omuleții n-aibă azi
Teamă sau necaz,
Somnul nostru cel ușor
Este pacea lor.

Chipul hâd de inamic
Piară pe un pic
Și coboare-n noi senin
Licărul divin.

Cum am vrea și noi acum
Un destin mai bun!
Cât ne-a obosit de mult
Traiul nostru crud!

Azi afară-i ger și vânt,
Casa-i locul sfânt,
Noi ne-am aciuat în ea.
Dormi, dormi, fiara mea.

ȘTIINȚA

Tu, omule, se pare ai greșit,
Nimic din ce-ai creat nu ți-a priit...

Privește, vezi? Sub norii în scânteii
Zglobiu rotește-un stol de porumbei,
Iar mult mai sus, pe unde viață nu-i,
Un avion se duce-n lumea lui.

Dar cel ce zboară-acuma n-a cuprins
Cu fapta sa eternul Necuprins.
Și, doamne sfinte, un-se duce el,
Căci moartea-i pretutindenea la fel?!

Mașinile ce ți le construiești
Sporesc a tale bunuri pământești,
Dar nu-nmulțesc înțelepciunea ta,
Problema e de ce le-ai inventa?

Când vine-al tău cel mai din urmă ceas,
Din tot ce știi vezi clar că ți-a rămas
O rugă disperată de-ajutor,
Un singur adevăr, un strigăt - «Mor!».

Tu, omule, se pare, ai greșit,
Nimic din ce-ai creat nu ți-a priit.

SĂ-MI SPUI TU, SUFLETE

Să-mi spui tu, suflete, să-mi spui
Ce cați în casa nimănui?..

Eu te-am crezut în corpul meu,
Dar ce sânt eu? Dar ce sânt eu!?

Cadavrul care e pământ?
Pământul care e mormânt?..

Să-mi spui tu, suflete, să-mi spui
Ce cați în casa nimănui.

RUGĂCIUNE

Ridică-mi, viață, ochii din pământ
Și fă-mă visător ca altă dată!
Și spune-mi iar că adevăru-i sfânt
Că dragoste-i planeta asta toată!

Perfizii, vezi, cresc spini pentru cununi,
Viclenii râd și mă lovesc din spate,

Iar criminalii casă de nebuni
Zidesc acum din sfânta mea dreptate.

Mă dor calicii, aprig mă mai dor,
Și suferinzii toți s-au strâns în mine.
Înmormântez popor după popor,
Cu jalea mea epocile suspină.
Dar tu zi-mi iar că nu-s un om pierdut,
Că stelele îmi mai așteaptă saltul...

Îmi spui mereu? De ce nu te aud?
Ori poate-acum, acuma eu sunt altul?..

CURCUBEU

Pădurea tace, tace-n piept...
Coboară iarna-ncet-încet
Pe fulgi de-omăt.

În jur cu ochii cât cuprinzi,
Ca-n fața unei mari oglinzi,
Mâhniți, timizi,

Se văd stejarii. Crunte ploi
Mi i-au lăsat și mari, și goi,
Și... fără noi.

Pădurea tace. Pasul meu
Culege dungii de curcubeu
Din ea. Mereu.
Și peste negrele-amintiri

Se-aștern vibrânde, vii sclipiri.
Prelunghi, subțiri...

Cad fulgi. Regretul a apus,
Se stinge un blestem nespus.
Acum răpus.

Pădurea nea, aleanul meu,
Ce mult însemnă-un curcubeu
Din sânul tău!

Theodor Șerbănescu: 180 de ani de la naștere

„Și zică-se cu simpatie: /Dac-a greșit, / Iertat să fie /Acel ce-atâta a iubit”

Captiv al unor stări de spirit în vogă în mediile literare din ultimele decenii ale sec. XIX, Theodor Șerbănescu se consideră „Icar cu-aripa frântă” și afirmă cu o anumită emfază : „Sunt poet și am iluzii” – iluzii pe care și le spulbera frecvent, dintr-o spontană sau mimată decadență, în poeziile sale, el mai mărturisind în „Între viață și vis”:

Ah! mi s-a urât atâta cu o lume-mbătrânită!

*Loc nu-și află al meu suflet; inima-mi cea obosită
Bate-ncet nepăsătoare; ochiul meu, cel săturat*

De aceea ce de-atâta timp revede ne-ncetat,

Cată alte orizonturi pe un cer posomorât...

În zadar ... cu-această lume ah! atât mi s-a urât!

Posibilitatea de a contempla noi orizonturi i se oferi și la 1876, când prin decret regal fu numit prefect al județului Cahul. A fost, fără îndoială, cel mai notoriu reprezentant al guvernului în periferica unitate administrativ-teritorială. Și aceasta nu în virtutea prestației sale în postura respectivă, ci a ipostazei adiacente – cea de poet care, în pleiada versificatorilor sentimentali și minor-romantici din acea perioadă, și-a meritat un loc, oricât de modest, în literatura noastră clasică.

Mulțumind lui I. Negruzzi pentru primul volum de la 1868 al „Convorbirilor literare”, pe 28 februarie același an V. Alecsandri îi scria respectivului redactor al publicației Societății „Junimea”: „Întreprinderea d-voastră au avut meritul de a oferi un câmp de dezvoltare a talentelor noei generații și acum aveți mulțumirea de a prezenta publicului un buchet de produceri intelectuale, care promit un frumos viitor literaturii noastre” – „produceri intelectu-ale” semnate, în acel număr ordinar al revistei, de către niște condeieri rămași, în fond, anonimi: „d-nii Pogor, Cornea, Schelet, Pruncu, Șerbănescu etc”, care „cu plăcutele lor cercări poetice” constituiau, în accepția indulgentă a „

pustnicului din Mircești” idolatrizat în rudimentarele încă medii literare ieșene, o ”pleiadă nouă, cărei nu-i lipsesc nici inspirarea, nici armonia, nici știința, nici avantajul de a o avea în rândul lor pe o tânără muză, d-ra Matilda Cugler”. Conștient, fără îndoială, că deveni astfel tributarul unor complezențe triviale, V. Alecsandri își asumă și tacitul rol de mentor: „Lăsați dar inimilor voie să-și ieie zborul spre țârmurile lumii ideale și ferile de crivățul vârtejitor al patimilor politice”(1) – patimi cărora nu le-au rezistat mai ales doi dintre cei menționați: V. Pogor și D. Cornea, deveniți ulterior miniștri în diferite guverne.

Nu le-a rezistat, desigur, nici Theodor Șerbănescu, chiar dacă, aderând abia în 1868 la „Junimea” (structură literar-culturală, dar și politică), a fost relativ reticent față de opțiunile și activitățile politice ale acesteia. Deși „a refuzat sistematic să candideze la deputăție”, după cum își amintea mai târziu nepotul său, I. Petrovici, și acesta deținător al unui portofoliu de ministru, eschivările-i erau determinate nu de repudierea implicațiilor etico-morale, de multe ori stângenoase, ale unei campanii electorale sau alta, ci de lezarea unor orgolii mărturisite tranșant: „Organizația liberală din Brăila – din care făcea parte – îl pune pe listă la colegiul al doilea”, îmbătrânitul colonel fiind frustrat de faptul că el, stăpânul moșiei Vameș din județul Covurlui, conform criteriilor de clasă și avere instituite prin Constituția de la 1866 era ierarhizat în colegiul rezervat micilor proprietari, „în timp ce unul ca Cociaș se răsfața la colegiul întâiu”.(2)

Evident, membru al Partidului Liberal era și în acel an 1876. Și aceasta nu numai din cauza că, demisionat recent din armată „din pricina unor ochi albaștri”, căpitanul de atunci Th. Șerbănescu era „captivat de farmecul ce-i inspira Ion C. Brătianu”, prim-ministrul României din aa.1876-1888, ci și

pentru că „nu se putea concepe să fii prefectul unui partid politic, fără să fii, cu trup și suflet, un devotat partizan al acestui partid”.(3) Cu decretul lui Carol I „datu în București la 17 septembrie 1876” – decret, conform căruia și era desemnat „în funcția de prefect al județului Cahulului în locul domnului Zamfiriu Urlățeanu demisionat” și copia căruia există în fondurile Muzeului Cahul – o fi poposit în orașul din stânga Prutului pe la finele lunii septembrie, pentru ca peste o habă, după pregătirea și derularea ceremoniei de investire, pe 9 octombrie să expedieze la București, Ministerului de Interne, telegrama de rigoare: „Supunem cunoștinței că astăzi am depus legiuitul jurământu înaintea domnului președinte alu comitetului permanent, după care am pășitu în lucrare”. De menționat că tot atunci funcția de prefect al județului Bolgrad era exercitată de alt poet – Alexandru Macedonschi, viitorul fondator al revistei „Literatorul”, prin care încercă să dea o ripostă „Convorbirilor literare”, în 1939 redacția revistei bolgrădene „Bugeacul” lansând un apel „către orășeni de a-și aduce obolul la înălțarea unui bust al scriitorului”.(4)

Capitala județului ce încă multă vreme nu-și validă statutul de oraș, atribuit prin decretul din 18 decembrie 1835 al țarului Nicolai I, l-a decepționat din capul locului – o reacție oarecum firească, dacă luăm în considerație felul lui de-a fi și viața-i anterioară trăită sub imperiul tentațiilor prozodice și al ispitelor epicuriene, replicile din una din poeziile sale fiind semnificative în această privință:

– *La masa noastră n-am ce face;*

Mai trist eu par decât nu sînt;

Lăsați-mă să-mi cat în pace

De calea mea pe-acest pămînt!

– *Dar calea noastră-n lume-aice*

E grea, e-un țel necunoscut!

Din când în când, e bine-amice

Să mai petrecem un minut.

S-a născut pe 28 decembrie 1839, la Tecuci, starea materială a boiernașului Eni Șerbănescu, deși avea tocmai 18 copii, fiind, totuși, satisfăcătoare: anume la insistența tatălui, capabil să asigure și lui Theodor cuvenita asistență financiară, după absolvirea Academiei Mihăilene din Iași acesta își continuă studiile la Școala Militară din aceeași capitală a Principatului Moldovei, pentru ca în 1859, „ca întâiul la clasificare”, să devină sublocotenent de geniu, iar ulterior, ca „priceput, inteligent, bun camarad” (5), să avanseze fără dificultate până la gradul de căpitan conferit pe 2 octombrie 1867. Demisia-i din 14 aprilie 1873 n-a fost, desigur, accidentală, decizia-i fiind determinată nu atât de firea-i impulsivă și rebelă ce se conforma anevoie spiritului plat și rigid al armatei, cât de niște insuficient disimulate „motive sentimentale” și de faptul că își știa „spatele asigurat de averea părinților”, după cum considera același I. Petrovici, care, cu o afișată încântare, menționează în evocările sale și calificativele sonore ale acestuia: un „nabab de succese feminine”, un „Don Juan vestit pe vremuri”, care, îndemnat de epicurieni: „Îmbată-te, și în beție/ Îneacă orice gând amar!”, în aceeași poezie le replica stupefiat:

Din agenda profesorului de română

6 ianuarie – 260 de ani (1760-1820) de la nașterea lui Ion Budai Deleanu. „Autorul „Țiganiadei” este un autentic cărturar iluminist și, ca atare, înțelege și concepe literatura mai mult ca o modalitate particulară, menită să demonstreze aproape deductiv un corp de idei, decât ca un domeniu al imaginii artistice, implicând un conținut ideologic ce se poate degaja și transmite (...) Totuși, ceea ce conferă lui Ion Budai Deleanu o notă particulară este faptul că literatura lui, deși vizează zone morale, nu se adresează atât situațiilor și conflictelor așa-zise „general-umane”, cât stărilor de lucruri reale și chiar contemporane lui, pe care le supune alegoriei, convertindu-le, dar nealterându-le semnificația”.

Ioan Oana

11 ianuarie – 155 de ani (1834-1865) de la moartea poetului Alexandru Depărățeanu. „Erotica lui era împovărată de un hedonism adesea lipsit de rafinament. Totuși ea aduce o notă distinctă în poezia de dragoste a timpului, îmbăscită de idolatrizări, prin amplexarea muștrărilor apropiate uneori de imprecății”.

Valeriu Ciobanu

18 ianuarie – 190 de ani (1830-1869) de la nașterea fabulistului Ioan Sârbu. „Pronumele de Sârbu nu corespunde nicidecum cu poezia sa, el de simțământ este Român, fiu al Basarabiei, confrate moldo-românului. Meritul mecanismului

– *Eu să mă-mbăt?.. Voi nu știți dară
Că de doi ochi de-azur ceresc
M-am îmbătat odinioară,
Că nu mai pot să mă trezesc!..*

În consecință, „fire boemă, recalcitrantă față de rigorile vieții militare, mai ales din cauza piedicilor pe care aceasta le pune a escapadelor sale sentimentale”, (6) în orașu-i natal Th. Șerbănescu avu, un timp, o viață de juisor captat intermitent de exercițiul versificării. Asperitățile vieții la Cahul îi repugnă: „Cât despre mine, vei ști că dacă n’ăș avea mult de lucru, ar fi trebuit să crăp de urât până acuma, scria el doar peste zece zile după investire mătușii sale Victoria, devenită peste puțină vreme soția sa. Și care ar fi mijlocul să nu mori de urât, când te găsești transplantat pe un pământ urât, presărat cu case urâte, locuite de femei urâte! Uf! Cât e de urât totul!.. Un osândit nu așteaptă cu mai multă nerăbdare ziua libertății, cum aștept eu timpul când voi putea să iau un concediu, de care mă voi folosi, pentru a veni să vă văd și să vă strâng pe toți în brațele mele.” (7) Se considera exilat aici, la Cahul. Și colegul său de la „Junimea”, I. Negruzzi, califica drept surghiun numirea funcționarilor din regat în orașul, una din puținele notorietăți ale căruia era curtezana Pipița, – o opinie ce a persistat încă multă vreme: „Până acum câțiva ani, Cahulul era un oraș de penitență. Cine merita o pedeapsă, era trimis s-o ispășească aici” (8) , conchidea derutat, în deceniul al patrulea al secolului trecut, scriitorul și publicistul D. Iov, un alt scriitor, A.Sahia (pseudonimul lui A. Stănescu), încorporat în 1933 în Regimentul 68 infanterie Cahul, în cele trei răvașe expediate amicei sale, R. Kaufmann, împărțându-și deziluzii similare: „Sunt exilat aici, în urma activității mele scriitoricești și gazetărești făcute înainte de a intra în armată (...) Au ales expre(s) cel mai nemernic oraș din toată România. Pentru că acest Cahul este mai mult un sat, continu(u) înfundat cu noroaie adânci, peste care bat vânturile renumite ale Basarabiei. Casele majoritatea sunt învelite cu paie...” (9) În ansamblu, imaginea respectivă a orașului nu diferă mult de cea reprodusă de cinicul I. Negruzzi în schița-i „Un drum la Cahul”: „Casele (...) erau mici, strâmte, joase în pod, mai fără ferești și de tot fără sobe, și abia la o săptămână o dată le venea o căruță de poștă...” (10)

Același cadru minor și obscur evoca, prin metafore dezolate, și Th. Șerbănescu în poezia „Basarabia”:

*Ca o sarică largă pe umeri atârnat
Și-a cărei lungi poale ajung până-n călcâi –
Așa Cahulul pare – sarică îmbrăcată
Pe umere de dealuri și țărâind prin văi.
Piața pare-un petec cârpit drept în spinare,
Un petec negru-alături cu case-albite-n var;
Biserica din capul orașului, îmi pare
O glugă ciobănească în vârful unui par.*

*Glodoasele lui strade sînt mări neocolite
În care trist sombrează galoșii din picior;
Iar casele-i mărunte, sub stuf înădușite!..*

poetic este de partea pe care domnia noastră scriitori au mai mult a o respecta și aceea ce trebuie prețuit într-însa este iubirea ce un fiu dezlipit de la brațele maicii sale o manifestează așa de lăudabil”.

Dimitrie Gusti

21 ianuarie – 295 de ani (1725-1801) de la nașterea poetului Matei Milu. „În tentă proprie, Matei Milu se integrează totuși momentului de la îngemănarea secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea și invederează note caracteristice spiritului luminist, dar și accente înnoitoare.”

George Călinescu

1 februarie – 185 de ani (1835-1916) de la nașterea poetului și prozatorului N.Gane, „creatorul la noi al literaturii cu boieri de provincie și cocoane patriarhale, în case colbăite, cu rătăcirii cinegetice pe bălțile aburoase și în munți cu căprioare și urși”.

George Călinescu

15 februarie – 180 de ani (1840-1917) de la nașterea criticului și esteticianului Titu Maiorescu. „T.Maiorescu este stăpânit – în scris ca și în viața publică – de un spirit demiurgic: înființându-se ca om de cultură, el înființează și cultura română. Activitatea sa se desfășoară sub semnul începutului absolut, el apărând ca un Pionier în stare pură, ca un deschizător ideal de direcție nouă. De la el începe Totul, anume în urma acțiunilor sale de pionierat ia naștere cultura, se instituie în câmpul ei adevărul și criteriul valoric, adică spiritul critic, fără de care e imposibil progresul”.

Mihai Cimpoi

Lumei civilizate strig toate: Ajutor!..

Acesta e Cahulul... păstor fără idile!

Aicea Poezia nu are ce căta.

Lăsa-voi dar orașul lui D. Caravasile

Și mă voi duce colo pe muche a visa (...)

Poemul în cauză – o efuziune, în general, patriotică, dar excesiv de abundentă, cu tocmai 18 catrene ce vehiculează, totuși, mesaje explicite – constituie o metonimie: întregul, Basarabia, este substituit printr-o parte a sa, Cahulul, orașul de la Prut, „râu românesc odată din cap până-n picioare”, dar transformat în hotar la 1812, din care cauză „... în undele lui limpezi își leșiau la soare / Cămeșile lor albe, vai! două țări surori”. În partea a doua adoptă un alt segment metonimic – sudul Basarabiei retrocedat Principatului Moldovei în temeiul Tratatului de Pace de la Paris din 1856: „Veni un timp când Rusul la sila lui, prin silă, / Din raptu-i dușman fuse silit să dea-napoi.../Dar ce folos!.. pe blânda și gingașa copilă/ De cap tot el o ține, iar de picioare noi”. Invectivele dure aparțin, de această dată, nu atât poetului, cât prefectului Șerbănescu:

Iar noi, ce-am strâns în brațe genunchele ei goale,

Lăsatu-le-am pe urmă tot goale cum au fost (...)

Trămiși au fost mulți doctori, de sus, de la Domnie

S-o vindece de boale, s-o curețe de spini –

Ei și mai rău făcură... căci, vai! precum se știe:

Chemați sînt mulți la număr, aleși sînt prea puțini!

În fine, partea a treia a acestui poem constituie expresia unui presentiment – presentimentul Războiului Ruso-Turc din 1877/78, aliterațiile captivându-te și confirmând siguranța condeiului:

Sus în spațiu se adună sumedenie de cioare

Și-ntr-un cerc închis, sălbatec, pe sub cer se învârtesc,

Croncănind delaolaltă, făcând larmă-atât de mare

Că și surzii de prin lună aud zgomotul ceresc.

Pe 6 aprilie 1877, în România fu decretată mobilizarea generală și Th. Șerbănescu, fostul om al armelor, reacționează cu promptitudine: peste câteva zile, la 23 aprilie, se reînrolă în armată, campania ordinarului război balcanic, devenit pentru România Război de Independență, el susținând-o, în gradul de maior obținut la 6 iunie, pe lângă Marele Stat Major. Unul din primii biografi și exegeți ai săi, A. Gorovei, ironiza, deși ironia-i era temperată de-o empatie sinceră: „Dar și în fața Plevnei, când fiecare se putea aștepta să-și găsească sfârșitul, era obsedat de... femeie: „Ah! Aici ne lipsesc multe lucruri și mai cu seamă ne lipsește... această gentilă creatură care se numește: femeie. Am și uitat cum sunt făcute femeile...”, mărturisirea Th. Șerbănescu, în continuare folcloristul care s-a încumetat să abordeze creația acestuia specificând: „După războiu, și-a continuat cariera militară, cu oarecare dezgust; superiorii săi îi arătau galoanele (în postura de locotenent-colonel, a fost comandant de regiment la Brăila, iar după ce deveni colonel pe 8 aprilie 1884 – comandant de brigadă la Buzău – n.n.) când făcea câte o glumă pe socoteala lor, cu dreptul de a pedepsi pe îndrăzneț. În ultimii săi ani

16 februarie – 110 ani de la nașterea (1910-1992) dramaturgului Lucia Demetrius.

„Mai ales în piesele de început întâlnim adesea schematismul conflictelor și al caracterizării eroilor în alb și negru; mai valoroase rămân piesele *Trei generații și Vlaicu și feciorii săi*.”

Mihai Vasiliu

21 februarie – 215 ani de la nașterea (1805-1887) filologului și lingvistului Timotei Cipariu.

„Pasionatul erudit ardelean poate fi alăturat cohorții deschizătorilor de drum în cultura românească din secolul XIX. Ovid Densusșeanu îl numește primul filolog român în accepția științifică a termenului”.

C.Jalbă

22 februarie – 210 ani (1810-1885) de la nașterea poetului Grigore Alexandrescu.

„Înăuntrul perioadei de schimbări istorice și de frământări febrile ce se întinde între al patrulea și al șaptelea deceniu Gr.Alexandrescu ocupă un loc special. În orice direcție îi parcurgem opera, fie în teritoriile romantice, pe care le-a explorat până în ajunul revoluției de la 1848, fie în domeniul fabulei sau epistolei, la care inteligența lui vivace s-a reîntors în toți cei 30 de ani de creație, pretutindeni el se situează în calitate de „cap de serie”. Caracterizarea de cel dintâi poet modern de anvergură e justificată de căutări și reușite”.

Silvian Iosifescu

29 februarie – 140 de ani (1800-1880) de la moartea poetului Costache Bălăcescu.

„În afară de Gr.Alexandrescu, el e singurul care a mai scris fabule bune în Țara Românească”.

Mihai Eminescu

de oștire nu numai că era mutat din garnizoană în garnizoană, dar a avut pedepse disciplinare mai rău ca un sublocotenent, ne spune D-I I. Petrovici, nepotul poetului”. (11) Drept urmare, procedă în stilul său: la 1 ianuarie 1894, demisionă iarăși, de această dată definitiv, din armată: „Tunica ce-i garanta succesele cavaleriești, asigurându-i astfel și inspirația erotică, îi strâmtora, totuși, existența și se dezbracă de ea ca de o glorie jinduită a tinereții...” (12)

Retras la moșia din județul Covurlui, cu un conac durat pe versantul unui deal ce-l proteja astfel de eventualele revărsări ale Siretului din preajmă, Th.Șerbănescu se dezlănțui, N. Petrașcu, tecucean și el, scriitorul care s-a impus și prin studiile-i memorialistice despre autorii în vogă din acea perioadă, inclusiv M. Eminescu, V. Alecsandri, I. L. Caragiale, amintindu-și de „neuitatele zile de desfătare în ceata tânără ce strângea acolo! Veselie fără umbră, petrecere fără regim”, deși în acea atmosferă de dezinvoltură și boemă amfitrionul „era unul nefericit”, devenind un claustrat: „Foarte târziu, când îl uitam cu toții, îl vedeam întorcându-se dintr-o singuratică plimbare, de pe vreo potecă pe care o străbătuse în sus și în jos, cu mâinile la spate, visând la vremea când (...) cine știe ce talie sveltă a unui trup își potrivea pașii cu ai lui”. (13) Ales membru-corespondent al Academiei Române, decedă pe 2 iulie 1901, la Brăila.

Și destinul literar i-a fost relativ identic: salutat cu căldură, ba chiar și aclamat la început, și trecut în umbră pe parcurs. Deși, evocând ședințele „Junimii” pe care Th. Șerbănescu o definea drept „teribil areopag”, I. Negruzzi exclama ironic: „Bietul Theodor Șerbănescu! Câte sudori au curs pe uniformă sa de căpitan și maior în vreme ce i se discutau vers cu vers poeziile pe care el le declama cu glas așa de puternic” (14), n-a fost întâmplător faptul că el fu înalt apreciat, cel puțin la debut, de către cel mai important critic și estetician din sec. XIX, T. Maiorescu, ideologul „Jumimii” estimând, cu o exaltare ce nu-i era inerentă, că „între cele mai plăcute produceri ale literaturii române sunt și vor rămâne poeziile d-lui Șerbănescu” și că de la primele demersuri prozodice ale lui D. Bolintineanu „nu cunoaștem poezii, a căror limbă să fi produs auzului aceeași plăcere ca poeziile citatului autor”(15). Și peste aproximativ un deceniu T. Maiorescu va nota cu satisfacție: „Splendidă seară! Frumoase poezii de Eminescu, o baladă de Gane, poezii drăguțe de Șerbănescu...” (16), un alt junimist, Gh. Panu, constatând: „Iai tabla de materie a „Convorbirilor” în anii întâi, unde citești o mulțime de nume de poeți... Câți au mai rămas peste 10 sau 15 ani ca poeți? Afară de Șerbănescu, nici unul” (17).

Neasimilând organic opțiunile estetice ale simbolismului ce-l ispiti prin tentația decadentilor francezi de a decodifica semnificațiile teluricului, Th. Șerbănescu a rămas captivul elanurilor sale erotice, unii istorici literari considerând chiar că el a fost poetul unui singur sentiment. A scris, într-adevăr, și multe poezii de album – extatice și frecvent private de trăire autentică, retorice și superficiale, unele din ele fiind, totuși, puse pe muzică de Gr. Ventura, G. Cavadia și devenind romanțe mult gustate de public. „I se va fi părut lui Maiorescu că o compunere care trece din gură în gură cuprinde o simțire adevărată pe înțelesul tuturor, constata aproape sarcastic

1 martie – 430 de ani (1590-1647) de la nașterea cronicarului Grigore Ureche. „Conflictul dintre umanism și pseudoumanism în Polonia a pus în lumină un fond de cultură umanistă, de care s-a impregnat însuși spiritul lui Gr.Ureche. Această influență a determinat ieșirea literaturii noastre istorice din sfera intereselor înguste a cronicilor oficiale și formarea unei direcții noi, cu o viziune mai largă a vieții poporului, cu opere străbătute de sentimentul dragostei de țară, încercând să definească „omul” (domn, boier sau țăran) ca valoare estetică”.

I.C.Chițimia

5 martie – 65 de ani (1876-1955) de la moartea prozatoarei și dramaturgului Hortensia Papadat-Bengescu. „Alături de Liviu Rebreanu, le revine Hortensiei Papadat-Bengescu și lui Camil Petrescu meritul de a fi durat coloanele de susținere ale romanului românesc modern, pe care cei doi scriitori din urmă l-au introdus în mod deliberat în circuitul european al romanului citadin, de problematică psihologică”.

Mircea Zaciu

12 martie – 55 de ani (1899-1965) de la moartea istoricului și criticului literar, prozatorului George Călinescu. „Opera lui Călinescu este atât de străină, prin însăși natura ei, spiritului de sistem sau clasificării ordonate pe genuri și specii definite, depășind școlăreasca împărțire în domenii lipsite de comunicație între ele, situându-se deasupra lor, încât orice sistematizare poate părea arbitrară. Ni se pare însă că lucrările sale sânt semnificative pentru viziunea teoretică a autorului lor și că (...) ele exprimă un profil spiritual unitar, purtând o pecete stilistică

G. Călinescu. Genul acesta al romanțelor a avut o lungă carieră. Un pionier al romanțelor fade este colonelul Th. Șerbănescu”, în continuare, stigmatizându-i chiar și corespondența intimă pe care i-o consideră drept „caricatură a artei epistolare erotice”, implacabilul istoric literar pulverizându-l: „, Poezia ofițerului liric este la fel de bombastică, dovadă această enormitate:

*În durerea mea păgână
Da-ș putea o clipă, eu
Aș lua pământu-n mână
Ș-aș zvârli în Dumnezeu” (18)*

– o insolită „uneltire” persiflată și în „Dicționarul Junimii” de la 1924: „Câteva din poeziile lui Șerbănescu au fost puse în muzică de G. Schilet: despre altele s-au primit parodii anonime la redacțiune; iar altele au fost ilustrate și dedicate „Junimii”, în special una unde Șerbănescu aruncă pământul în Dumnezeu” (19). În alt poem se întreba, de altfel: „Nu-i păcat d-această lume s-aibă-astfel de Dumnezeu?..”

Oricum, chiar dacă unele volume de istorie a literaturii îl includ printre numele „cu sunet (astăzi) de foi veștede” (20), „omul plăcut, delicat, politicos (...) om în drept să iubească femeia care întrupa idealurile lui” (21), el identificând „minunea cea mai mare/ ce-a făcut-o cel divin” cu poezia însăși, scriitorul care, grație eufoniei multora din versurile sale, a fost „unul dintre poeții români cei mai citiți în a doua jumătate a secolului al XIX-lea” (22), n-a fost dintre cei veleitari, el chiar subestimându-și moștenirea literară:

N-am umblat prin ceruri numai; am trăit mult timp în lume
Și, visând, credeam în visuri; și la orice mare nume,
Trâmbițat de nemurire, tresărea sufletul meu.
Dar eu n-am făcut nimica; nimic bine, nimic rău,
Nimic mare!.. Poate c-astfel ursitoarea mi-a vrăjit:
Ca să fac ceva pe lume, chiar dorința mi-a lipsit!

Alexandru MANOIL

Note:

1. V. Alecsandri. Opere, vol.4. Ch., 1977, pp.286-287
2. Apud A. Gorovei. Teodor Șerbănescu. B., Ed. „Cartea românească”, p.13
3. Idem, p.16
4. Gh. Gheorghiu. În zarea anilor // Basarabia, nr.4-5, 1994, p.78
5. A. Gorovei, op.cit., p.7
6. Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, ed.II.B., 2002, p.851
7. Apud A. Gorovei, op.cit., p.16
8. D. Iov. Priveliști basarabene. Ed. Națională Gh. Mecu, p.130
9. E. Vasilescu. Al.Sahia în corespondență // Biblioteca almanah, 1966, p.102
10. I. Negruzzi. Scrieri alese, vol.I. Ch., 1992, p.247
11. A. Gorovei, op.cit., pp.18-19
12. E. Lungu. Teodor Șerbănescu// Poeți de pe vremea lui Eminescu. Ch., 1990, p.396
13. Apud A. Gorovei, op.cit., p.12
14. I. Negruzzi. Scrieri alese, vol.II. Ch., 1992, pp.218 și 123
15. T. Maiorescu. Critice. Ch., 1990, p.114
16. Junimea, vol.2. B., 1971, p.268
17. G. Panu. Amintiri de la „Junimea”. B., 1998, p.249
18. C. Călinescu. Istoria literaturii române de la origini până în prezent. B., 1986, p.421
19. I. Negruzzi, op.cit., p.218
20. D. Micu. Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism. B.,2000, p.121
21. A. Gorovei, op.cit., p.6
22. Dicționarul literaturii române..., p.851

care, deși reconstituie într-un sens întreaga istorie a artei, rămâne totuși extrem de personală și greu imitabilă”.

Ion Pascadi

18 martie – 125 de ani (1895-1961) de la nașterea poetului Ion Barbu. „Rupând cu întreaga tradiție poetică, Ion Barbu refuza cu indignare discursivitatea, ca și orice element de anecdotică sau ornament, cerând, pe urmele lui Mallarme, o poezie „pură”, a „esențelor”, o poezie intelectuală, apelând la o expresie cât mai concentrată, aproape „cifrată”. De aici, dificultatea lecturii lui Barbu, dar și densitatea neobișnuită a poemelor sale.”

Sorin Alexandrescu

19 martie – 155 de ani (1819-1865) de la moartea prozatorului Nicolae Filimon. „Privit în ansamblu, *Ciocoi vechi și noi* este un roman de autentic realism, important totodată și prin aceea că reprezintă primul roman românesc realizat la un nivel de artă superior, după toate regulile moderne ale speciei. Este de fapt și opera care-l consacră în istoria literaturii române”.

Teodor Vârgolici

25 martie – 135 de ani (1885-1931) de la nașterea poetului și prozatorului Mateiu I.Caragiale. „Scrișul lui Mateiu Caragiale, cu toată aura lui atât de particulară, nu ne mai apare ca rodul unei subiectivități doar deformante; dimpotrivă, suntem înclinați să vedem în această pasionalitate, când violentă, când nostalgică, izbânda excepțională a unei voințe de subiectivitate, cerând, impunând un mare, un insolit privilegiu de existență, tocmai pentru a-și dezvălui esența”.

Alexandru George

SABIA DOROBANȚULUI

Nuvelă

„Ion Vodă, carile era de minte ascuțit, de cuvântu gata și se vedea că-i harnic, nu numai de domnie, ci și altor țări să fie cap mai mare»

Gr. Ureche

Lângă dorul meu aș vrea să fi

Lui Vasile Șoimaru

*A ruginit frunza din vii...
Ce vechi, nemuritor ni-i dorul
De daci, cu pletele-aurii,
De Bahus, cel de și-a vărsat
ulciorul
Peste Cahul, peste Purcari
De se-necau puhoai de tătari
În vinul nostru – izbăvitorul...*

*A ruginit frunza din vii...
Mi-i dor de iarbă și de-o crămă,
De-un tată antic și de-o mamă
Ce s-a urcat într-o icoană,
Mi-i dor de-un mareșal bărbat
Pe care noi l-am împușcat
Că ne-a iubit și ne-a-nălțat...*

*A ruginit frunza din vii...
Si dintr-un lut amestecat cu
sânge
Ponciș se uită Goga, crucea lui
Ștefan plânge
Și tot trecutul peste mine vine
Și mă întunec de rușine!
Și lângă dorul meu aș vrea să fii!
A ruginit frunza din vii...*

După ce îi înfrânse pe turci și munteni la Jiliște, punându-l în scaunul Țării Muntenesti pe Vintilă Vodă, Ion Vodă cel Cumplit trecu apa Prutului și aici află mare oaste turcească, ce se grăbea în ajutorul osmanlăilor pe care îi plânsese deja meterhaneaua.

Oastea moldovenească și cazacii hatmanului Svercevski, însuflețiți de biruința precedentă, nu mai vroiau să adaste și-l îndemneau pe Vodă să izbească în turci. Domnul Țării Moldovei le zise să aștepte, să se pregătească bine de bătaie, trimițând între timp iscoade la turci.

Chemă apoi pe marele șătrar și, când acesta intra în cortul domnesc, întrebă:

— Au ce-i cu așezarea asta mică în drum de la Lăpușna-ncoace?

— Nu am știre, Măria ta. Îngăduie să aflu.

În curând marele șătrar se întoarse însoțit de un moșneag fleoș de bătrân.

— Măria ta, cuvântă moșneagul, după ce se închină cu multă osârdie domnului, așezării de aici îi zice Tigheci.

— Demult a fost ridicat satul?

— Ba, Măria ta. De aceea nici sat nu-i putem dzice. Trăiesc în el doi ciobeni, care în prour duc oile la pășune și se întorc sara, vreo patru rotari ce meșteșujesc roți pentru cară și un crâșmar care cinstește mușteriii veniți din diferite părți. O așezare mai mare prin aceste locuri, ceva mai departe spre miază-zi, o fi fiind Șcheia, cu o bicisnică vană de apă, Frumoasa...

Vodă îl slobozi pe moșneag, îi porunci marelui șătrar să mai caute o dată la tunuri, dându-i de grijă:

— Ia aminte ca toate puștile hușnițe să hie bune. În lupta cu ienicerii pre ele ne vom sprijini vârtos.

Chemă apoi pe Dumbravă vornicul, îi șopti ceva la ureche și îi pofti pe toți căpitani să părăsească cortul.

Vornicul reveni în cortul lui Ion Vodă și puse în fața lui îmbrăcăminte simplă de călăraș, apoi se închină și ieși.

Rămas singur, Ion Vodă își scoase straietele domnești și se îmbracă în hainele ce i s-au adus.

Când se lăsă întunericul, părăsi grăbit cortul și o luă, neînsoțit de nimeni, spre așezarea pe care moșneagul o numise Tigheci.

Ajunse degrabă aici și găsi crâșma. Se așeză într-un colț mai întunecat, ceru de la crâșmar o ulcică cu vin și niște zeamă de găină, punându-se pe ospătat. Mânca fătă grabă, trăgând ocheade în jur. În crâșmă se mai găseau vreo câțiva țărani de prin împrejurimi și doi

dărăbani. Vodă era atent la cele ce se vorbeau.

— Tare frumoasă iarbă și meacoșă crește pre aice, dar în două-trei zile nu rămâne nică, făcu unul ce ținea pe genunchi o cușmă țărănească, se vede stăpânul a mai multor oi.

— Eh, de i-ar bate Vodă pe turci, c-apoi și iarba va să crească. Am oblicit eu de la un negustor că mare sodom de oști au adus turcii... Iarba va să crească...îngândurat, îi răspunse un țaran bătrân de la aceeași masă.

— Lui văru-meu i s-a învârtoșat... și acum nu-i pasă decât de mioare lui, se amestecă în vorbă al treilea țaran, haina căruia era petic peste petic. Acesta mânca la masă pe socoteala lui văru-său, dar nu se rușina să fie obraznic – la ciobănie era de neînlocuit.

— Tu, măi Vasile, degeaba cârâi. Ai îmblat toată viața creangă și ești zavistios pe mine că am și eu niște oițe, pre carele cu multă osârdie le-am adunatu, - îi răspunse obijduit cel cu cușmă țurcănească.

— Ian vezi! făcu ironic cârpitul, mușcând din carne.

— Eh, măi băieți, sânteți veri și decii ar hi bine să trăiți în înțelegere! tânguioasă și împăciuitoare era vocea bătrânului.

Cârpitul, cu gura plină, îi răspunse ațos:

— Săracii și bogații nu fac chelemet unii cu alții!

Între timp cei doi dărăbani s-au cherchelit binișor, căci sugeau ulcică după ulcică, nu beau cumpătat ca țaranii, și au început un cântec trist despre un tânăr care a fost chemat sub steaguri, căci au năvălit turcii și el n-a apucat a lua nici pârga miresei.

Bătrânul țaran spuse dojenitor:

— Aceștia beau de plesnește pielea pre ei...

Ion Vodă își mută atenția spre dărăbani.

— Crâșmarule! strigă unul din ei, tinerel, cu mustecioară bine grijită, cu îmbrăcămintea curată și nouă. Semăna a fi fiul vreunui răzeș. —Crâșmarule! Ce ne-ai dat zama asta care miroase a câine plouat? Toarnă niște gin de cel marmaziu!

Tovarășul dorobanțului cu mustecioară, ceva mai în vârstă și cu veșmintele mai ponosite, lovi și el cu pumnul în masă.

Crâșmarul turnă o ulcică de vin roșu ca purpura, din care săreau puricii tăriei, și murmură către dorobanțul cu mustecioară, ce se apropiase:

— Banii înainte...

Acesta îi zmulse ulcica cu vin, strigând mânios:

— Noi i-am bătut pre turci la Jiliște, noi i-am pârpalit pe păgâni în cetățile Tighina și Acherman! Îți dăm foc și ție acuș!

Crâșmarul bolborosi ceva nemulțămît, iar dorobanțul se întoarse cu ulcica la însoțitorul său. I-o întinse, și dorobanțul cu straiete sărăcicioase bău îndelung, cu plăcere. Când ulcica se întoarse în mâinile celui cu mustecioară, se auzi strigătul lui voinicesc:

— Tăiască Măria Sa Ion Vodă!

Ion Vodă tresări în ungherul în care se afla și ochii lui mari și negri străluciră de bucurie.

Dorobanțul supse ulcica până la fund și o trânti pe podeaua

Din agenda profesorului de română

1 ianuarie – 70 de ani de la nașterea (1950) scriitorului și publicistului Ion Iachim. „Este o fire artistică de natură neoclasică, echilibrată, dar foarte cointereseată, sensibilă la schimbările moderne și mai ales la mutațiile ce se produc în conceptul postmodern de creație literară. Firea lui sfătoasă, deschisă, harul intuiției, plăcerea aproape ludică de a scrie, mișcarea energică a cuvântului în frază, prezența de spirit ne amintește de Ion Creangă pedagogul și povestitorul, de lirismul și arta narativă a lui Mihail Sadoveanu, de „povestea depănată” a lui Ion Druță. Această dispoziție de zbor clasic îl va antrena să experimenteze variate formule și convenții artistice clasicizante, moderne și postmoderne, dar fără să piardă înălțimea zborului”.

Timofei Roșca

7 ianuarie – 95 de ani de la nașterea (1925-1987) poetului și prozatorului Valentin Roșca. „Și poezia, și proza pe care o semnează e profundă și veritabilă, când dă de adevăratul filon al creației sale”.

Petre Comarovschi

13 ianuarie – 80 de ani de la nașterea (1940-2016) poetului, prozatorului, dramaturgului Nicolae Esinencu. „Spre deosebire de alți poeți, care încep să scrie proză destul de târziu, când le-o dictează vârsta și experiența de viață, Esinencu începe să exploreze toate genurile deodată: poezie, proză, dramaturgie, roman, nuvelă, scenariu de film... Importantă este viziunea sa în proză. O proză realistă, dură, care înseamnă un succes real în nuvelistica noastră actuală”.

Ion Ciocanu

de lut, făcând-o bucățele. Apoi, cu pași beți, porni spre ușă. Și al doilea dorobanț se sculă de la masă. Crâșmarul le ieși înainte.

— Plățiți, jupâni dorobanți... - aproape fără voce zise el.

— Căpușă burdănoasă! Te istovesc din viață! strigă înfuriat tinerelul, punând mâna pe mânerul sabiei.

Crâșmarul făcu doi pași înapoi și, după o clipă de încurcătură, spuse mai cu îndrăzneală:

— Hvală vouă că i-ați bătut pre turci la Jiliște. Dar pentru jin trebuie să-mi plătiți. Și adăugă repede: - Am să mă jălui lui IonVodă!

Cuvintele avură efectul cuvenit. Tinerelul se opri încurcat, apoi scoase sabia din teacă și i-o întinse crâșmarului:

— Na, mutră parșivă! Ți-o dau zălog. Măine vin și o iau, aducându-ți banii.

Cei doi ieșiră din crâșmă, lăsându-l pe stăpân cu sabia sclipitoare în mâini.

Degrabă se ridică și Vodă în hainele lui de călăraș. Îi puse în palmă crâșmarului o monedă nou-nouță ce avea pe o parte chipul lui de domnitor, iar pe cealaltă zimbrul regal.

După ce călărașul ieși, crâșmarul șopti bucuros:

— Cu dzimbru!...

A doua zi dezdidimează Ion Vodă porunci căpitanilor de dărăbani să-și așeze în stroi oștenii pentru osmotrul domnesc.

Vodă trecea printre șirurile lungi de dorobanți, căutându-l pe cel de zălogise sabia. Făcea câte o observație celor cu straietele neîngrijite, cu armele încercate de floarea ruginii. Îl găsi și pe cel cu mustecioară. Alături de el, în rând, stătea prietenul de ieri. Dorobanțul cu mustecioară privea semeț înainte, iar din teaca-i se vedea mânerul unei săbii. Vodă privi o clipă încruntat către mânerul sabiei, apoi se întoarse brusc spre dorobanțul cu hainele ponosite. Strigă oțărât:

— Privește cum se furlandisește prietenul tău, dacă și straietele i-s în rânduială și armele așijdere! Iar tu... ai putea fi lesne luat în paici, căci ești vârtos și bine la trup, dar m-ai oscârbit, căci îți iaste descusută haina!

Vodă întinse mâna spre pieptul dorobanțului, unde întra-adevăr se vedea o mică descusătură. Domnul, adundă-și toată mânia și puterea, strigă:

— Poruncesc să fii dat pierzaniei! Tu, dorobanțule, rătează-i capul! se întoarse Vodă către cel cu mustăcioară.

Între rânduri, se lăsă o lungă și tristă tăcere. Apoi, clară, ca o dimineață, se auzi vocea dorobanțului cu mustecioară:

— Măria Ta! Dacă acestu prieten al meu e vinovat într-adevăr, sabia mea îi va reteza capul, dacă el iaste nevinovat, sabia mea, care a retezat multe capete de turci, să se prefacă în sabie de lemn! și cu un gest sigur tânărul scoase sabia din teacă. Se auzi un „O-o-o!...»printre rânduri, dorobanții ședeau cu ochii bulbucăți și gurile căscate, căci în mâna tovarășului lor era o sabie de lemn.

Și de odată, nestăvilit, puternic, bărbătesc, răsună hohotul lui Vodă. După ce râse din toată inima, mărind și mai mult nedumerirea

23 ianuarie – 95 de ani de la nașterea (1925-1992) prozatorului Iosif Gaisaniuc. „Eroii lui Gaisaniuc refuză de a urma până la capăt destinul meșterului Manole...”

Anatolie Gavrilov

7 februarie – 75 de ani de la nașterea (1945) poetului și dramaturgului Gheorghe Calamanciuc. „Limbaș colocvial, uneori chiar familiar, scutit de false pudori și prejudecăți”.

Viorel Dinescu

— **65 de ani de la nașterea (1955) poetului, umoristului, ziaristului, omului de teatru Ion Diviza.** „Poeziile satirico-umoristice, epigramele, maximele, dar și versurile lirice ne relevează o altă față a poetului. Prin aceste metamorfoze de râsu-plânsu, Ion Diviza ne invocă o dată în plus anticul adevăr, formulat parcă anume pentru scenă: de la comic până la tragic nu e decât un pas...”

Alexandru Grecu

13 februarie – 85 de ani de la nașterea (1935-2019) poetului, prozatorului, dramaturgului Petru Cărare. „Spontaneitatea, dezinvoltura, lipsa oricărei note contrafăcute sânt mărturia unei predispoziții umoristice genuine”.

Mihai Cimpoi

14 februarie – 90 de ani de la nașterea (1910-1984) criticului și istoricului literar Vasile Coroban. „V. Coroban rămâne și astăzi în arenă. Rămâne prin tot ce a realizat mai bun, prin tot ce a contribuit – direct sau indirect – la evoluția fiecărui fost student al său, aspirant ori simplu ascultător al cursurilor de perfecționare a cadrelor didactice, prin faptul că a pus umărul la dezvoltarea literaturii și a gândirii estetice moldovenești, și chiar prin glumele, replicile,

dorobanților, Ion Vodă strigă:

— Na-ți, oștene, un galben, și îi întinse celui cu haina descusută, pentru că ai tras frică în darn! Na-ți și ție, dorobanțule, un galben, și îl aruncă celui cu sabia de lemn, pentru că ești istețu! Și acum du-te la crâșmar și-ți ia sabia zălojită! Să cășunezi cu ea încă multe pierderi turcilor!

Dorobanțul cu mustecioară roși, dar continua să privească în ochii lui Ion Vodă.

Vodă se întoarse printre rânduri. Se auzeau numai pașii lui bărbătești, apoi, ca o trâmbiță de argint, - vocea dorobanțului cu mustecioară:

— Trăiască Ion Vodă!

Și urmă un tunet – glasul rândurilor de dorobanți:

— Trăiască Ion Vodă!

Numai dorobanțul cu tunica descusută nu zise nimic. Se uita lung din urma domnitorului și zâmbea cu o ironie acră.

Tinerelul se întoarse nedumerit spre el. Văzu zâmbetul batjocoritor al tovarășului mai în vârstă și-i zise cu necaz:

— Ce te hlizești? Măria Sa, deși-i varga lui Dumnezeu, nu m-a tras la nacazanie!...

— Nu, fiindcă Măria Sa îi cu mult mai tălpiz decât noi, toții... Dărăbanii sânt manta de vreme rea.

— Auzi, ce te bârzoiești atâta, nu pricepu...

— Vodă ne-a dat nouă, dărăbanilor, cărți de scuteală nu deatâta că-i suntem dragi peste poate, ci deacea că are nevoie să se sprijine pe săbiile noastre. Te-a scutit acum de pedeapsă nu de aceea că îi este cu libov mustața ta tinerească, dar ca să câștige inimile dărăbanilor...

S-a molcomit văpaia extazului din ochii tânărului dorobanț. Privea gânditor spre Vodă care se îndepărtase de ei și se apropia acum de ceata căpitanilor și a boierilor.

— Și totuși acest Vodă are cap pe umere...Hai și îți vei lua sabia zălojită – dorobanțul mai în vârstă scoase sabia de lemn din teaca de la cingătoarea tânărului și o aruncă la pământ. – Bâlciul s-a terminat, ne așteaptă răzbelul.

Ion Iachim

împunsăturile care adevereau – și ele – luciditatea critică, sănătatea creatoare”.

Ion Ciocanu

15 februarie – 90 de ani de la nașterea (1930) criticului și istoricului literar Haralambie Corbu. „Prin munca asiduă de zi la zi a obținut succese notabile în știința literară și filologică în general, publicând lucrări de prestigiu, dar care în același timp duce greua povară de coordonare a activității științifice a tuturor socio-umaniștilor”.

Nicolae Corlăteanu

20 februarie – 85 de ani de la nașterea (1935-2010) poetului, prozatorului, dramaturgului Arhip Cibotaru. „Una din direcțiile definatorii de manifestare ale personalității lui A.Cibotaru este proiectarea faptului mărunț în simbol și viziune semnificativă”.

Mihai Dolgan

23 februarie – 70 de ani de la nașterea (1950-2016) prozatorului și publicistului Haralambie Moraru. „Știe să potrivească bine cuvântul, să arciască frumos fraza, să viseze personaje care să respire cu amândoi plămâni, să inventeze situații limită în care să-și pună să acționeze eroii, să creeze subiecte care compun ceva mai altfel, decât ne-am deprins, realitatea”.

Serafimn Saka

16 martie – 85 de ani de la nașterea (1935-2011) prozatorului, eseistului, dramaturgului Serafim Saka. „Pentru Saka *Întrebarea* este un mod esențial de existență: *întrebând și întrebându-se*, eroii săi și însuși prozatorul se transpun în miezul realului, îl străluminează din interior. Ea este, ca atare, procedeul de analiză, apropiind proza de eseu”.

Mihai Cimpoi

LANSARE DE CARTE

ISPITA CUVÂNTULUI SCRIS, SAU... NUVELĂ CE SPARGE TIPARE

Recent, în Sala de conferințe a Bibliotecii «Onisifor Ghibu» din or. Chișinău a avut loc un eveniment deosebit pentru breasla noastră: preotul *Anatol Cristea*, coleg-jurnalist, autor de articole revoluționare și lucrări literare, paroh al bisericii din s. Badicul Moldovenesc, care aparține Mitropoliei Basarabiei, a fost «botezat» scriitor, vorba scriitorului-academician, poetului, redactorului-șef al săptămânalului «Literatura și Arta», *Nicolae Dabija*, prezent și vorbitor în cadrul activității de lansare a primei cărți a protagonistului nostru, «Poiana Raiului», recent apărută de sub teascurile Tipografiei «Reclama» din or. Chișinău.

La «botez» au mai luat cuvântul scriitorul *Ion Vicol*, originar din Badicul Moldovenesc, autor de cărți despre viața și faptele Apostolului Andrei, *Nicolae Tudose* din Andrușul-de-Sus, de asemenea autor de cărți, profesorul universitar *Vasile Șoimăru*, fost deputat în primul Parlament al Republicii Moldova, care, înfrățit cu aparatul de fotografiat, a călătorit prin aproape toate regiunile Siberiei de gheață, redescoperind urmele basarabenilor ruși cu forța din locurile de origine și duși de regimul stalinist în «împărăția urșilor înfomețați». «Apropo,- interveni poetul-academician *Nicolae Dabija* - actualul regim

politico-administrativ din Republica Moldova pregătește deja o nouă deportare a basarabenilor în locurile de tristă amintire». În context, cei angajați în discuțiile pe marginea nuvelei «Poiana Raiului» au concluzionat că preotul-scriitor *Anatol Cristea* are de unde selecta teme și subiecte pentru viitoarele cărți. Vom mai menționa că la eveniment au participat colegii-jurnaliști din Cantemir: *Valeriu Ambrosi*, *Nicolae Boișteanu* și *Gheorghe Valicu*, precum și *Alexandru Ghelan*, directorul Muzeului «Dimitrie Cantemir» din or. Cantemir, prietenul *Valeriu Mititelu*. De la «Literatura și Arta» a mai fost prezentă poeta, jurnalista și copământenca noastră *Nina Josu*. Alături de autor s-au aflat colegi de facultate, prieteni și, desigur, echipa de pregătire pentru tipar a cărții: scriitoarea *Raisa Plăieșu*, graficiana *Viorica Didic-Vlas*, precum și elevi de la Liceul «Doina și Ion Aldea-Teodorovici» din capitală.

O surpriză plăcută pentru cei prezenți în sală a fost și evoluarea ansamblului etno-folcloric «Ștefan Vodă», cu soliștii *Maria Stoianov* și *Tudor Ungureanu*, care au încălzit atmosfera cu un buchet de cântece românești.

Cartea «Poiana Raiului» aduce către cititor un mesaj clar: «...*Dacă șarpele ar fi trăit ca Adam și Eva sau aceștia ca și șarpele,*

cred că ispita n-ar fi apărut pe pământ... Nuvela este o scriere ce vine să spargă **tipare literare în tratarea subiectului social, precum este dragostea dintre bărbat și femeie**; o face depășind unele bariere în cunoașterea și valorificarea acestui sentiment cu totul neordinar și nespecific canoanelor din mediul cărora provine autorul. Lucrarea este o încercare de a constata o revoluționalizare a relațiilor de dragoste dintre bărbat și femeie, tratată în nuvelă cu o deosebită deschidere, chiar cu depășirea, pe alocuri, a unor calapoade conservatiste bine înrădăcinate în mentalitatea majorității ortodoxe.

Noi, cei care-l promovăm și-l sprijinim pe părintele *Anatol Cristea* în a scrie, îi dorim multă sănătate, succese pe tărâmul acesta atât de ispititor, dar pentru care face să te jertfești și să te consacri. Căci știm: scriitorul în devenire *Anatol Cristea* ne va bucura cu subiecte culese cu grijă din zbuciumata istorie a Neamului Românesc. La mai mult și la mai mare!

La sfârșit toată sala a interpretat vivatul: «*Mulți ani trăiască!*»

Felicitări, dragă coleg și prieten Anatol Cristea!

Valeriu Ambrosi

Mihail Chirilă „VISURI MARI LA ANI PITICI”

Astfel savantul, pedagogul și scriitorul Mihail Chirilă a intitulat cartea de poezii dedicate scumpului nepoțel Darius-Mihai. Domnul Mihail Chirilă este originar din comuna Zârnești, raionul Cahul, și a studiat, iar apoi a lucrat mai bine de patru decenii, la Universitatea de Stat din Chișinău. A făcut trei stagii în străinătate: Spania, Peru, Bolivia. Are numeroase publicații în țară și peste hotare: monografii, dicționare, articole științifice, manuale etc. Este autorul cărții „Sub bagheta magică a timpului” dedicată satului de baștină și familiei sale, iar în vara lui 2019 a scos de sub tipar cartea „Visuri mari la ani pitici” („Poezii pentru cei mici, / De la doi până la cinci”) redactată de Antonina Dembițchi, ilustrată de Mihaela Lungu și machetată de Dorina Grigor.

Autorul cărții și cetățeanul de onoare al comunei Zârnești (din 2015) este omul care își iubește nespus de mult baștina, locul de unde a pornit în lumea mare, și nu ezită să-i facă dedicații în permanență. Domnul Mihail Chirilă a ales ca lansarea cărții să aibă loc în incinta gimnaziului din localitate, eveniment ce s-a produs pe data de 22 noiembrie 2019, la Casa de Cultura Zârnești. La festivitate au fost prezenți rudele poetului, prietenii, elevi ai gimnaziului

și reprezentanții autorităților publice locale. Alături de autor, la sărbătoare au participat Veta Ghimpu-Munteanu, Artistă Emerită a RM, Alexei Revenco, Maestru în Arte al RM, și vocea de aur a Companiei Teleradio-Moldova, Maricica Munteanu-Revenco, căreia, în cadrul acestei festivități, i-a fost conferit titlul de Cetățean de Onoare al comunei Zârnești. Diploma respectivă i-a fost înmănată de către primarul comunei, Nicolae Beju. A fost o festivitate de excepție, cu participarea ansamblului vocal „Opincuța” de pe lângă Casa de Cultură, care a interpretat cântecul „Oraș de nufăr alb” dedicat municipiului Cahul, versurile și muzica aparținând lui Mihail Chirilă, refrenul căruia a fost cântat și de asistență: „Cahul cu mândre fete, / Cu flori pe la ferestre, / Cahulul meu cel drag, / Oraș de nufăr alb”. Destinată copiilor de la doi la cinci ani, cartea este un succes incontestabil al autorului – cu un titlu intrigant, frumos și viu colorată. Orice poezie conține un mesaj didactico-educativ pronunțat, o idee etico-filozofică, fiind însoțită și de un desen adecvat, fapt ce o face foarte accesibilă picilor.

În prefață autorul spune: „Afirm cu certitudine că, în mare parte, aceste poezii sunt scrise de Darius-Mihai însuși, eu

fiind doar cel care a transpus pe hârtie propriile lui gânduri, stări, pasiuni, ocupații, opinii despre un lucru sau altul și emoțiile sale personale care, deși până la trei ani erau exprimate prin mimică, gesturi, acțiuni neconștientizate, nu puteau fi exprimate verbal. Spun asta pentru că, practic, în toate poeziile eroul lor vorbește în numele său propriu, povestește despre ce a văzut, a auzit, descrie peripețiile, descoperirile și emoțiile sale, pe care le-a avut în diferite situații, uneori dialogând imaginar cu mămica, bunicii, cu diverse vietăți, cum ar fi furnica, buburuza, albină sau ciocârliă.”

Cartea, în fond, este un imn pentru nepoțel din partea bunelului și a familiei, imn în care se intuiește continuitatea generațiilor. Fiecare mămică tânără și bunică e în căutarea unui cântec de leagăn ușor de memorizat și cu tâlc exprimat. Un astfel de cântec îl găsiți în această carte: „Nani-na, nani-na, / Că mama te-a legăna./ Doarme vântul pe o floare, / Nani-na, / Pleacă luna la culcare, / Nani-na, / Dormi și tu, scumpetea mamei./ Să te faci voinic și mare...”

Poetul cunoaște profund psihologia copiilor și reușește să facă deducții optimiste și ingenioase, găsește soluții pentru orice problemă din viața copilului, și face aceasta frumos

și cu rime spontane și adecvate. Cred că nu e departe timpul când multe poezii din această carte vor fi cântate. Prima încercare deja s-a realizat și aparține Ninei Cneazev și lui Vasile Filip, autorii imnului comunei Zârnești, care au compus și muzica pentru poezia „Țara mea” interpretată de corul gimnaziului la festivitate.

Elevii gimnaziului din localitate au însușit cu ușurință și au recitat cu profundă expresivitate multe din poeziile din cartea dată. Ele oglindesc o serie de probleme în evoluția celor mici. Multe aplauze a cules poezia „Ce să fac”: „Bunu-mi spune că-s mândros, /Că nu strâng ce-arunc pe jos, /Buna-mi spune că m-alint, /Când nu vreau ca să mănânc... / Spuneți voi: ce să mai fac /Să le fiu la toți pe plac?”. O altă problemă inexplicabilă pentru toți picii și în toate timpurile este acel „du-te-vino” al copiilor mici, pe care autorul îl descrie în poezia „Tot alerg din loc în loc”: „Spune-mi, ai pierdut ceva /De te vânzolești așa? /Caut liniștea, mămică. /Cred că s-a ascuns de frică. /Nu, mămică, de m-opresc/ N-am să am ce să găsec”.

O întrebare ce-i frământă pe toți părinții: când copilul va vorbi? Autorul foarte frumos spune: „Toți se-ntreabă zi de zi, / Dacă voi putea vorbi. /Chiar mă miră când i-aud: /Doar ce-ntreabă, le răspund. /Drept că e deosebită /Limba mea de-a lor vorbită. / Pentru mine bunu-i „bubu”, / Tanti Diana este „Di”, /Tanti Vică-i îi spun „I”, „U” îi spun lui nenea Nicu...”. Autorul încheie frumos: „Și la anul care vine /O să fiți sătui de mine, /O să mă rugați să tac, /Dar vă spun că n-am s-o fac”. O etapă pe care mulți copii o depășesc cu greu – plecarea la

grădiniță: „Of, și grădinița asta, /Mare chin, mare năpastă. /Fără bubu, fără baba. /Cel mai rău e fără mama”, descrie autorul acești primi pași spre viața relativ independentă a copilului, care își găsesc reflectare și în poezia „Nu pa”: „Ca să știți: când spun „Nu pa”, /Să-nțelegeți: „Nu pleca”, spre final eroul nostru meditănd: „Oare am să spun cândva /Nu „Nu pa”, ci numai „Pa”?”

Autorul are o tematică diversă în poeziile sale, oglindind natura, pasiunile copiilor, sărbătorile de iarnă, aniversările, iar poezia „Când nu vine Moșul Ene” este ca o rugăciune și ca o întrebare ce-i vizează pe toți și la care autorul îi găsește o rezolvare pe cât de frumoasă, pe atât și de utilă: „Te rog pe tine, Doamne, / Vino și m-adoarme, /Căci scumpa mea mămică /Azi e obosită. /Eu griji nu prea mi-aș face, /Căci treaz mai mult îmi place, /Dar mami des vorbește /Că-n somn copilul crește”. Orice poezie e o întregă filosofie cu deducții înțelepte și foarte apropiate de realitate...

Pe 30 noiembrie 2019, la Chișinău, în Centrul Academic „M. Eminescu”, cu același succes a avut loc lansarea acestei cărți, autorul culegând doar aprecieri înalte din partea tuturor participanților și, în special, din partea scriitorului, eseistului și traducătorului Leo Butnaru, a poezilor Gheorghe Reabțov, P. Iacob, a interpretei de muzică populară Larisa Arseni. Noi, participanții la lansarea de carte, adică peste două sute de copii și maturi, suntem mândri de consăteanul nostru, care, prin lucrările sale, a adus un prinos valoros în literatura națională. Minunata carte a lui Mihail Chirilă

o puteți găsi la Biblioteca Publică „Andrei Ciurunga” din Cahul, la Biblioteca Publică Zârnești și în biblioteca gimnaziului. Cu siguranță, veți fi extrem de mulțumiți, dacă o să aveți ocazia să o citiți.

Claudia GALAJU,
directorul Centrului Raional de
Creație a Copiilor „Universul”

Autor
**Alexandru
Ghizea - Ciobanu**

Petru BOTEZATU

Domnul Poet

Dați-i loc, să treacă, Domnului Poet –
iubitor de fiare și de buburuze –,
nu uitați carafa plină cu oțet –
dacă i-o fi sete, să-l udăm pe buze...

Pietrele se sfarmă-n soarele fierbinte,
florile-nsetate mor încet-încet.
Crucea, ca o tristă aducere-aminte,
face răni în carnea Domnului Poet...

Ziua-i pe sfârșite. Asfințitul plânge.
Cerul e portretul unui vis discret.
Pe pământul negru, picături de sânge
scriu durerea vie a Domnului Poet...

Sufletul se-ascunde sub un patrafir,
ca-ntr-un schit în care doarme un ascet.
Lumea-n sine pare că-i un cimitir
ce-a-nghițit suflarea Domnului Poet.

Doruri fără margine

Doruri fără margine, rotunde,
îmi veniți de unde și mă duceți unde ?
Aripi noi îmi puneți pentru care zboruri,
dorurile mele, infinite doruri ?

Doruri care-mi umplu ochii de vedenii,
clipele prea grele mi le fac milenii,
pașii mi-i preschimbă-n păsări, stoluri-stoluri,
dorurile mele, aprigele doruri...

Doruri mă înalță, doruri mă apasă,
ele îmi fac viața tristă și frumoasă...
Ele-mi pun speranță-n sufletul cu goluri,
dorurile mele, tainicele doruri..

Dați-i loc, să treacă, Domnului Poet – iubitor de fiare și de buburuze –,

Și îngerii plâng..

Mariei Botnari

Și îngerii plâng, dar cu lacrimi de rouă,
cu care pe suflet dumnezeirea ne plouă,

cu care ne vindecă rănilor când,
durerea ne-apasă în inimi și-n gând...

Și îngerii plâng, cu pocăință și vină,
dar plânsul lor este preaplin de lumină.

Da, îngerii sunt printre noi, zi de zi.
Au chipuri de oameni și ne-nvață a iubi.

Da, îngerii știu să facă minuni,
când ne fac, prin ei înșiși, mai curați și mai
buni...

Fără tine...

Fără tine-s o clipă desprinsă de timp,
sunt un zeu muritor, alungat din Olimp.

Sunt o iarbă de mai atinsă de coasă...
fără tine - mirare, dar atât de frumoasă.

Fără tine mă știu un cuvânt rătăcit,
cu un suflet milog și nedemn de iubit.

Universul întreg fără tine-i pustiu
și e noapte mereu, și-i tot timpul târziu.

Și eu însumi pe mine poate mă voi uita,
fără zâmbetul tău, fără dragostea ta...

Vedenie

Te vedeam pe-oglindea unei ape –
valurile mi te aduceau aproape.

Îmi intrai în suflet, îmi intrai în sânge,
trupul meu de ceară se-nvăța a plânge.

Îmi părea că-n zare marea se usucă –
te vedeam aieva, te vedeam nălucă.

Și-apoi, dintr-odată, nu te mai vedeam,
m-ascundeam în mine și mă linișteam.

Liniștea aceasta de-a nu te vedea
îmi intra în oase și mă distrugea.

SIMPOZIONUL ANIVERSAR, *IULIA HASDEU – 150 DE ANI DE LA NAȘTERE*

dr. Veronica Popa, Colegiul „Iulia Hasdeu” din Cahul

Întrucât în acest an omagiem ilustra personalitate IULIA HASDEU, 1869 – 1888 (patroana spirituală a instituției noastre), Colegiul „Iulia Hasdeu” din Cahul a găzduit la 15 noiembrie 2019 un Simpozion Aniversar, 150 de ani de la nașterea acestui vlăstar ales din tulpina distinsei familii Hasdeu.

Numele ei, dupa cum bine știm, este strâns legat de orașul Cahul prin tatăl său, Bogdan Petriceicu HASDEU, un mare savant, scriitor, patriot care în 1858, la numai 20 de ani împliniți, vine la Cahul, „în vechea patrie a străbunilor”, la îndemnul tatălui (Alexandru Hîjdău), care îi va fi atras atenția asupra conjuncturii politice favorabile create de Tratatul de Pace de la Paris din 18 / 30 martie 1856, prin care erau retrocedate „principatului Moldovei” județele Bolgrad, Cahul și Ismail. Dorul reîntregirii cu cei de-un neam îl face să „lase totul baltă – studii și carieră – spre a se folosi de condițiile prielnice ivite în vederea realizării dorinței sale celei mai fierbinți: aspirația de a trece în Patrie”. Bucuros că își vede visul copilăriei împlinit, vine la Cahul, fiind numit aici judecător. Clădirea în care a lucrat câteva luni B. P. Hasdeu are o veche și fascinantă istorie. Despre această clădire scrie în notițele sale de călătorie cunoscutul animator al vieții culturale de atunci, junimistul George Sion, care publică în 1857 la București „Suvénire de călătorie în Basarabia meridională”: „În centrul târgului o piață mare pătrată, în mijlocul căreia este o biserică de o arhitectură frumoasă, înconjurată de un bulevard de arbori. În față cu biserica, un palat administrativ, cu două etajuri și foarte elegant, în care astăzi rezidă administrația noastră.”

Această clădire (rămasă cu un singur nivel în urma cutremurului din 1940) gazduiește, în prezent, Muzeul Ținutului Cahul.

Astfel, entuziasmați de prilejul oferit de istoria și geografia locului în care ne-am născut și ne desfășurăm activitatea, cadrele didactice ale Colegiului cu legendarul nume „Iulia Hasdeu”,

susținute de Directorul instituției, Gheorghe Tataru, elevi și chiar părinți s-au mobilizat întru realizarea acestei sărbători de suflet.

Prin această manifestare, am urmărit să aducem cât mai aproape în conștiința tinerilor de azi imaginea IULIEI HASDEU (1869 – 1888), viața căreia poartă pecetea creativității și a desăvârșirii morale la vârsta adolescentină. Mai mult decât atât, în perioada interbelică, la Cahul, a existat un Liceu de fete „Iulia Hasdeu”, școală ce a marcat frumos destinul învățământului românesc din Sudul Basarabiei.

Am avut o deosebită plăcere să colaborăm, întru realizarea acestei manifestări, cu distinse personalități din municipiul Cahul, cât și din Țară. Printre invitații noștri de onoare se numără Primarul de Cahul, *Nicolae Dandiș*, reprezentanți ai Consulatului General al României la Cahul prin persoana Domnului *Ionel Novac* (consul), Doamna *Svetlana Bulat* (Consiliul Raional Cahul, Secția Culturală), Directorul Teatrului Muzical-Dramatic „B. P. Hasdeu” din Cahul, *Gheorghe Mândru*, colaboratori ai Muzeului Ținutului Cahul, reprezentanți ai Bibliotecii municipale „Andrei Ciurunga”, profesori, elevi, dar și membri ai Asociației Culturale UNESCO „Iulia Hasdeu” din București (mesajul **Iulia Hasdeu către tineri**, scris de președinta Asociației omonime din București, prof. univ. dr. *Crina Bocșan*, a fost citit de purtătorul de cuvânt, *Anișoara-Doina Zigulescu*).

Lucrețiu Tudoroiu, președintele Institutului

pentru Memorie Vizuală și Culturală, președinte al Organizației Seniorilor Naționali Liberali a PNL din România a detaliat, cu aspecte semnificative, viața și activitatea Iuliei Hasdeu.

Domnul *Sergiu Găbureac* a readus în discuție un subiect mult comentat în epocă și de ilustrul enciclopedist B. P. Hasdeu – „Pierit-au dacii?, redivivus”.

Despre prezența lui B. P. Hasdeu la Cahul subsemnata a făcut o amplă prezentare citând din lucrări importante, precum „*B. P. Hasdeu și setea de absolut. Tumultul și misterul vieții*” de Ionel Opreșan; „*Suvenire de călătorie prin Basarabia meridională*” de George Sion. Au fost prezentate reproduceri ale unor fotografii care surprind clădiri sau personalități din acea epocă, eleve, profesoare, edificii care au găzduit Liceul de fete „*Iulia Hasdeu*” din Cahul în perioada interbelică (de pildă - *Cartea poștală, Liceul de fete «Iulia Hasdeu»*, editată la tipografia lui *Constantin Sorochin*, în orașul Cahul, în anii 30 ai secolului al XX-lea).

Oaspeții au venit în instituția noastră și cu daruri semnificative. Astfel, un prim cadou a constat în prezentarea plicului omagial realizat de Asociația Filateliștilor București, *Gruparea CENTENAR* prin persoana distinsului domn *Șerban Drăgușanu*, președinte al Carto-Clubului Român.

Concomitent cu acordarea diplomelor de recunoștință de către Asociația IULIA HASDEU (București), au fost înmânate, din partea unor membri ai delegațiilor care au făcut deplasarea (*Gheorghe Caraman, Mihai Costin, Sergiu-Marian Găbureac, Doru Parfenie, Lucrețiu Tudoroiu, Ovidiu Țuțuianu*), alte cadouri, cele mai multe fiind cărți, documente, prețioase materiale pentru îmbogățirea bibliotecii colegiului și dotarea unui

râvnit Muzeu al școlii, pe care intenționăm să-l creăm.

La rândul nostru, am înmânat oaspeților Suvenire realizate cu acest deosebit prilej, Insigne aniversare, pliante etc.

Adevărata revelație a evenimentului multășteptat a fost spectacolul *Bogdan și Iulia*, conceput și regizat de subsemnata, cu o *Iulie* reîncarnată peste ani în eleva *Nicoleta Petică*, „bătrânul” Hasdeu fiind interpretat de elevul *Cristian Onuță*. Rolul „autorului” i-a revenit elevei *Maria Mudrencu*. Toți acești tineri artiști sunt membrii Cercului Literar al Colegiului „*Iulia Hasdeu*” din Cahul, coordonat de subsemnata. Un moment plăcut a însemnat recitalul de poezii oferit de membrii Cercului – *Mihaela Cazanov, Sergiu Gorgan, Linda Romaniuc, Corina Belevă, Mihaela Procopii, Victoria Raicu, Gabriela Malai, Aliona Guglea*, cât și interpretarea de către membrii Senatului elevilor a unei piese emblematice, „*Baladă pentru Iulia Hasdeu*”.

Salutul din partea autorităților locale, cât și din partea Consulatului României la Cahul, impresiile și cuvintele încurajatoare împărtășite de oaspeți, ne-au umplut inimile de bucurie și ne-au făcut să credem că efortul nostru nu a fost zadarnic și că numele Iuliei Hasdeu este purtat cu onoare de una dintre cele mai importante instituții de învățământ din sudul Basarabiei care păstrează cu sfințenie tradiția și memoria iluștrilor noștri înaintași.

P. S.:

Sergiu Găbureac: „**Dragii mei,**

În primul rând doresc să adresez multe, multe, multe mulțumiri întregului colectiv de cadre didactice și elevi al Colegiului IULIA HASDEU Cahul pentru organizarea ireproșabilă a primei ediții a Simpozionului dedicat memoriei patroanei spirituale a prestigioasei școli de învățatură românească și pregătire profesională din Sudul Basarabiei și în memoria tatălui, enciclopedicul Bogdan Petriceicu Hasdeu (cu puternice legături cu aceste frumoase plaiuri). Aceleași mulțumiri autorităților locale, care au onorat, la cel mai înalt nivel, cu prezența acest eveniment. Căldura cu care am fost întâmpinați peste tot, pe parcursul celor trei zile, arată că sângele nu se face apă, chiar dacă apa Prutului și sârma ghimpată încă ne despart.

Vă mulțumesc și fie ca legăturile noastre să fie tot mai normale și puternice !”

70 DE ANI DE LA OPERAȚIA „IUG”

O CRIMĂ COMISĂ FAȚĂ DE UMANITATE

Ion GHELEȚCHI,

Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul

Desfășurate în masă și în valuri succesive, deportările au constituit una din cele mai dureroase pagini din istoria românilor basarabeni. Îndeplinind funcții complexe – metodă de luptă împotriva „dușmanilor poporului”, element cheie al planului de colectivizare a agriculturii, componentă a politicii de deznaționalizare – deportările din Moldova Sovietică trebuiau, în cele din urmă, să ducă la depopularea spațiului dintre Prut și Nistru, la strămutarea populației românești din Basarabia în regiunile îndepărtate ale URSS, preponderent în Siberia.

În primii opt ani de putere sovietică, 1940-1941 și 1944-1951, în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM) au fost operate trei valuri de deportări masive de populație. Violența și represiunile au fost modalitățile prin care puterea sovietică își putea impune voința într-un spațiu străin. În așa fel s-a dat lovitură asupra tuturor categoriilor sociale incomode și antisovietice prin mentalitate, mod de trai și aspirații.

Grosso mondo putem califica cele trei valuri de deportări drept o ofensivă totală împotriva basarabenilor: ofensiva politică (deportarea din 12-13 iunie 1941

a 3 470 de familii, adică 22 648 de persoane); ofensiva economică (deportarea din 5-6 iunie 1949 a 11 293 de familii/35 000 de persoane) și spirituală (deportarea din 31.03-01.04.1951 a 723 de familii/2 600 de persoane). Cel de-al doilea val de deportări, efectuat la 1949, a fost cel mai amplu. Operațiunea din 1949 a fost denumită conspirativ IUG (rom. SUD). Totul a început încă din a doua jumătate a anului 1948, când F. Tutușkin solicita lui S. Kruglov să pună în fața guvernului URSS problema deportării din RSS Moldovenească în regiunile îndepărtate ale Uniunii Sovietice (URSS) a 15 mii de „familii chiaburești”. Conform unor informații deținute de Ministerul Securității Statului al RSSM, urmau a fi deportate din republică 40 505 persoane, ceea ce constituia 2,19% din întreaga populație a RSS Moldovenești.

În Uniunea Sovietică, colectivizarea a fost o politică introdusă la sfârșitul celui de-al treilea deceniu al secolului trecut și reprezenta de fapt o contopire a proprietăților funciare private și a forței de muncă individuală în cooperative numite **ferme agricole colective** (în limba rusă **колхоз, kolhoz**) și **ferme agricole de stat (совхоз,**

совхоз). Această politică avea ca scop creșterea producției agricole prin punerea agriculturii sub controlul statului. Avea, de asemenea, și un important scop politic, fiind interpretată drept un pas înainte către comunism, prin deposedarea culacilor (chiaburilor) de proprietățile agricole și funciare și transferarea lor către pătura țăranilor săraci colectivști. Lupta declarată împotriva așa-numiților culaci, a țăranilor înstăriți, nu era altceva decât una împotriva țăranilor, ca reprezentanți ai unei clase sociale. Dacă inițial definiția termenului „culac” avea la bază criteriile economice, ea s-a transformat, în scurt timp, în una eminentă politică. Toate persoanele incomode sau recalitrante din mediul rural erau etichetate drept „culaci”, adică dușmani de clasă și tratați drept criminali. De fapt, conform datelor Ministerului de Finanțe al RSSM, o gospodărie calificată drept chiaburească la 1947 deținea în medie 5,67 ha de pământ arabil, 0,09 ha de arbuști, 0,35 ha de vie, 0,32 ha de fânețe, 0,40 cai, 0,24 boi, 0,7 vaci, 3,91 oi, 0,14 porci, 0,5 stupi. Venitul anual al unei astfel de gospodării constituia 5.187 de ruble. Adevărata primejdie politică ce o reprezenta „chiaburul” în

Basarabia era una inventată, deoarece i se incriminau „forme ale luptei de clasă” gen: teroare, diversiuni, agitație antisovietică. Țăranul basarabean inclus în rândurile chiaburilor mai purta și pecetea de „naționalist”, care îi agrava și mai mult situația.

La 6 aprilie 1949, este adoptată Hotărârea strict secretă Nr. 1290-467cc a Biroului Politic al CC al PC „Cu privire la deportarea de pe teritoriul RSS Moldovenească a chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți, complicilor ocupanților germani, persoanelor care au colaborat cu organele poliției germane și românești, a membrilor partidelor politice, a gardiștilor albi, membrilor sectelor ilegale, cât și a familiilor tuturor categoriilor enumerate mai sus”. Hotărârea prevedea deportarea a 11 280, familii care numărau în total 40 850 persoane. Acestea urmau să fie strămutate pentru totdeauna în regiunile Kazahstanului de Sud: Djambul, Karaganda și Aktiubinsk, precum și în regiunile Altai, Habarovsk, Kurgan, Tiumen, Tomsk, Celeabinsk, Kemerovo din Rusia. În cazul evadării din locurile de deportare, vinovații urmau a fi trimiși la închisoare pe 20 de ani.

Operațiunea codificată „Iug” (Sud) s-a derulat în vara anului 1949, sub controlul autorităților politice și cu implicarea masivă a organelor de represiune. Aceste deportări au anumite particularități care le individualizează. Războiul mondial se încheiase de patru ani, URSS dobândise o putere direcționată asupra țărilor Europei Centrale și de Est. Represiunile din iulie 1949 nu s-au desfășurat sub semnul răzbunării, al

improvizației și al impulsurilor generate de precipitarea unor evenimente neprevăzute. Dimpotrivă, documentele scoase la iveală dezvăluie un scenariu planificat cu sînge rece, pregătit și înfăptuit metodic timp de aproape șase luni. Munca de selectare a familiilor și de întocmire a dosarelor, după cum se relatează într-o notă din 1952, era efectuată conform indicațiilor orale ale lui Ermolin și Selivanovschi. Pînă la 9 mai 1949, în secțiile raionale și orașenești au fost întocmite dosarele a 10.424 de familii (34.081 de persoane). Pentru fiecare familie de „chiaburi, foști moșieri și negustori mari”, care urmau a fi deportați, era deschis un dosar cu materiale compromițătoare.

Deja la 10 mai, Ministerul Securității de Stat (MSS) al RSSM a expediat corespondența referitoare la pregătirea operației de deportare din RSSM superiorului de la Moscova, Blinov A.S. Documentul era strict secret și în el se menționa că pînă la 9 mai 1949 au fost stabilite 13 972 de familii din contingentul special ce urmează a fi deportat, inclusiv: culaci – 8 122 de familii; mari comercianți – 974 de familii; foști moșieri – 44 de familii; complici ai ocupației germano-române – 2 752 de familii; colaboratori cu organele de poliție fasciste și române – 727 familii; membri ai partidelor și organizațiilor profasciste – 960 de familii; albgardiști – 48 de familii; membri ai sectelor ilegale – 345 de familii, (total – 4 832 de familii). Conform datelor prealabile, pentru realizarea operației de deportare era nevoie de: corp operativ – 3 389 de persoane; soldați ai MGB-MVD

– 9 050 persoane; activiști de partid – 22 560 de persoane; autocamioane – 3 071; vagoane – 1 736.

La 17 mai 1949, a fost adoptată o decizie, prin care secțiile orașenești și raionale ale MSS aveau sarcina să pregătească fișele de evidență. Astfel, se indica sectorul, satul, erau date patru cifre, care reprezentau: 1 (numărul de familii) - însărcinarea (adică planul necesar); 2 (numărul de familii) - a culacilor, moșierilor și marilor comercianți; 3 (numărul de familii) - cîte dosare trebuiau pregătite; 4 (numărul de familii) cîte dintre ele să fie ale culacilor, moșierilor și marilor comercianți.

Începând cu luna iunie, se rezolvau problemele ce țineau de primirea, transportarea, stabilirea cu traiul și plasarea în cîmpul muncii a deportaților din RSSM. Fiecărei familii deportate i se permitea să ia un bagaj de cca. 1 500 kg (de fapt, deportaților li s-a permis să-și ia foarte puține lucruri, maximum 20-30 kg.). Se ordona:

1. Deportații din RSSM să fie trimiși pe veci în regiunea Kurgan - 5 000 de familii (18 200 persoane); în regiunea Tiumen – 3 280 familii (11 800 persoane), în regiunea Irkutsk – 2 000 de familii (7 200) persoane, în ținutul Altai – 1 000 familii (4 000 persoane).

2. Ministrului de interne al RSSM, generalul–locotenentului Tutușkin, i se ordona organizarea și controlul operației de deportare.

La 15 iunie 1949, au fost specificate punctele de dislocare a forțelor militare și operative suplimentare. Constituirea staff-ului care urma să se ocupe de deportare s-a făcut în perioada 23-24 iunie. Din conducere făceau

parte: general-maiorul Mordoveț Iosif Lavrentevici - ministrul Securității din RSSM, general-maiorul Ermolin Ivan Ilici - împuternicitul MSS al URSS, colonelul Kolotușkin Alexandr Alexeevici, viceministru al securității din RSSM pentru cadre. La 28 iunie și la 4 iulie, Consiliul de Miniștri al RSSM a aprobat pentru fiecare raion listele chiaburilor și ale altor persoane care urmau să fie deportate. Prima hotărâre conținea datele referitoare la 11.342 de familii din orașe și raioane, cu nominalizarea capilor de familie, a doua adăuga 17 familii.

Dat fiind că deportarea era însoțită de confiscarea, practic, a întregii averi a deportaților (li se permitea să ia cu ei doar „bunurile ce le aparțineau personal, haine, bani, încălțăminte, veselă și alte obiecte de uz casnic, inventar agricol, meșteșugăresc și casnic de dimensiuni mici și o rezervă de mâncare cu greutate totală de pînă la 1500 kg pentru fiecare familie”), era extrem de important a stabili ordinea de utilizare a proprietăților lăsate. În realitate, însă, toate bunurile – casele, utilajul țăranilor deportați – au fost transmise colhozurilor, iar o parte din ele au fost furate, vândute de către organele financiare ale raioanelor respective. Multe din aceste edificii au fost oferite ofițerilor NKVD, nomenclaturii de partid etc. Mulți dintre gospodarii deportați nu au mai revenit în patrie, au fost împușcați pe drum, au murit de foame, de boli, de durere sufletească, de muncă peste puterile lor.

În acest context, la 30 iunie 1949, Consiliul de Miniștri al RSSM a adoptat hotărârea strict secretă „Cu privire la confiscarea

și comercializarea averii personale ale deportaților de pe teritoriul RSS Moldovenești și la răspunderea pentru delapidarea și irosirea ei”. Hotărârea dispunea să fie confiscate averea, inventarul, construcțiile etc., folosindu-le pentru acoperirea datoriilor restante față de stat. Partea de avere rămasă după achitarea restanțelor era transmisă în mod gratuit colhozurilor, iar restul – organelor financiare, pentru comercializare.

La 2 iulie 1949, a fost elaborat planul îmbarcării și pornirii trenurilor din RSSM în cadrul operației „Iug”. În el erau indicate stațiile de pornire, stațiile terminus, numărul de vagoane, numărul de familii și numărul total de persoane. Erau numiți, de asemenea, șefii eșaloanelor, șefii grupurilor operative, șefii de gospodărie, șefii escortei (căpitani, cîte un medic și 2 asistente medicale la fiecare tren). După ce au fost luate toate măsurile de pregătire, la 3 iulie 1949 a fost expediată de conducerea de la Chișinău (Selivanovschi, Mordoveț, Ermolin) tuturor organelor KGB locale telefonograma cu indicația: „Raportați pînă la ora 14.30, dacă sunteți pregătiți pentru realizarea operației „Iug”. Între orele 11.30 -13.10, toate sectoarele din republică au primit această telefonogramă. Răspunsul a fost pozitiv și, în aceeași seară, la stațiile de îmbarcare au fost aduse trupele operative și militare necesare.

La 4 iulie, s-a recurs la completarea listelor deportaților în câteva raioane (Bălți, Bender, Cahul, Orhei, Rîbnița, Soroca), deoarece au fost excluși capii de familie care au intrat în colhoz și

cei care își satisfăceau serviciul militar în Armata Roșie. Astfel, în locul acestora, se ordona să fie incluse alte persoane, cu familii sau fără, pentru a respecta cifra deportaților stabilită anterior.

Operațiunea IUG a început în noaptea de 5 spre 6 iulie 1949, la orele 2 dimineață, și a durat pînă la ora 8 seara a zilei de 7 iulie. Așa cum s-a întîmplat în iunie 1941, nu toți cei care au fost incluși inițial în liste au fost deportați. Documentele de arhivă arată în mod concludent că, de această dată, vestea despre planificarea unei operațiuni de deportare a făcut înconjurul provinciei cu săptămâni înainte, grație informației oferite de anumiți reprezentanți ai puterii, care și-au înștiințat rudele vizate în acest sens. Din totalul de 12 860 de familii incluse inițial în liste, n-au fost ridicate 1 567 familii, iar acest lucru s-a întîmplat din cauze diferite: 274 familii intraseră între timp în colhoz; 240 au prezentat, chiar în timpul operațiunii de *strămutare*, dovezi documentare care atestau că unii membri ai familiei făceau armata; 35 de familii aveau ordine și medalii sovietice; 508 își schimbaseră domiciliul, iar 105 reușiseră să se ascundă.

Sursele neoficiale afirmă că aceste cifre nu reflectă întreaga proporție a dramei moldovenilor, deoarece numărul victimelor deportărilor a fost calculat reieșind din trei membri ai familiilor. Se știe, însă, că au fost ridicate familii cu 7-8 și chiar 14 copii. După alte surse, cele 11.293 de familii reprezentau 35.796 persoane, inclusiv 9.864 bărbați, 14.033 femei și 11.889 copii. 7620 de familii au fost considerate *chiaburi*, iar celelalte

acuzate de *colaborare cu fasciștii, de apartenență la partidele burgheze românești sau la secte religioase ilegale.*

A doua zi, la 7 iulie, au fost expediate șapte eșaloane, a treia zi, 8 iulie – 21 și a patra zi, la 9 iulie – două eșaloane. În total, cele 35 de mii de persoane ridicate au fost transportate în 30 de eșaloane ce numărau 1 573 de vagoane. Este greu de închipuit câte suferințe au avut de suportat deportații, care stăteau zile la rând în vagoanele arhipline încă din stadiul inițial al deportării. Absolut toți deportații vorbesc despre faptul că în vagoane erau foarte mulți oameni, despre căldura teribilă, setea ce-i teroriza zi și noapte și drumul lung către destinație.

Pentru a conștientiza importanța ce se atribuia deportărilor, pentru a înțelege zelul cu care acționau călăii, vom menționa că în operațiunea de deportare din 5-7 iulie 1949 au fost antrenate 42 906 persoane, dintre care 13 703 ofițeri și soldați ai Ministerului Securității de Stat și 24 705 persoane din activul de stat și sovietic. Pentru transportarea deportaților din localitățile de baștină la gară au fost întrebuintate 4 069 de camioane, inclusiv 1 506 din R.S.S.M. și 2 563 din districtele militare Odesa și Carpați.

În sectorul operativ Cahul operațiunea „Iug”/„Sud” a început pretutindeni la ora 02.00, în noaptea de 5 spre 6 iulie 1949, în pofida faptului că ploile torențiale din raioanele Ceadăr-Lunga, Taraclia și parțial Congaz au creat dificultăți mari, care, indiscutabil, au încetinit ritmul operațiunii în raioanele date. Această împrejurare a impus

mobilizarea urgentă, cu ajutorul comitetelor raionale ale PC(b) M, a mijloacelor de transport cu tracțiune animală existente în colhozuri, cu care au adus contingentul specificat în dosarele operațiunii „Iug”/„Sud” la locul de concentrare a mijloacelor de transport auto, iar apoi la punctele de îmbarcare. Din orașul Cahul au fost deportate 49 de familii, iar din raionul Cahul – 218, ceea ce constituia un număr total de 1032 de persoane (conform datelor oficiale). Ei au fost îmbarcați în tren la gara Tabac de lângă Bolgradul de azi (Ucraina).

Soarta deportaților în Siberia a fost diferită. Unii s-au aciuat în barăci părăsite, alții au fost nevoiți să și le construiască. Munca în colhozurile și sovhozurile locale, la întreprinderile forestiere, piscicole, miniere etc. era istovitoare. Din cauza condițiilor inumane de trai și de muncă, mulți dintre cei deportați și-au dat obștescul sfârșit pe întinsurile înghețate ale Siberiei și Kazahstanului.

În urma deportării din iunie 1949, impactul dorit de autoritățile comuniste sovietice a depășit toate așteptările. Acest fapt este confirmat, mai ales, de ritmurile de colectivizare în următoarele luni după deportare. Astfel, numai în lunile iulie - noiembrie 1949 cota gospodăriilor țărănești, care au intrat în colhozuri, s-a majorat de la 32% la 80%, pentru ca să se ridice la 97% în ianuarie 1951. Prin urmare, după operațiunea de deportare din iunie 1949, cei care alcătuiau majoritatea populației locale, țărani, și cei care erau mai refractari față de puterea sovietică sunt nevoiți să-și schimbe atitudinea. Frica de o

nouă operațiune, poate de o mai mare amploare, a determinat agricultorii individuali să renunțe la gospodăriile lor și să accepte compromisul cu regimul sovietic, un regim care dăduse de înțeles că nu va cruța nici un fel de protestatar ori rebel, mai ales că cei deportați în iunie 1949 erau incluși în categoria celor care nu aveau dreptul să mai revină pe meleagurile natale, conform unei decizii speciale a autorităților de la Moscova. Puțini sunt cei care cunosc, că din totalul de 15 867 de familii deportate, în cadrul celor trei valuri, din fosta RSS Moldovenească, au fost eliberate, până la data de 1 august 1961, doar 14 902 familii, restul nu au avut dreptul la amnistie sau au pierit până la data respectivă.

„Efectele” acestor deportari comuniste din 1949 au fost dezastruoase și ele nu justifică în nici un fel reformele și transformările din agricultură. În primul rând, au fost deportați cei mai buni gospodari, în sate rămânând oamenii săraci, mai puțin harnici, dar devotați până în măduva oaselor regimului comunist. În al doilea rând, colectivizarea agriculturii a demonstrat că a avut numai efecte negative. Experiența altor țări socialiste arată că munca individuală și țărani necolectivizați au dat dovadă întotdeauna de o mai mare productivitate a muncii. Munca colectivă în kolhozuri avea multe elemente negative, în particular nepăsarea față de roadă, înstrăinarea producătorului de obiectul muncii, etc. În al treilea rând, valul deportării din 1949 a fost, fără îndoială, o crimă comisă de regimul leninisto-stalinist față de umanitate.

MEMORIA ZIDURILOR CLĂDIRE CU VALOARE ISTORICĂ PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL AL MUNICIPIULUI CAHUL

Istoria Muzeului Ținutului Cahul¹, principala instituție muzeală din sudul țării, începe din anul 1958². Inițial muzeul avea sediul într-o clădire amplasată pe strada Lev Tolstoi, nr.6, iar în anul 1960 a fost transferat în actuala clădire, de pe strada Lev Tolstoi, nr.4. Noul sediu face parte din patrimoniul cultural al municipiului Cahul, fiind un monument arhitectural din secolul al XIX-lea, care avea pe timpuri două etaje.

Data construcției acestei clădiri nu se cunoaște cu exactitate. Încercarea de a găsi răspuns la această întrebare în arhivele din Chișinău, Ismail și Odesa nu s-a soldat cu succes. Cu toate acestea, colaboratorii muzeului au identificat în diferite surse documentare informații care indirect fac referire la edificiul dat. În acest context pomenim lucrarea scriitorului George Sion „Suvenire de călătorie în Basarabia meridională” publicată în anul 1857³. Autorul menționează că „în centrul târgului, o piață mare cvadrată, în mijlocul căreia este o biserică de arhitectură frumoasă, înconjurată de un bulevard de arbori. În față cu biserica, unu palatu administrativu, cu două etajuri și foarte elegantu, în care astăzi rezidă administrastura noastră”⁴. Deci, către anul 1857, în centrul orașului Cahul exista o clădire cu două etaje, unde își avea sediul administrația orașenească. Referitor la anul construcției acestei clădiri, putem presupune că s-a realizat în perioada anilor 1850-1856. Drept argument putem invoca faptul că în anul 1850 în oraș exista doar o singură construcție monumentală – Catedrala Sf.Arh.Mihail și Gavriil⁵. Astfel, Palatul Administrativ, despre care pomeneste G.Sion, nu a putut fi construit mai devreme de anul 1850 și nu mai târziu de anul 1856, când sudul Basarabiei este încorporat Principatului Moldovei.

Din cele mai sus menționate putem afirma că muzeul este amplasat într-o clădire construită la mijlocul sec. al XIX-lea, care până la cutremurul din anul 1940 a avut două etaje.

Existența unei clădiri cu două etaje în centrul orașului, vis-a-vis de Catedrala Sf.Arhangheli Mihail și Gavriil, ne-o confirmă două cărți poștale din patrimoniul muzeal, tipărite la tipografia lui Constantin

Sorochin în anii `20-30 ai sec. XX, și anume ”Tribunalul județului Cahul”⁶ și ”Manifestare pe Piața Unirii”⁷.

Istoria clădirii este legată de numele unor personalități marcante din viața cultural-politică românească, cum ar fi Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexandru Ioan Cuza, Theodor Șerbănescu, Dumitru Crăciunescu, Mihail Sadoveanu, Vasile Conta, Mihail Kogălniceanu, regele Ferdinand I, ș. a., o parte dintre care au activat la Cahul sau au fost în trecere prin oraș. Ținând cont de statutul acestor personalități, putem presupune că ei au vizitat și Palatul Administrativ cu două etaje din fața Catedralei.

Activitatea lui Bogdan Petriceicu Hasdeu la Cahul a început, ca judecător, în luna martie a anului 1858, funcție pe care a exercitat-o doar trei luni de zile, fiind demis din considerentul că nu era antiunionist, politică promovată de caimacamul Nicolae-Canachi Vogoride⁸. Presupunem totuși, fără o certificare documentară, că Tribunalul își avea sediul în Palatul Administrativ și tânărul judecător a lucrat anume în această clădire, deci în actualul sediu al muzeului.

Un alt motiv de mândrie pentru colaboratorii muzeului îl constituie vizita regelui Ferdinand I la Cahul în anul 1924⁹, care, presupunem noi, a vizitat și clădirea administrației locale, azi sediul muzeului. Manifestarea oficială organizată cu ocazia acestui eveniment a avut loc pe Piața Unirii, amplasată între Catedrală și Tribunal. Interesant este și faptul că pe acoperișul Tribunalului, care la acea perioadă era cea mai înaltă clădire publică din localitate, era un turn de supraveghere. Din mărturiile cahulenilor, aflăm că în spatele Tribunalului era amplasat Serviciul de Pompieri. Probabil, acest turn era folosit pentru identificarea incendiilor din împrejurimi.

Pe parcursul anilor, clădirea a găzduit diferite instituții. De exemplu, în perioada anilor 1913-1914, aici a activat Liceul de băieți. Consiliul comunal, în ședința din 21 august 1913, hotărăște să cedeze, în mod provizoriu, până la construcția unui local pentru liceu, ”...clădirea cu două etaje a comunei din fața catedralei, unde astăzi funcționează tribunalul.” În clădirea respectivă liceul a funcționat până la 25 septembrie

Piața Unirii din preajma Catedralei, perioada interbelică

1914¹⁰. Ulterior, în perioada anilor '20-30 ai sec. XX, aici a funcționat Tribunalul Județean. Faptul dat îl putem deduce atât din rapoartele privind activitatea Liceului de băieți în perioada anilor 1920/1921 și 1930/1931¹¹, cât și din cartea poștală "Tribunalul județului Cahul". Din mărturiile pedagogului cahulean Sergiu Suicimezov, aflăm că, în anul 1935, Primăria orașului, unde tatăl său, Alexandru Suicimez, activa ca secretar, își avea sediul în clădirea cu două etaje din fața Catedralei.

Astfel, din cele mai sus menționate, putem afirma că actualul sediu al muzeului, în primele trei decenii ale secolului XX, până la cutremurul din anul 1940 a găzduit sau a servit ca sediu pentru Liceul de băieți, Tribunalul județului Cahul și Primăria orașenească.

În noiembrie 1940, după un cutremur devastator, etajul al doilea al clădirii, în urma distrugerilor suportate, a fost demolat. Abia în anul 1943, în perioada administrației românești, a fost reparat etajul întâi și construit acoperișul clădirii.¹²

După Operația Iași-Chișinău, din august 1944, această clădire a servit ca sediu (după unele surse – cantină) pentru Comenduirea trupelor de grăniceri.¹³ Din anul 1960 și până în prezent, găzduiește Muzeul Ținutului Cahul.

Ideea restabilirii celui de-al doilea nivel a fost una din dorințele primului director al muzeului. În anul 1965, la stăruința și insistența directorului Alexei Pecerski, a fost făcută expertizare tehnică a clădirii, iar în anul 1966 – elaborat devizul de cheltuieli. Lucrările pentru ridicarea etajului doi au fost planificate pentru anul 1969, apoi amânate pentru primăvara anului 1970. Dar, din diferite motive, lucrările de reparație n-au mai avut loc¹⁴.

Deci muzeul este amplasat într-o clădire cu valoare istorică pentru patrimoniul cultural al municipiului Cahul, iar noi, cei de azi și cei de mâine, avem datoria să o păstrăm și să o valorificăm. Un obiectiv major în această direcție ar fi construirea celui de-al doilea cat al clădirii, pentru a-i da aspectul inițial.

Maria PREPELIȚĂ, Lidia ISTOMINA

NOTE

1. Certificat de înregistrare №012 din 18 mai 2004 al Ministerului Culturii al Republicii Moldova
2. Hotărârea Ministerului Culturii al RSSM nr.412 din 30 iulie 1958
3. George Sion «Suvenire de călătorie în Basarabia meridională», București, 1857
4. Ibidem, pag.45
5. L. Istomina. «Из истории строительства Архангело-Михайловской церкви города Кахул», p. 296//Buletin științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Serie nouă, vol. 9 (22), Chișinău, 2008
6. Carte poștală "Tribunalul Județului Cahul", MȚC FB 5153
7. Carte poștală "Manifestare pe Piața Unirii", MȚC FA 3426
8. A. Manoil. "Cahul la răscruci de vremi. Din istoria orașului și județului (raionului)", Cahul, 2008, pag.108
9. Vezi Cartea poștală "Manifestare pe Piața Unirii", MȚC FA 3426
10. A. Manoil, "Cahul la răscruci de vremi. Din istoria orașului și județului (raionului)", Cahul, 2008, pag.209
11. M.Maftעי, L.Istomina. "File din istoria orașului Cahul. Documente din patrimoniul Muzeului Ținutului Cahul", Cahul, 2013, Ibidem, pag.274
12. Dosarul cadastral al Muzeului Ținutului Cahul
13. Mărturiile locuitorilor orașului Cahul
14. L.Istomina. «История Кагульского историко-краеведческого музея» // Culegere "Universitatea de Stat "Bogdan Petriceicu Hașdeu". Conferința științifică de totalizare a activității de cercetare a cadrelor didactice, vol.I, 3-4 mai 2012", pag.167

PERSONALITĂȚI CAHULENE

UN ADMINISTRATOR ȘI
ANALIST DE EXCEPȚIE

Oleg Danilceac.

Universitatea de Stat „B.P.Hasdeu” din Cahul

În timp ce reprezentanților familiilor nobiliare din multe state europene li se acorda locul prioritar în marea carte de aur a istoriei, cei din provinciile imperiale rămâneau nu doar în umbra celor mari, dar și uitați peste decenii de către propriii concetățeni. Rămâne doar să sperăm că informația descoperită în urma cercetării unui număr consistent de materiale documentare va ridica vălul neantului și ne va permite să reanimăm interesul societății asupra fenomenului Crăciunescu.

Dimitrie C. Crăciunescu, un devotat al Societății „Junimea” și al revistei „Convorbiri Literare”, s-a născut la 1 martie 1840, în Chișinău, și a decedat la 13 martie 1908, la Cahul¹. Gheorghe Bezviconi², biograful multor personalități marcante din Moldova, scria că însuși Crăciunescu povestea tatălui său³, Gavril Bezviconi, că *bunicul său, Trifon Crăciunescu, a trecut de la Craiova în Molodva, unde a obținut gradul de medelnicer*.¹ Fiul acestuia, Constantin, tatăl viitorului „junimist”, a fost ridicat în 1843 la boierie de către Mihail Vodă Sturdza și s-a însurat cu Sultana, sora poetului basarabean Ion Sârbu.

Dimitrie C. Crăciunescu a studiat la Liceul Regional din Chișinău, pe care l-a absolvit, cu medalie de argint, în 1857⁴. După finalizarea studiilor universitare și obținerea licenței în drept la Universitatea din Paris, se înscrie în Baroul Tribunalului românesc din Cahul. S-a căsătorit cu Maria D. Caravasile (n.18??-d. 1906), cea de a treia fiică a lui Dimitrie Ioan Caravasile⁵, primind în dar moșia Crihana Veche⁶. A avut doi copii, Alexandru și Constantin.

Sub administrația română, Crăciunescu a fost prefect de județ și deputat în Colegiul IV Cahul.⁷ În 1878, a fost ales președinte al Comitetului Permanent județean, în care calitate a funcționat 30 de ani. În

1881, „Telegraful de București” relatează că *Guvernul Rusesc a hotărât că orașul Cahulul să devie un oraș de ocol, adică să-l descoroneze, răpindu-i rangul său de capitala județului. Cahulenii au trimis o delegațiune specială la Petersburg. În capul delegațiunii va merge Crăciunescu*.⁸ Această vizită nu a adus, practic, nici un rezultat. Cahulul își pierde calitatea de capitală de județ, pe care o recâștigă în anul 1918. În acest scop vizitează des capitala Rusiei, prezentând rapoarte detaliate privitor la situația economică a Basarabiei și a Cahulului în special⁹.

Marcându-i în această primăvară 180 de ani de la naștere, constatăm că acest D. C. Crăciunescu și astăzi este un bun exemplu pentru mulți, dacă nu pentru majoritatea funcționarilor publici. Drept exemplu poate servi acest fragment extras din raportul său prezentat în calitate de membru al Comitetului Agrar al Consiliului Județean Ismail: *Pe o perioadă de 50 de ani, raionul Cahul, grație amplasării geografice și solului fertil, a avut multe beneficii. Dar pe parcursul acestei perioade nu a fost resimțit nici un progres, dimpotrivă, se simte un regres continuu. Solul, de la însămânțarea, exploatarea perpetuă, fără cunoștințe fundamentale în ale agriculturii, devine infertil, numărul animalelor scade dramatic, în localitățile rurale nu există centre de reparație sau de întreținere a inventarului agricol, nu mai găsești nici lemnari sau fierari. Dacă în sat apare un specialist în repararea plugului sau a altor mecanisme de tracțiune, atunci satul, întreaga comunitate rurală este salvată. Gospodăriile țărănești sunt împovărate de datorii. Țăranii își duc existența de la roadă la roadă, din an în an, prinși fiind în plasa creditorilor și a cămătarilor. Gospodăria țărănească, atât de profitabilă pe timpuri, când gospodarul era dublu remunerat de către natură, reușind să scoată întreit banii investiți, când se bucura de roada de pe glia strămoșească, a devenit un joc de noroc. Unul sau doi reușesc, zece ard și intră în datorii. Majorarea prețurilor pentru vânzarea sau*

închirierea pământurilor nu este rezultatul bonității, ci al concurenței. Arendatorii, încrezuți de faptul că solul este fertil în așa măsură, încât poate fi exploatat fără a fi tratat cu îngrășăminte și poți ridica în mediu de pe un hectar 16 chintale¹⁰ de porumb, ridică prețurile pentru arendă intenționat, siguri fiind de faptul că țaranul nu are altă ieșire din situație, decât să intre în așa-zisul joc pentru a rezista. Precum proprietarii de pământ, atât și arendatorii și țaranii, nici nu gândesc la careva folosire de îngrășăminte pentru sol, un lucru contează: să prelucraze și să însămânțeze o cât mai mare suprafață de teren, dar cum ară, ce seamănă nu contează. Din sol se scoate toată seva. La viitor nu se gândește nimeni, après moi le déluge¹¹. Dar viitorul lugubru e aproape. Deja avem primele semnale. Acum doi ani a apărut tendința de a părăsi localitatea natală și a pleca peste hotare (Amur, Caucaz și alte localități). Zeci de familii chiar au plecat definitiv, vânzând averea agonisită pe un preț derizoriu și lăsând de izbeliște pământurile, viile și livezile, au plecat în speranța de a găsi un trai mai decent în țări îndepărtate. Mulți, după ce s-au convins că, oriunde nu ai fi, este necesar să muncești pentru a avea acel trai decent, au revenit în localitatea de baștină. Evident, mai avem posibilitatea de a amâna migrarea în masă a populației rurale, dar pentru asta este necesar s-o asigurăm cu un minim necesar pentru un trai mai bun. Dar, fără echivoc, odată cu mărirea numărului populației, odată cu diminuarea capacității de reproducere a fertilității solului și a capacității de autopurificare a acestuia, productivitatea scade.¹²

Ulterior, Dimitrie C. Crăciunescu s-a pronunțat pentru instituirea unui sistem de creditare a micilor proprietari, amplificarea creditelor pentru executarea ameliorărilor, adoptarea unor măsuri consecvente pentru intensificarea dotării agriculturii cu utilaje, mașini agricole și semințe, a pledat pentru dezvoltarea sectorului zootehnic, a pomiculturii, legumiculturii, meșteșugurilor, precum și pentru acțiuni ferme în vederea combaterii beției și reglementarea comerțului cu băuturi spirtoase etc., pentru fiecare din problemele menționate în raport prefigurând și modalități concrete de soluționare. În anul 1904, doctorul în drept Dimitrie C. Crăciunescu exercita simultan atât funcția de președinte al Consiliului Județean, cât și pe cea de președinte al Comitetului Permanent. La inițiativa acestuia se efectuează analize în cadrul ședințelor Comitetului județean pentru problemele agriculturii – analize ce impresionează prin amploare, competență, meticulozitate și profunzime, prin cunoașterea temeinică a realităților agricole ale zonei, ale Basarabiei și Rusiei și ale unor țări de peste hotare,

prin căutarea și identificarea unor soluții judicioase, eficiente și reale pentru detensionarea unor probleme și ameliorarea situației în unele domenii ale producției agricole¹³.

O altă problemă a regiunii, la soluționarea căreia a participat D. Crăciunescu împreună cu frații Caravasile și frații Zahariade, o constituie eficientizarea navigației pe râul Prut și a activității Societății Ruso-Dunărene. Gh. Bezviconi sublinia că, *deși navigația e posibilă de fapt numai primăvara și toamna, aceasta nu reduce însemnătatea ei, mai ales prin faptul că, în anotimpurile acestea, orice legătură între cătunele Basarabene e ruptă, șoselele și calea ferată lipsind.*¹⁴ Rentabilitatea navigației era diminuată nu numai de nivelul fluctuant al apelor, de revărsările frecvente ale Prutului, de înghețarea în unii ani a râului, de insuficiența vaselor în perioadele de vârf ale exportării cerealelor, ci și de infrastructura derizorie a proceselor de navigație. La finele secolului al XIX-lea, *la Prut nu exista nici un port fluvial bine dotat, ci funcționau câteva debarcadere cu depozite pentru stocarea loturilor de cereale. În cursul inferior, un debarcader se afla la șase verste de or. Cahul, hambarele de aici având o capacitate de 400-500 mii de puduri*¹⁵.

Dimitrie C. Crăciunescu a fost un analist politic de excepție, iar analiza socio-economică a județului Ismail este scrisă în așa fel, încât, citind, vezi și astăzi că istoria în această parte a Basarabiei nu parcurge calea pe spirală, ci a intrat într-un cerc vicios.

Familia de boieri Crăciunescu a avut mulți descendenți care au fost adevărați înaintași ai neamului. Au fost buni agricultori și administratori, domeniile de activitate fiind vaste - *dreptul, arta militară, ingineria, agricultura.*

Fiul lui Dimitrie C. Crăciunescu, Constantin D. Crăciunescu (n. 1871-d?), a fost ofițer al Serviciului secret imperial rus. Pe data de 12 septembrie 1895, cornetul Constantin D. Crăciunescu a fost inclus în efectivul de ofițeri, a căror misiune o constituia formarea Regimentului 50 de Draguni din Irkutsk în gubernia Minsk.¹⁶ În 1900-1906, deține funcția de comandant al Regimentului de Jandarmerie Harkov. În obligațiile de serviciu prevăzute de funcția în cauză și de cele ulterioare intra supravegherea revoluționarilor ruși, activitatea cărora era îndreptată împotriva stătalității.¹⁷ A fost responsabil și de agentura serviciilor secrete din Balcani. *Poseda liber limbile slave, cunoștea foarte bine zona și organiza relații între poliție și populația din teritoriu. Era însă restrâns în acțiuni pe motiv că orice activitate trebuia coordonată cu cei de la consulat sau ambasadă.*¹⁸

Cel de-al doilea fiu, Alexandru D. Crăciunescu, în 1917 era ofițer atașat pe lângă generalul rus de origine finlandeză Thalgren. În baza raportului ministrului secretar de Stat al Departamentului de Interne sub No. 3.880 din 2 februarie 1919, pe baza art.39 din legea pentru organizarea comunelor urbane și administrațiunea plaselor, a fost emis Decretul Regal, prin care Alexandru Crăciunescu în 1919 este numit președinte al Comisiunii interimare pentru gestionarea afacerilor comunale din comuna urbană Cahul. A fost și președinte al tribunalului din Cahul.¹⁹

Pentru a evidenția cele mai însemnate momente biografice privitoare la această familie, am apelat la diverse surse: de la atestări documentare, destăinuirii personale epistolare, mărturiile ale rudelor, până la informații legendare.

NOTE

1. Gheorghe Bezviconi, Profiluri de Ieri și de Azi, Editura Librăriei Universitare I.Cărăbaș, 1943,p.279
2. Gheorghe G. Bezviconi (n.1910 – d. 1966) a fost un important istoric, genealogist și heraldist român.
3. Gavril Bezviconi, inspector general al navigației fluviale din Basarabia.
4. În acea perioadă proprietar al orașului Cahul
5. Gheorghe Bezviconi, Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru, vol II Nobilimea Basarabiei (1821-1918), București 1943 p.18
6. Alegătorul Liber, 25 iunie 1876, București, p.3
7. Basarab, Scrisori din Basarabia, vol I
8. Reabțov Constantin, Istorie, Personalități, Cultură, Editura Academia de Studii Economice, Chișinău, 1997, p. 155-156
9. CHINTĂL, chintale, s. n. Unitate de măsură pentru greutate egală cu o sută de kilograme. – Din fr. quintal.
10. sursa: DEX '98 (1998)
11. după mine potopul (traducere din franceză)
12. Крэчунеску Дмитрий, Труды местных комитетов о нуждах сельскохозяйственной промышленности. Бессарабская губерния. СПб., 1903, p. 187
13. Manoil Alexandru. Cahul la răscruci de vremi. Cahul, 2008, pp. 171, 172
14. Bezviconi Gheorghe, Navigația pe râul Prut, aug-sept 1939, București, p.39
15. Анцупов Иван, Сельскохозяйственный рынок Бессарабии в XIX в., Chișinău. 1981, p.198
16. Альбовский, Евгений Александрович. История Иркутского полка (50-й Драгунский Иркутский полк) / Евгений Альбовский. - Минск : типо-лит. Б.И. Соломонова, 1902. - С. XVIII (Приложение № 10)
17. Grigore Golubev, Colaborarea Internațională a Rusiei în domeniul antiterorist (1861-1917), Moscova, p.159
18. Șegolev P.E, Căderea regimului țarist: Vol. III. din stenograma interogatoriului. 1917. Comisia de anchetă a guvernului provizoriu. Leningrad, 1924-1927, p.329
19. Monitorul Oficial al României, N 254, 10 februarie 1919, p. 5254

POEȚI DIN PRAJMĂ

August

Au gust merele mușcate
De plăceri și de păcate.
Au gust strugurii din vie
A hoți de copilărie!

Au gust drumurile toate
De picioare neumblate.
Au gust codrii de pe dealuri
A prințese și balauri!

Și gustau cândva din seve
În Eden, Adami și Eve.
Și gustau cândva din poame
Țații, pruncii cu-a lor mame.

Și gustau din drum feciorii
Până se-ntâlneau cu zorii.
Și gustau amarul firii
Fete, așteptându-și mirii...

Toate s-au cam dezgustat
De când ne-am „civilizat”.
Și, așa, civilizați,
Ne „gustăm” frați între frați.

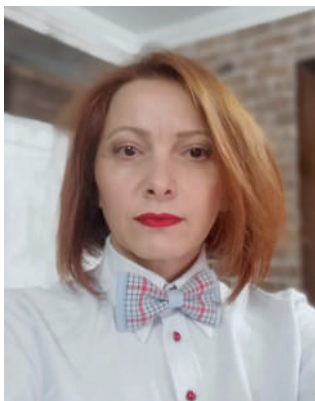
Să nu vă faceți țara de rușine
Atunci când colindați prin țări străine.
Să nu vă faceți neamul de ocară
Atunci când ați plecat în altă țară.

Căci țara e precum o casă
Când pleci de lângă ea - se lasă,
Iar neamul tău e mamă, tată,
Fântâna, nucul de la poartă...

Că nu ne-a dat cât am fi vrut?!
Dar poate noi dorim cam mult...
Că nu ne-a dat ca să ne-ajungă?!
Dar poate mai scurtăm din pungă...

Și dacă-i tot pe întrebat:
Noi, țării noastre ce i-am dat?...
(P.S. De nu confundat:
„Neam”, „Țară” cu pseudostat).

Valeriu Mândru,
profesor de Limbă și Litaratură Română
Liceul Teoretic „Ion Creangă” din mun. Cahul

Motto: "...sper că va veni și ziua când cultura națională își va ocupa locul binemeritat și pe acest pământ. Uneori mă gândesc cât de bine ar fi să avem atâția bani, câte talente..."

Ludmila Burlaca

Ziua Culturii Naționale – Ziua Națională a Culturii : o inversare de cuvinte?

15 ianuarie are o semnificație specială pentru cultura națională a românilor de pe ambele maluri ale Prutului: a fost declarată Zi a Culturii Naționale și reprezintă ziua în care s-a născut Luceafărul poeziei românești.

Ministerul Culturii al Republica Moldova a venit cu inițiativa de a institui o Zi a Culturii, fiind propusă ziua de 20 mai 2011, pentru ca ulterior, la 21 mai, să fie sărbătorită Ziua Mondială a Culturii. Propunerea însă nu a fost acceptată de Parlament.

O altă inițiativă legislativă la acest subiect a venit din partea deputaților în prima ședință a Parlamentului Republica Moldova, din cadrul sesiunii primăvară-vară, din 16 februarie 2012. Proiectul propus prevedea ca Ziua Națională a Culturii să fie sărbătorită la 15 ianuarie, deoarece această dată are o semnificație simbolică pentru poporul nostru, asociată fiind cu nașterea lui Mihai Eminescu. „În Europa, fiecare țară are o zi a culturii, care e legată de numele unor personalități marcante. Vorbim limba lui Eminescu și ne asociem acelorași valori spirituale și culturale», a remarcat deputatul Ghenadie Ciobanu, unul dintre autorii proiectului.¹

Astfel, în 12 aprilie 2012, Parlamentul R. Moldova adoptă hotărârea Nr. 74 cu privire la instituirea Zilei Naționale a Culturii (art. 1. - Se instituie ziua de 15 ianuarie ca Zi Națională a Culturii)². ”Ziua de 15 ianuarie este marcată și în spațiul basarabean ca Zi a Culturii Naționale Românești”, astfel Mihail Cimpoi și-a început discursul care a stârnit aplauzele celor prezenți. Academicianul a precizat că ”poetul național al tuturor românilor ne-a ajutat să supraviețuim și să ne păstrăm limba română” și, totodată, a susținut ideea înființării unui program sistematizat de promovare a valorilor noastre în străinătate.³

15 ianuarie este, așadar, o zi în care celebrăm nu doar un mare creator, Mihai Eminescu, ”întruchiparea literară a conștiinței românești, una și nedespărțită”, așa cum îl numea Nicolae Iorga. Aceste două sărbători semnificative pentru cultura națională definesc valorile esențiale ale culturii românești, având drept scop promovarea culturii naționale, a valorilor culturale naționale, autentice, precum și a personalităților artistice din domeniul

culturii. Pentru prima oară în Republica Moldova Ziua Culturii Naționale a fost marcată pe 15 ianuarie 2013. Merită de luat în considerație amploarea pe care o ia această dată. Anume la 15 ianuarie a anului 2013, în Aula Academiei Române, numeroși academicieni, personalități din toate domeniile vieții sociale, clerici și un public entuziast a participat mai bine de trei ore la „sărbătoarea dedicată, deopotrivă, poetului nepereche și culturii noastre”⁴, după cum menționa ziarul ”Lumina” în articolul ”Ziua lui Mihai Eminescu, Ziua Culturii Naționale”⁵.

În aceeași zi, începând cu anul 2010, în România, ca și în Republica Moldova, este marcată Ziua Culturii Naționale. Camera Deputaților a adoptat, la 16 noiembrie 2010, un proiect de lege, prin care ziua de naștere a lui Mihai Eminescu a devenit Zi a Culturii Naționale, act normativ ce a întrunit 175 de voturi favorabile, unul împotriva și două abțineri. Proiectul a fost inițiat de mai mulți deputați și senatori, care au semnat această inițiativă. În expunerea de motive a inițiatorilor se arată: ”Ziua Culturii Naționale va fi, în viziunea noastră, o zi în care nu numai celebrăm un mare creator, dar și o zi de reflecție asupra culturii române, în genere, și a proiectelor culturale de interes național” .

Decretul pentru promulgarea Legii privind declararea zilei de 15 ianuarie drept Zi a Culturii Naționale a fost semnat pe 6 decembrie 2010, iar Legea nr. 238 din 7 decembrie 2010 a fost publicată în Monitorul Oficial 831 din 13 decembrie 2010.⁶

Daniel Constantin Barbu, ministrul Culturii, a căutat răspunsul la întrebarea: de ce 15 ianuarie este Ziua Culturii Române? ”În primul rând, este ziua de naștere a lui Eminescu, cel care dă culturii române o față ce este, pe de o parte, profund națională, și, în același timp, un chip care privește spre Europa. Eminescu a devenit metafora vie a culturii române. Tot el a purtat o judecată globală asupra societății românești și a făcut-o într-un mod critic. Paradoxul eminescian, paradoxul culturii române este acela că, fiind inima identității noastre, cultura națională ne obligă să fim întotdeauna critici în raport cu această identitate. Cred că aceasta este moștenirea fundamentală pe care ne-a lăsat-o Eminescu.”⁷

Este simbolică data de 15 ianuarie, pentru că pe ambele maluri ale Prutului este sărbătoare, se aduce omagiu marelui poet român Mihai Eminescu. Pentru cetățenii R.Moldova 15 ianuarie este Ziua Națională a Culturii, iar în România este o Zi a Culturii Naționale – o inversare de cuvinte, țin să cred, care spune multe despre implicații și inițiative culturale, despre sensibilitățile care sunt sau nu menajate în țări cu o componență etnică amestecată. În ciuda faptului că „vorbim limba lui Eminescu și ne asociem aceluiași valori spirituale și culturale”, în ziua de 15 ianuarie, România și Republica Moldova organizează în comun doar un eveniment cultural. Mai mult, nu coincid nici denumirile Zilei Culturii – în Republica Moldova se numește Ziua Națională a Culturii, în România – Ziua Culturii Naționale!⁸ Acestea sunt gândurile jurnalistei Ana Gherciu din Cotidianul ”Timpul”. Tot aici mi-aș permite să aduc aminte și cele spuse de către președintele Uniunii Teatrale, Sandu Grecu, care consideră că această zi a fost numită altfel decât în România, pentru că deputații s-ar fi temut de eventuale conflicte de identitate culturală, dar în acest fel contestă un adevăr istoric: vorbim limba lui Eminescu și ne asociem aceluiași valori spirituale și culturale.⁹

Constatăm o percepție diferită. Astăzi, ca și de la bun început, în Republica Moldova numele dat sărbătorii, Ziua Națională a Culturii, ascunde o abordare diferită a ideii de ”națiune” și a valorilor împărtășite (asociate) cu aceasta. În România există o altă referință: ”cultura națională” – un patrimoniu istoric și cultural împărtășit de către întreg poporul românesc. Stabilirea Zilei Culturii Naționale de ziua aniversării a lui Mihai Eminescu aduce, pe de o parte, un omagiu memoriei celui mai mare poet al românilor și, pe de altă parte, propune ca temă de reflecție rolul pe care cultura îl are în păstrarea și cultivarea identității naționale, în condițiile diversității europene.

Victoria ȘEVCENCO

NOTE:

1. <https://www.timpul.md/articol/ziua-naionala-a-culturii-sau-ziua-culturii-naionale---39951.html>
2. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343102>
3. <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/ziua-lui-mihai-eminescu-ziua-culturii-naionale-77372.html>
4. <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/ziua-lui-mihai-eminescu-ziua-culturii-naionale-77372.html>
5. <http://m.tvrmoldova.md/cultura/15-ianuarie-ziua-in-care-s-a-nascut-poetul-mihai-eminescu-si-ziua-culturii-naionale/>
6. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act?ida=100494
7. <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/ziua-lui-mihai-eminescu-ziua-culturii-naionale-77372.html>
8. <https://www.timpul.md/articol/ziua-naionala-a-culturii-sau-ziua-culturii-naionale---39951.html>
9. <https://moldova.europalibera.org/a/25231446.html>

CÂNTEC BASARABEAN

Pe un răzor de Românie
S-au așezat la rugă fiii
Și stau îngenuncheați, și tac,
Privind în veac.

Fă, Doamne, zic sfios, o lege vie,
Un reazem pentru blânda omenie –
Suntem români și-aici e România!

La masa lor s-au strâns străinii
Și râd, și se îmbuibă bine,
Și pângăresc acest răzor
Cu bârfa lor.
Dar tihna vieții fiilor nu li-i dat s-o știe,
C-aude clar în sinea lor trufia:
“Suntem români și-aici e România”!

Trec anii – greu și umilintă,
Stau fiii – rugă și credință,
Așteaptă visul lor senin
Un semn divin.

Iar către zări înalță sfânta glie
Îndemnul lor la dreaptă armonie –
Suntem români și-aici e România!

Gheorghe Cutasevici

Bienala Folclorică Internațională „Nufărul Alb”: trei decenii de fascinații

În contextul atenuării implicațiilor ideologice ale activităților cultural-artistice determinată de confuza restructurare gorbaciovistă, dar și al diminuării mișcării artistice de amatori, amploarea căreia anterior era condiționată tocmai de implicațiile respective, la 4 mai 1989 Executivul Orășenesc adoptă decizia cu privire la organizarea primului Festival al Cântecului și Dansului Popular „Nufărul Alb” – manifestare ce sconta, conform Regulamentului, „dezvoltarea în continuare a creației artistice de amatori, propagarea tradițiilor populare moldovenești, a cântecelor și dansurilor folclorice ale etniilor conlocuitoare din zona de sud, precum și organizarea mai eficientă a odihnei orășenilor”. Desfășurată timp de două zile, pe 3 și 4 iunie, ediția inaugurală incluse un concurs dotat cu Premiul „Nufărul Alb”, concurs ce-și formulă drept obiectiv valorificarea și promovarea tezaurului folcloric al sudului, precum și – la solicitarea Ministerului Culturii – o preselecție a colectivelor populare din întreaga republică în vederea desemnării celor ce urmau să realizeze ulterior turnee peste hotare sau să participe, în aceeași postură de mesageri folclorici, la diverse confruntări artistice internaționale. Peste doi ani, inspirat de structura relativ inopinată, dar oportună a primei ediții, festivalul ce-și stabili astfel o periodicitate bienală s-a „bifurcat” iarăși: scena Cinematografului de Vară a fost oferită formațiilor etnofolclorice din mai multe zone, competiția acestora întrunind 17 colective, iar în Piața Horelor au evoluat zece orchestre de instrumente populare și colective coregrafice.

Conform unei decizii a Guvernului Republicii Moldova, ediția a treia, din vara anului 1993, a fost

declarată drept Festival Folcloric al Țărilor din Bazinul Mării Negre. Devenind astfel o manifestare artistică de anvergură internațională, bienala obținu o nouă pondere și semnificație, ea fiind inclusă în registrele Comitetului Internațional pentru Organizarea Festivalurilor Folclorice. A patra ediție, cea din 1995, a confirmat tendința bienalei de a deveni o manifestare în exclusivitate coregrafică: privată de anterioru-i spirit de competiție, ea „s-a transformat într-un festival în accepția nemijlocită a cuvântului – sărbătoare a dansului popular”, după cum menționa Pavel Popa, șeful Secției Coregrafie a Centrului Național de Creație Populară, în ziarul raional „Cronos” din 4 iulie 1995.

Având, pe parcursul anilor, drept președinți ai comitetelor organizatorice pe Simion Platon, Valeriu Vdovicenco, Vladimir Lăsenco, Ștefan Bratu, Gheorghe Zagorodni, Petru Burlacu și Nicolae Dandiș, bienala a confirmat peremptoriu aspirația fertilă a autorităților locale de a justifica noua anvergură a festivalului frecventat de formații artistice din tot mai multe țări ale lumii, „Nufărul Alb” încadrându-se astfel în suita manifestărilor artistice reprezentative ale Republicii Moldova. Ediția-i din vara anului 2019, deși a 16-a la număr, a fost una aniversară: bienala și-a marcat trei decenii de existență, fapt ce ne-a îndemnat să realizăm, reproducând anumite crâmpieie din articolele publicate în răstimpul dat în presa republicană și locală, o retrospectivă a acesteia.

1989... Scena pentru concertul de gală a fost construită în mijlocul Lacului Sărat și semăna cu o floare de nufăr desfăcută. Mariana Bahnaru, crainic la Teleradio Moldova, a invitat în scenă formațiile folclorice distinse

Evoluarea artiștilor amatori din or.Criuleni. Cahul, Piața Horelor, 1989

Evoluarea ansamblului de dansatori pe Piața Horelor.Cahul, 1995

cu premiile „Nufărul Alb”. Printre ele – orchestra de muzică populară „Izvoraș” din Cahul și grupul de dansatori ai acesteia, „Șezătoarea” din Criuleni, ciobanii din Colibași și „Cimbrisorul” din satul Vadul lui Isac, raionul Vulcănești, ansamblurile etnofolclorice „La roata norocului” din Andrușul de Sus, „Semănătorii” din Cociulia, raionul Cantemir, colectivul de cântece și dansuri „Kadânja” din Ceadâr-Lunga, ansamblul „Bucuria” din satul omonim al raionului Cahul...

T.Bordian, L.Teodoru. В добрый путь „Нүфэрүл алб”

Красный октябрь, 10 iunie 1989

... Deși nu întotdeauna s-a tins a explora în spectacolul scenic filonul autohton, propriu unor zone folclorice concrete, multele colective ce au disputat titlul de laureat al „Nufărului Alb” în mare măsură au reușit, totuși, să revigoreze acest cult pentru datini și pentru tradițiile folclorice, justificând astfel genericul „De la lume adunate și-napoi la lume date” al festivalului. Remarcabil, în contextul dat, a fost și prinosul adus la zestrea spirituală a sudului de către formațiile etnofolclorice bulgărești și găguzi (...) Și dacă formațiile etnofolclorice abia își cuceresc un nume, deținătorii titlurilor de colective populare și-au confirmat faima în cadrul concursului de preselecție. „Viorica” din Tiraspol – cu un respect elevat pentru spiritul folcloric, dar și cu o teamă vagă în fața măreției acestuia, teamă ce parcă uneori o oprește la porțile cântecului și dansului; „Moldoveneasca” – cu exploziile-i temperamentale ce au suscitad admirația publicului, dar și cu un „academism” ce nu întotdeauna poartă amprenta firescului; „Veselia” – cu o responsabilitate profesionistă pentru evoluțiile ei în fața publicului, fascinându-I prin elan și dăruire; „Cimpoeșul” de la Manta și „Cimbrisorul” de la Vadul lui Isac – ambele beneficiind de „cizelările” unor specialiști notorii în coregrafie, dar dansând ca la ei acasă, cu dragoste și sinceritate... Oricum cele 25 de colective populare au făcut dintr-o confruntare artistică o sărbătoare.

A.Manoil. „Nufărul alb”.

Moldova socialistă, 1 iulie 1989

1991 ... Care-ar fi, totuși, particularitățile Festivalului „Nufărul Alb”? Meritu-i fundamental rezidă, aș crede, în însăși personalitatea lui: evitând, pe cât a putut, „cursa” iminentă acțiunilor culturale de genul dat – cea de a fi fără „o față proprie”, -- festivalul avu o misiune concretă: depistarea, valorificarea și promovarea mostrelor folclorice autentice.

– 17 colective s-au perindat pe scena Teatrului de Vară rezervată grupurilor folclorice și etnofolclorice. Două din ele – „Țărăncuța” din Chișinău și „Ștefan Vodă” din Strășeni – sunt colective-model. S-au remarcat și altele. În ce măsură, însă, ele și-au realizat intențiile? De-i vorba de dansul popular, reușita a fost incontestabilă: s-au adus în scenă dansuri vechi, chiar conservate, s-au reînviat dansurile tematice „Fedeleșul”, „Frunza

Evoluarea ansamblului de dansatori Cahul, Piața Horelor, 1989

nucului”, „Pintenelul”, „Polca șchioapă”, „Rața” ș.a. Meritul amatorilor în acest sens e mare, căci ulterior vom avea posibilitatea de a studia dansurile în cauză. Cântecul popular a fost prezentat mai puțin, deși și la acest capitol ne-am convins că sudul e un epicentru al eposului nostru, o zonă folclorică de talie europeană. În fine, costumul lasă de dorit la majoritatea participanților: am uitat, cu regret, portul național.

Cele spuse de maestrul Andrei Tamazlăcaru anticipează al doilea detaliu din cartea de vizită a festivalului: caracterul multilateral al activităților preconizate în cadrul lui, paralel cu confruntările artistice ce au trecut în revistă dansul, costumul, cântecul popular desfășurându-se și interesante expoziții de artizanat...

... O altă particularitate a „Nufărului Alb” o constituie faptul că scenele în aer liber i-au conferit un cadru dezinvolt și sincer. Concertul de gală avu loc noaptea, pe o pitorească scenă improvizată pe lacul din Valea Frumoasei. Laureați ai ediției a doua au fost declarați, între grupurile folclorice și etnofolclorice, „Semănătorii” din Cociulia, Cantemir, artiștii amatori din Ermoclia, raionul Ștefan Vodă, „Stelele Bugeacului” din Congazcic, Comrat, și ansamblul din Andrușul de Sus, Cahul. Între orchestrele de instrumente populare și formații coregrafice Marele Premiu a revenit „Busuiocul”-ui din Chișinău cu orchestra-i „Hora Moldovei”, premiante fiind desemnate „Veselia”, „Florica”, precum și „Vatra Horelor” din Slobozia Mare, „Izvorașul” din Cahul și „Doina Prutului” din Colibași.

A.Manoil. Floare de dor și demnitate.

Moldova Suverană, 4 iulie 1991

1993 ... Conform primarului S.Platon, povara desfășurării festivalului a fost pusă în exclusivitate „pe umerii” orașului. Structurile ce i-au promis ajutorul i-au acordat, în cel mai bun caz, doar o susținere morală. Pentru festival, din bugetul local n-a fost alocat nici un ban: toate cheltuielile și le-au asumat sponsorii, inclusiv cele mai importante unități economice din partea locului...

... Cu un interes deosebit cahuleni au urmărit reprezentația susținută de colectivul din Albania. Pentru

că până acum nici un reprezentant al acestei țări n-a fost pe la noi. Ansamblul albanez constituie o veritabilă floare exotica în buchetul festivalului...

S.Derevșikova. Когда расцветает „Белая лилия”.

Независимая Молдова, 10 iulie 1993

Impresiile-s-extraordinare! Îmi spunea O.Cobâleanșkaia, conducătoarea colectivului din or.Usman, Federația Rusă. Știți, influențați de felul cum sunt difuzate și interpretate la noi știrile din Moldova vis-à-vis de problema Transnistriei, veneam încoace cu anumite suspiciuni, cu teamă chiar... Ospitalitatea și bunăvoința cahulenilor sunt uluitoare. Suntem, pur și simplu, fericiți!.. La Asociația „Tricon” am prezentat două spectacole. Noi plângeam în scenă, publicul plângea în sală... Căci la dragoste ni s-a răspuns cu dragoste.

A.Vicu. Orașul trandafirilor.

Sport. Turism, 8 iulie 1993

... Ceea ce s-a prezentat pe scena „Nufărului Alb” cu titlatura „ansambluri folclorice” a fost, în general, fals: au evoluat, pur și simplu, colective de cântece și dansuri populare. Concluzia – cea de altă dată: majoritatea coregrafilor din Republica Moldova stilizează toate dansurile fără excepție. O concluzie fără replică: „lărgindu-și” geografia, festivalul și-a pierdut ceva din „fața” de odinioară. Transformându-se într-o manifestare cu precădere coregrafică, își „estompă” esențialul: tentația valorificării folclorului autentic...

A.Manoil. Cu „Nufărul...” la un concert în luncă.

Moldova Suverană, 15 iulie 1993

... De Marele Premiu s-a învrednicit reputatul Ansamblu „Izvoarăș” de la Palatul de Cultură din Cahul. Locul întâi l-a ocupat formația folclorică „Busuioac” din satul Vorniceni, raionul Strășeni. Locul doi a fost decernat Ansamblului „Veselia” din Chișinău. Pe locul trei s-au situat ansamblurile de cântece și dansuri „Doina Prutului” din Colibași, Vulcănești, „Nistrenii” din Soroca și „Gurra e Kurbinit” din Albania.

L.Teodoru. Festivalul Internațional „Nufărul Alb”.

Cronos, 29 iunie 1993

1995 ...Vorbe mari despre „Nufărul Alb” au spus și alte persoane simandicoase prezente la festivitatea de inaugurare a acestuia. M.Murzac, viceministrul Culturii,

l-a inclus în suita festivalurilor de certă notorietate „Mărțișor”, „Invită Maria Bieșu” și de Muzică Nouă, concluzionând că bienala cahuleană constituie un eveniment de seamă în viața culturală a republicii. T.Colac, directorul Centrului Național de Creație Populară, afirma cu tot dinadinsul că dacă Moldova în prezent bate la ușile Europei, atunci Cahulul, prin Festivalul „Nufărul Alb”, deschise porțile bătrânului continent cu câțiva ani în urmă...

M.Sandu. Nufărul...” din baltă vine,

întristat... *Cronos, 4 iulie 1995*

... deși, dat fiind faptul că-și confirmară preliminar participarea și colective din Italia, Ungaria, Bulgaria, Israel și de pe spaniolele insule Canare, în Piața Horelor fuseseră arborate și drapelele de stat ale țărilor respective, prezența colectivelor de peste hotare a fost neînsemnată, mai prestigioase fiind ansamblurile de cântece și dansuri „Ranița” din Grodno, Belarusi, și „Kazacii Don” din Volgodonsk, Rusia. Prezența celorlalte – formațiile „Colindita” din Galați, „Raduga” de la Centrul de Creație a Copiilor din Ismail și chiar „Opințuța” din Cartal, raionul Reni, a fost oarecum accidentală, ele fiind binevenite mai curând la apropiatul Festival Folcloric Internațional pentru Copii din raionul Șoldănești (...) Regretabil că și zona folclorică a sudului a fost reprezentată de numai cinci colective: „Lale” din Comrat, „Semănătorii” din Cociulia, „Izvoarășul”, „Hora Prutului” și „Bucuria” din raionul Cahul. Mai remarcăm și Ansamblu „Rotunda” din raionul Strășeni, chiar dacă acesta-i mesager al altei zone folclorice ...

A.Manoil. CIOFF-ul dă, da-n traistă nu pune.

Moldova Suverană, 5 iulie 1995

... În general, a IV-a ediție a „Nufărului...” găzdui numai 13 colective, inclusiv opt din țară, dintre care patru din raion. Nici o dată prezența formațiilor artistice n-a fost atât de redusă. Păcat. Deși faptul dat ne va fi de învățătură: dacă Centrul Internațional pentru Organizarea Festivalurilor Folclorice ne-a pus mâna-i demiurgică pe creștet, blagoslovindu-ne la mai mult și la mai mare, aceasta nu înseamnă că am apucat centrul respectiv de picioare...

A.Vicu. Omul, ca soarele.

Sport. Turism, 1 iulie 1995

1997 ... 16 colective au evoluat în cadrul festivalului, din cauza ploii soldate cu suspendarea concertului de gală ratându-și șansa unei prime apariții în fața publicului cahulean și cel de al 17-lea: Ansamblul de Cântece și Dansuri Populare Bulgărești „Rodoliubie” din Taraclia. Majoritatea – jos pălăria, palmaresul lor fiind cu adevărat impresionant. Cu experiența participării la festivaluri folclorice internaționale din Germania, Bulgaria, Italia, Polonia, România veni la Cahul Ansamblul „Codru” din Orhei, „Strugurașul” de la Palatul Culturii din Ungheni și-a lăsat autografele în Bulgaria, Iugoslavia, China, Grecia, Spania, Irak, Rusia, Egipt. Fondat încă

Evoluarea ansamblului de dansatori Cahul, Piața Horelor. 1991

În 1954, „Izvorașul” din Cahul a evoluat pe scenele unor valoroase confruntări artistice din Italia, Bulgaria, Irak, Ucraina, Ungaria, România etc. Laureat al multor concursuri republicane și regionale, Ansamblul „Svitanok” din Ucraina a evoluat până în prezent și în Rusia, Belarusi, Germania, Cehia, Polonia. Explorând folclorul local, precum și din alte zone ale țării – Banat, Ardeal, Oaș, – Ansamblul Folcloric „Balada” din Bârlad, România, și-a demonstrat măiestria instrumentiștilor și a rapsozilor săi la peste 60 de competiții artistice județene, naționale și internaționale, inclusiv în Franța, Germania, Italia. La festivaluri din Cehia, Slovacia și Mozambic a participat până acum și „Zoreanka” din orașul Balașov, Rusia, „Milovița” din satul belarus Mășcovici a evoluat pe scene din Polonia, Bulgaria, Rusia, Franța, Ucraina. Venit la „Nufărul Alb” cu piese folclorice de pe Someș, ansamblul cu o biografie artistică de aproximativ șapte decenii, „Transilvania” din Cluj-Napoca, a adus la Cahul și respirația unor festivaluri folclorice din Franța, Olanda, Belgia, Germania, Turcia, Portugalia, Estonia. Având în componență titulari în vârstă de la 10 la 77 de ani, ansamblul din orașul maghiar Calocsa are în palmares premiile obținute la confruntări folclorice din peste 20 de țări ale lumii. „Doina Siretului” din Tecuci, „Opincuța” din Cartal, raionul Reni, „Tinerețea” din Oziornoe, Ismail, „Lale” din Chirsova, raionul Comrat, Teatrul Cântecului Evreiesc de la Centrul Evreiesc de Cultură din capitală și alte colective au întregit „montura” acestui „pescuitor de perle folclorice” – Festivalul „Nufărul Alb”, demonstrând că de această dată selectarea participanților a fost mai riguroasă și, în consecință, s-a evitat decalajul de măiestrie interpretativă remarcat la unele din edițiile anterioare.

A. Manoil. „Festival” derivă de la „festiv”.
Moldova Suverană, 16 iulie 1997

1999 ...La a șasea ediție a Bienalei Internaționale „Nufărul Alb” au participat formații folclorice din România, Cehia, Polonia, Rusia, Ungaria, Ucraina, Turcia, Belarusi, Ansamblul „Izvoraș” din Cahul, colective artistice din Colibași, Comrat și Chișinău.

După cum a relatat dl V.Vdovicenco, prefectul

județului Cahul și director al festivalului, în decurs de 12 ani manifestarea artistică „Nufărul Alb” a devenit una din cele mai notorii în Europa...

... În ediția din a.c., pentru prima dată a fost realizat un spectacol cu concursul unor cunoscuți instrumentiști și interpreți de muzică populară originari din județul Cahul: Nicolae Botgros, Maria Sarabaș, Ioana Căpraru, Boris Rudenco, Gheorghe Nichiforeac, Adam Stângă.

V. Trofăilă. Bienala Folclorică „Nufărul Alb”.
Moldova Suverană, 22 iulie 1999

2001 ... Ajuns la a 7-a ediție, Festivalul Folcloric Internațional „Nufărul Alb” continuă să rămână la fel de interesant și atractiv pentru artiștii din țară și de peste hotare, să-și îndeplinească cu onoare misiunea de promotor al artei populare, al tradițiilor și obiceiurilor poporului moldovenesc, ale naționalităților conlocuitoare din Moldova, ale popoarelor de pe continentul european. Festivalul își continuă nobila activitate de descoperire a talentelor autentice și a nestematelor folclorice.

Felicitându-i pe organizatori și participanți, Eugenia Ostapciuc, președintele Parlamentului, a adresat cuvinte de recunoștință organelor de conducere județene și municipale Cahul, care prin buna organizare a acestei manifestări își aduc contribuția la dezvoltarea culturii Moldovei, la promovarea bunului ei nume pe alte meridiane, la întărirea prieteniei dintre popoare. La actuala ediție vor evolua 17 colective artistice din Belarusi, Cehia, Grecia, România, Rusia, Slovenia, Turcia, Ucraina și Republica Moldova.

Moldpres. Festival la Cahul.
Moldova Suverană, 30 iunie 2001

2003 ... În perioada 1-7 iulie, la Cahul s-a desfășurat Festivalul Internațional de Folclor „Nufărul Alb”. Au participat colectivele „Liubușki” din or. Zelena Gura (Polonia); „Zarnița”, or. Sofia (Bulgaria); „Folk-Art”, or. Sakaria (Turcia); „Doina Vâsei”, or. Sibiu (România); „Rossiane”, or. Breansk (Federația Rusă); „Moldovița”, or. Chișinău (Republica Moldova); „Ilogus”, or. Salonik (Grecia); „Izvorașul”, or. Cahul (Republica Moldova), precum și un colectiv de artiști amatori din or. Ismail (Ucraina).

Festivalul a devenit déjà o tradiție și s-a impus publicului spectator nu numai prin diversitatea, specificul și farmecul muzicii, ci și prin coloritul portului național.

... În Piața Independenței au fost inaugurate expoziții de artă plastică și artizanat.

Felicitându-i pe organizatori și participanți cu ocazia inaugurării ediției a opta a festivalului, prim-ministrul Vasile Tarlev a adresat cuvinte de recunoștință conducerii orașului, care prin buna organizare a acestei manifestări își aduce contribuția la promovarea bunului ei nume pe alte meridiane, la întărirea prieteniei dintre popoare.

A.Voitun. Bienala Folclorică „Nufărul Alb” la cea de-a opta ediție. Moldova Suverană, 8 iulie 2003

2009 ... Finalizată după Festivalul „Chipuri de prieteni”, Bienala „Nufărul Alb” a produs o impresie ambiguă: pe de o parte, încântarea prilejuită de organizarea lui impecabilă, de măiestria participanților și de aflulul de public, pe de alta – regretul că la festival n-au venit reprezentanții Rusiei, României, Ucrainei, Belarusiei.

Despre festival și despre participanții săi poți vorbi ore în șir, dar vorba ceea: mai bine o dată să vezi, decât de o sută de ori să auzi. Inaugurarea lui a coincis cu celebrarea Zilei Orașului, datorită cărui fapt un număr enorm de spectatori veniți în Piața Independenței privi tradiționala defilare a participanților, de data aceasta – a celor din Bulgaria, Grecia și din țara noastră. Programele prezentate de către toate colectivele au fost pitorești și expresive, însă reprezentația teatralizată susținută de către ansamblurile cahulene „Iuventa” și „Izvorașul” au depășit toate așteptările.

În zilele următoare, festivalul a continuat în Piața Horelor, unde în fața publicului cahulean și-au demonstrat măiestria colectivele coregrafice „Radosti” din Bulgaria și „Vântuleț” din Bălți. Autenticitatea dansurilor populare și originalitatea creațiilor muzicale spectatorii le-au remarcat și în evoluțiile ansamblurilor „Rodoliubie” din Taraclia și „Moldovița” din Chișinău. Dar dacă în cadrul festivalului s-ar fi decernat un premiu al simpatiei publicului, acesta ar fi revenit, fără îndoială, Ansamblului „Laogrofikos omilos poligiros” din Grecia. Elenii i-au surprins pe toți nu numai prin măiestria lor interpretativă, ci și, mai ales, prin costumele lor pitorești și prin neordinara recuzită coregrafică...

С.Жерновой. Их всех объединил фольклор. Cahul Expres, 10 iulie 2009

2013 ... Întunericul răcoroasei nopți sudice a fost sfâșiat de raze orbitoare de lumină ce radiau mii de stelute de cristal, și parcă din țării peste spectatorii și participanții la festival din aglomerata Piață a Horelor, străfulgerată de scânteierile focului de artificii, s-a revărsat o melodie de basm. Astfel sâmbătă, 6 iulie, la Cahul s-a încheiat ceremonia de închidere a celui de al 13-lea Festival Folcloric Internațional „Nufărul Alb”. Și de această dată, ca și pitoreasca manifestare de inaugurare, ultima zi a festivalului s-a desfășurat în Piața Horelor...

Trebuie să recunoaștem: un asemenea festival de mult nu am avut – cu un program vast, cu un număr considerabil de colective de amatori și profesioniste, cu o diversitate repertorială fără precedent, cu memorabile hore, precum și cu neasemuitele costume naționale, purtătorii cărora, plimbându-se prin oraș, suscitau interesul neprefăcut al cahulenilor.

Drept urmare, am avut parte de o sărbătoare veritabilă – veselă, incitantă, irepetabilă. În schimb, atunci când a fost vorba de decorarea laureaților festivalului, atmosfera deveni gravă, chiar patetică. Plină până la refuz, Piața Horelor întâmpină impetuos și aplaudă frenetic artiștii ansamblurilor „Burștân” din Belarusi, „Kapela Krasnobrodzka” din Polonia, „Sider Voivoda” din Bulgaria, „Basarabia” din Ucraina, „Cununa Igiului” din România, „Сестрицы и казаки” și „Юность Беломорья” din Rusia, „Гагаузские коробейники” din Comrat și „Izvorașul” din Cahul...

С.Жерновой. Мы не говорим: „Прощай!”

Мы говорим: „До новой встречи!”.

Cahul Expres, 12 iulie 2013

2015 ... La actuala ediție au participat 12 ansambluri și colective folclorice din Moldova, România, Ucraina, Belarusi și Bulgaria, care au surprins publicul cahulean prin diversitatea repertoriului coregrafic și costumele naționale inconfundabile. Îmbrăcați în ele, artiștii se plimbau pe străzile orașului, provocând interesul neprefăcut al cahulenilor.

Programul de concert a debutat cu adaptarea scenică a legendei Nufărului Alb, a acestui simbol al sentimentelor de bunătate și al speranțelor neîntinate. Rând pe rând, și-au etalat măiestria fascinantă artiștii ansamblurilor „Kukumerka” din Belarusi, „Paxobre” din Bulgaria, „Rapsodia Vasluiului” din România, colectivele artistice ucrainene „Берегиня”, „Этнос”, „Придунавье” și „Сударушка”.

Cu un divers program internațional au evoluat artiștii moldoveni din Ungheni și Râșcani, însă de aplauzele cele mai fierbinți s-au învrednicit muzicanții și dansatorii ansamblului „Izvorașul” din Cahul.

În zilele următoare, la principalii participanți s-au alăturat și au strălucit prin măiestria lor dansatorii și vocaliștii ansamblurilor „Lăpușnița” și „Hora mare” din Hâncești și Criuleni. Participanții la festival și spectatorii au fost salutați de către directorul general al Centrului Național de Creație Populară Diana Dicusar, de către conducătorii delegațiilor celor cinci țări, iar în Piața

Horelor se desfășurau concursuri și expoziții, inclusiv ale meșterilor populari...

С.Жерновой. „Нүфэрүл Алб”. 14-я серия.
Cahul Expres, 9 iulie 2015

2017 ... În ansamblu, la festival au participat 13 colective folclorice: „Mușețeanca” (or.Însurăței, jud. Brăila, România), „Gerviki” (or.Shiauleay, Lituania), „Dor basarabean” (s.Utkonosovka, Ucraina), „Veseliie” (or.Simitli, Bulgaria), „Altița” (or.Tecuci, România), „Orlionok” (or.Dnepropetrovsk, Ucraina) „Izvorășul”, „Iuventa”, „Bobocelul”, „Nufărul” (or.Cahul, Moldova), „Njegos” (or.Catinje, Muntenegru), „Kitka” (or.Skoplje, Macedonia), „Gutenfhot” (or.Ancara, Turcia). O surpriză constitui evoluția, în cadrul festivalului, a Orchestrei Naționale de Muzică Populară „Lăutarii” condusă de către Cetățeanul de Onoare al raionului Cahul, Nicolae Botgros, precum și a copămintencei noastre Ioana Căpraru, Artistă Emerită a Republicii Moldova...

Unele rectificări ale programului festivalului au fost determinate de vremea toridă, însă, după cum a menționat primarul orașului Tecuci, Cătălin-Constantin Hurdubae, căldura acestor zile a fost oferită cahulenilor și oaspeților pentru excelenta organizare a festivalului. Chiar și ploaia survenită la festivitatea de închidere n-a putut eclipsa neuitatele evoluții ale participanților pe parcursul acestei sărbători cu o durată de patru zile, coloritul lor folcloric deosebit.

Probabil, pentru prima dată în istoria Festivalului „Nufărul Alb” nu putem prezenta organizatorilor lui nici o pretenție. Totul s-a realizat în mod civilizată și cu maximă responsabilitate și, potrivit primarului orașului înfrățit Shiauleay, Antonas Bezaros, festivalul din Cahul merită cea mai înaltă apreciere...

- E primul festival la care particip în postura de primar și pot spune că această manifestare este extrem de semnificativă atât din punct de vedere artistic, cât și social-economic, ea oferind ample posibilități în vederea promovării imaginii orașului și dezvoltării relațiilor sale cu alte țări și orașe. Sunt convins că am reușit să sporim calitatea festivalului în raport cu edițiile-i anterioare și că vom tinde ca ulterioarele să fie și mai ponderabile, deoarece dispunem de potențialul necesar în această privință. Sunt recunoscător tuturor cahulenilor pentru atmosfera cordială și festivă ce a dăinuit pe parcursul

celor patru zile. Îmi exprim recunoștința și tuturor colegilor, instituțiilor și partenerilor care au contribuit la desfășurarea exemplară a acestei a 15-a ediții a festivalului, astfel a rezumat Bienala „Nufărul Alb-2017” primarul municipiului, Nicolae Dandiș...

С.Жерновой. „Нүфэрүл Алб”, 15-я серия, или Почему гости плакали, прощаясь с фестивалем...
Cahul Expres, 6 iulie 2017

2019 ... Inaugurarea festivă s-a produs joi, 4 iulie, în Piața Independenței, unde s-a dat startul ordinarului episod folcloric cu implicarea artiștilor din Moldova, România, Ucraina, Bulgaria, Turcia, Lituania, Belarusi, Portugalia, Georgia și Macedonia. Somptuoasa coloană a participanților defilă pe străzile centrale ale municipiului, procesiunea zgomotoasă și veselă contaminează cu dispoziția-i festivă trecătorii, captându-i în fastuos amenajata Piață a Independenței, unde instrumentiștii și dansatorii erau așteptați cu nerăbdare de mii de cahuleni și oaspeți ai acestora...

... Participanții la festival au fost salutați de către președintele comitetului organizatoric, primarul de Cahul Nicolae Dandiș. El a evocat succint istoria festivalului, menționând că în 30 de ani de existență festivalul și-a cucerit faima de manifestare de prestigiu, în tot acest răstimp el demonstrându-și grija pentru păstrarea autenticității dansului popular, a originalității creației muzicale. El a fost susținut de conducătorii delegațiilor celor nouă țări europene și de reprezentanții orașelor cu care este înfrățit Cahulul.

În total la festival au participat 11 colective, care au surprins cahulenii prin diversitatea repertoriului și extraordinarele costume naționale. Acestea-s ansamblurile etnofolclorice „Câmpina” (România), „Gerviki” din Shiauleay (Lituania), „Сидер Войвода” din or. Gorna-Oreahovița (Bulgaria), „Pandora” diasporei grecești din or.Brăila (România), „Орленок” din or. Dnipro (Ucraina), „Izvorășul” din or.Cahul (Moldova), „Придвинские россыпи” din or. Novopoložk (Belarusi), „Zekartan” din or.Shuahevi (Georgia), „Rancho Folclorico Juventude Amiga dos Conqueiros” din or.Leyria (Portugalia), „Njegos” din Cetinje (Macedonia), „Gutenfhot” din or.Ancara (Turcia)...

... Acordul final al „Nufărului Alb-2019” îl constitui concertul de gală, decernarea diplomelor și cadourilor de preț. Cu un superb foc de artificii s-a încheiat al XVI-lea Festival Folcloric Internațional. Organizatorii lui, participanții și primarul Nicolae Dandiș, care a înmănat statuetele „Nufărul Alb” și diplomele, și-au exprimat încrederea că torța festivalului, aprinsă acum 30 de ani, nu se va stinge, cum nu se va stinge mărirea moștenire folclorică...

С.Жерновой. С теплотой о днях июльских, с теплотой воспоминаний.
Cahul Expres, 11 iulie 2019

Ansamblul „Iuventa”: 25 de ani de activitate (1994-2019)

SUB SCEPTRUL TERPSIHOREI

La ediția din 2015 a aceluși festival din Franța – manifestare artistică de anvergură internațională la care, după turneul de o lună de zile din 2006 realizat prin circa 40 de localități în temeiul unui acord de colaborare pe multiple planuri între orașele înfrățite Cahul și Port-sur-Saone participaseră de fiecare dată, cu excepția anilor 2009 și 2013 – membrii Ansamblului „Iuventa” au plecat cu un justificat presentiment al unei ordinare victorii: cum n-ai da, aveau deja în palmares cinci Grand Prix-uri cucerite acolo, ei încântând în permanență atât publicul, cât și juriul. Decepțiile, dar și admirația, le-au fost enorme: râvnitul Premiu Mare a fost dus peste Atlantic, în Bolivia, ei, cahulenii, fiind copleșiți de somptozitatea și originalitatea costumelor concurenților din America de Sud, de polifonia, policromia și dezinvoltura dansurilor incitante inspirate, de regulă, de subiecte mitice.

– Deși am participat, pe parcursul ultimului deceniu, la multe confruntări coregrafice de amploare, un asemenea colectiv artistic am văzut pentru prima oară, îmi mărturisesc Rodica Pănășescu, conducătoarea ansamblului. Am fost fascinați, poate că și derutați, dar și provocați într-un fel: revenind de la festival acasă, am analizat meticolos prestația bolivienilor, hotărând să facem tot ce suntem în stare, pentru a-i eclipsa la ediția ulterioară...

Nu-i o declarație emulativă: e dezvoltarea unei firi perseverente care, formulându-și un obiectiv anume, îl realizează cu tenacitatea și fermitatea, pe care această Rodică Pănășescu și le-a confirmat în repetate rânduri. În anul absolvirii Școlii Medii „M.

Eminescu” din Cahul a trebuit să îmbine învățătura cu munca: a fost angajată, în calitate de conducătoare a cercului coregrafic, la Centrul de Creație a Copiilor. Asentimentul directorului centrului menționat, Tamara Vdovicenco, a fost justificat: frecventând inițial secția de gimnastică de la Școala Sportivă pentru Copii și Juniori, deoarece mamă-sa, temându-se că viciu-i cardiac ar putea fi ereditar, considera că un panaceu eventual ar putea fi practicarea intensă a sportului, la vârsta de șapte ani Rodica fusese captată și de ansamblul coregrafic al Anei Cabanova de la Casa Pionierilor, devenind una din cele mai bune discipole ale acesteia. A fost firească, în cei doi ani de studii în capitală, și decizia-i de a urma niște cursuri la notoriul deja Ansamblu de Dansuri de Gală „Codreanca”: le frecventă nu numai din imboldul vechii ei pasiuni pentru dans, ci și din convingerea că el, dansul, o va „pune-n pâine”.

– Și nu numai: mi-s dragi copiii, mărturisește R. Pănășescu. Între ei mă simt mai în largul meu, decât în mediul adulților. Copiii sunt sinceri întotdeauna. Și recunoscători: îți restituie îndoit dragostea și căldura ce le-o dai...

Cu o abnegație și un interes remarcabil de multă lume, dar și cu acel spirit emulativ și tenace ce i-a fost propriu din adolescență, reveni la Centrul de Creație „Miorița”; reveni, cu o incandescentă pasiune juvenilă, la Ansamblul „Iuventa”, gemenele formației în cauză cristalizându-l încă în acel an de început 1994, anume intensitatea pasiunii sale și justificându-i titulatura derivată de la numele zeiței romane, Juventas, ce constituia un simbol al tinereții eterne. Deja peste

un an, în 2000, prezentă Comisiei de Atestare a Ministerului Culturii demersul de rigoare, pledând pentru conferirea titlului de Ansamblu Model – un titlu disputat cu opt compoziții coregrafice prevăzute de regulamentul respectiv: două de gală, două moderne, două stilizate și, în fine, două la discreția aspiranților la titlu. Comisia avu obiecții destule, reproșându-i, în particular, faptul că vestimentația dansatorilor nu era conformată integral exigențelor scenice și că la elaborarea dansurilor stilizate nu s-au luat în considerație în măsura cuvenită tradițiile coregrafice ale acestei bogate prin diversitate zone folclorice – sudul Republicii Moldova. Concluzia, totuși, i-a fost unanimă: „Juventa” merită fără echivocuri titlul jinduit, ea având un potențial incontestabil – potențial ce trebuia validat peste doi ani, la reconfirmarea titlului. Mărturisește:

– Critica de atunci constitui pentru mine o veritabilă terapie de șoc: deși am plâns mult, m-am îndârjit, hotărând ferm să demonstrez că formația „Juventa” este capabilă de performanțe. Nu exagerez: peste doi ani, comisia în cauză a fost, pur și simplu, impresionată.

Performanțele n-au întârziat să vină!.. În 2002, au participat la primul concurs internațional, „Perla Ialtei”, cel de al doilea loc ocupat în competiția cu împătimitii de dans din 17 țări ale lumii însuflețindu-i și consolidându-le încrederea că vor obține victorii și mai concludente în continuare. S-au impus, atunci, printr-o compoziție intitulată „Un buchet de dragoste” ce avu drept coloană sonoră un potpuriu din cântecele celebrei interprete franceze M. Mathieu, precum și printr-un dans stilizat, „Asta-i viața”, ce purta amprenta specificului coregrafic al zonei noastre sudice – amprente remarcate și înalt apreciate și la alte două confruntări internaționale, cu genericul „Noi vedete ale dansului”, din aceeași Ialtă a Crimeii.

– Din 2003 până în 2005, am participat la șapte festivaluri de talie internațională desfășurate în Bulgaria, Ungaria, Turcia, Estonia, povestește R.Pănășescu. În 2006, când activam în cadrul Palatului Culturii, până atunci, timp de doi ani, ansamblul fiind „găzduit” de Liceul Teoretic „M.Eminescu”, am cucerit acel memorabil trofeu în Franța, succesul dat semnificând, în fond, o nouă etapă în evoluția „Juventei”...

Sincer vorbind, am nutrit odinioară anumite reticențe față de „Juventa”, presupunând că se face prea multă vâlvă în jurul acestui colectiv artistic, pe care-l consideram elită prin criteriile de selectare a membrilor lui, recrutați cu precădere, chipurile, din mediul odraslelor din familii mai chivernisite.

Rezervele mi-au fost destrămate acum câțiva ani, când în cadrul unei manifestări evolua și ansamblul respectiv, cu o compoziție coregrafică intitulată „Legenda rândunicii”, probabil. N-am fost impresionat atât de acea senzație inefabilă de vastitate, de fast și jubilație vehiculată de dansul ca atare, pentru că nu-s eu omul versat în subtilitățile și rigorile coregrafice: am fost surprins de felul cum dansau cele câteva zeci de copii de diverse vârste implicați în acea extraordinară compoziție coregrafică, cu o fabulă ce-și etala distinct toate elementele epice – nodul acțiunii, punctul culminant, deznodământul; dansau degajați, cu o dezinvoltură cuceritoare și cu o satisfacție afișată, parcă savurând frumusețea dansului și bucuria unui succes conștientizat ce le încununa multele zile de repetiții asidui – repetiții la care, după cum îmi va declara mai târziu R. Pănășescu, „li se zidește în suflet frumosul”. Îmi spuse:

– Compozițiile noastre coregrafice ar putea fi eșalonate în anumite compartimente tematice. Câte am realizat de la începuturile activității?.. Nu știu cu exactitate, dar sunt sigură că avem peste 60. De cele mai multe ori ele sunt rodul căutărilor, sentimentelor și imaginației mele, uneori subiectele ne sunt sugerate de activitățile desfășurate sub egida Ministerului Educației, Culturii și Cercetării sau de programul de activitate al Palatului Culturii. În 2012, spre exemplu, declarat drept An al lui Doina și Ion Aldea-Teodorovici, am montat, pe motivele a șase piese din repertoriul acestora, un veritabil minispectacol coregrafic ce a demonstrat că cei doi interpreți celebri au fost și patrioți înflăcărați, actualitatea mesajului

promovat de cântecele lor fiind tot atât de acut ca și în anii lansării lor. Fiecare colectiv artistic al Palatului Culturii an de an își prezintă, zicând așa, o dare de seamă în fața publicului: dansatorii din „Bobocelul” Janei Jabinet – de Crăciun, cei din componența „Nufărului” și „Izvoarașului” conduse de Ion Arabagi – în cadrul Decadei „Mărțișorului”, noi – în aprilie, de Ziua Mondială a Dansului, astfel beneficiind de un spațiu mai amplu „de manevră” și descătușându-ne tematic. În ce mă privește, nutresc o predilecție aparte pentru dansurile stilizate, tinzând astfel să promovez dansurile noastre tradiționale ce trebuie să fie știute și iubite de toată lumea, precum și pe cele de estradă, deoarece la montarea lor nu se aplică criteriile rigide, ele constituind o simbioză a celor moderne, jazz-moderne, de gală și oferindu-ți posibilitatea de a-ți da frâu liber imaginației... Avem în repertoriu și multe dansuri latino-americane. Le preferăm nu numai pentru pitorescul și temperamentul lor: le montăm și din cauza deficitului de băieți în componența „Juventei”, compozițiile în stil latino-american putând fi executate în exclusivitate de fete. Mai există o problemă: dacă acum un deceniu băieții aveau suficientă forță fizică pentru a-și ridica în brațe partenerele și a executa diferite trucuri, cei actuali sunt... copiii ai computerelor.

În fond, an de an cei circa 180 de titulari ai „Juventei” divizați, conform vârstei, în patru grupe participă la festivaluri sau concursuri derulate într-o țară sau alta, revenind acasă cu trofee de prestigiu. Ce-mi rămâne? Poate că să spicuiască la întâmplare din unele articole scrise în săptămânalul „Cahul Expres”, cu o exaltare suficient de plauzibilă: „Da, la Cahul am vizionat nu o singură dată programele de concert ale copiilor noștri, dar dansurile prezentate de ei la Jocurile Maghiare din Budapesta ne-au entuziasmat, reproducea publicația o scrisoare a părinților, în octombrie 2010. Splendoare, grație, profesionalism – iată ce înseamnă „Juventa” noastră”. Pe 1 iunie 2012, aceeași publicație orășenească, relatând că fiica R. Pănășescu, Marcela, s-a plasat pe primul loc la Cupa Moldovei la „Belly-dance”, povestea și despre participarea ansamblului la festivalul „Folk

dance Sakaryk” din Turcia, săptămânalul rezumând că formația „fără cuvinte, ci doar prin dansurile lor executate cu atâta har, au dezvăluit publicului ture necunoscuta de ei Moldovă, cu tradițiile ei seculare”. Participând pentru prima oară la concursul internațional „Intershow-2015” desfășurat în orașul polonez Zaczopane, cahulenii s-au învrednicit de două premii la compartimentele „Coregrafie populară” și „Stilizare folclorică”, cucerind prin măiestria lor „nu numai spectatorii, ci și membrii juriului, oaspeții de onoare ai concursului și persoane extrem de oficiale”, scria „Cahul Expres” la 22 ianuarie 2015... Itinerariile festivaliere ale „Juventei” pe parcursul unui sfert de secol – jos pălăria, zău: Ungaria, Estonia, Turcia, Franța, Italia, Lituania, Azerbaidjan, Bulgaria, Polonia, România, Spania, Georgia, Ucraina, Macedonia, Austria, etc.

În 2017, Rodica Pănășescu abordează un nou gen coregrafic – „Majorette” cu buton și pom-pon, și peste prea puțină vreme „Juventa” își completează palmaresul cu trofee obținute la compartimentul dat: în 2018, participând la Campionatul Balcanic din România, reveni acasă cu Premiul „Majoretta de Aur”, plasându-se pe primul loc și la Campionatul Internațional „Зимние узоры” desfășurat în or. Dmitrov, Rusia. În acest an 2019, aniversar pentru ansamblu, participând și la confruntări artistice din Turcia, Lituania, Franța, obține, în același gen coregrafic „Majorette”, șase locuri întâi la Sankt-Petersburg, Rusia, și trei premii The Best Moment Coregraphic și Premiul Mare la Campionatul Danube Dance Fest din Galați, România. Și-i firesc faptul că în cadrul fascinantului concert de gală, susținut pe 11 decembrie 2019 la Palatul Culturii cu prilejul celei de a 25-a aniversări a „Juventei”, Primăria municipiului îi dăruie 20 de tobe necesare tocmai pentru executarea acelor dansuri stil „Majorette”.

– Dansu-i viața mea, e rostul vieții mele. Prin dans îmi manifest emoțiile, în el îmi dizolv bucuriile și tristețile, prin dans îmi deschid sufletul...

Și deschide suflete. În primul rând, pe cele ale multilor ei discipoli care s-au perindat prin „Juventa” pe parcursul anilor, principiile didactice ale Rodicăi Pănășescu derivând, așa crede, dintr-un îndemn al faimoasei dansatoare americane Isadora Duncan: „Copii, n-am de gând să vă învăț un dans sau altul: veți dansa, când veți dori, acele dansuri, pe care vi le va cere sufletul. Pur și simplu, eu vreau să vă învăț a zbura ca păsările, să vă mlădiați ca niște arbori tineri înfiorați de vânt, să vă bucurați, precum fluturele se bucură de roua dimineții de mai, să respirați liber, ca norii, să săriți ușor și fără zgomot, ca o mătă...”

M. SANDU

STATE DRAGOMIR : 100 DE ANI DE LA MOARTE

A SUFERIT ȘI A MURIT FĂRĂ A PLÂNGE

Se împlinește, pe 15 februarie, un secol de la moartea originarului din comuna Coștangalia, județul Cahul, State Dragomir – actorul și directorul de scenă care, la finele sec.XIX – începutul sec. XX, a schimbat optica repertorială a Naționalului „V.Alecsandri” din Iași, personalitatea de o apreciată condiție intelectuală, care s-a afirmat concludent și în ipostazele-i de profesor de mimică și declamație la Conservatorul din fosta capitală a Moldovei și de filozofie la Liceul Național și la Institutele Unite, în cele de autor dramatic și traducător; de publicist care a colaborat cu majoritatea publicațiilor periodice ieșene ale timpului, el manifestând în permanență „o cultură aleasă, un suflet de noblețe artistic, o muncă fără preget”, după cum mărturisea un coleg al său de la „Evenimentul” – factori ce au constituit și pivoții activității sale politice, el având, conform unui membru al Partidului Conservator, „un temperament politic de prima mână”.

Ultimele pagini din „Amintiri”-le Aglaei Pruteanu sunt răvășitoare – ultimele, deoarece după decesul lui St.Dragomir sufletul celebrei actrițe s-a stins: „Pe când tinerii elevi ai lui Dragomir erau la primele începuturi ale carierei artistice, maestrul lor se lupta din toată puterea organismului său viguros cu o boală de inimă, care s-a pronunțat acută, sub o formă gravă, prin Decembrie 1919. Dar tot nu se lăsa. După primul atac de inimă, prin îngrijirea distinsului profesor Dr.Bacaloglu, peste câteva zile a putut să iasă din casă, pentru a conduce un festival la Liceul Militar, la care asistă M.S.Regina. La acest festival, între altele, s-a recitat poezia „Împăratul” de Dragomir și au avut loc tablouri alegorice ocazionale tot de dânsul. Acesta a fost ultimul spectacol la care a contribuit cu mintea și inima lui ca literat și ca artist. În urmă, iar au început crizele; boala nemiloasă își urma lucrarea de distrugere.”¹

Afecțiunile cardiace s-au agravat și din cauza acelei frustrări inopinate și ingrâte din primăvara anu-

lui 1918, când s-a adoptat decizia cu privire la rezilierea acordului dintre teatrele naționale din Iași, București și Craiova cu privire la realizarea unor stagioni comune: pe 31 martie, „comitetele reunite ale Teatrului Național din Iași reconstituindu-se, iau o serie de măsuri privitoare la personal, aplicând dispozițiile unei legi nemiloase și nedrepte”², inclusiv pensionarea lui St.Dragomir și a altor colegi ai acestuia. Într-un fel, el împărtăși destinul dramatic al îndrumătorului și copământeanului său, M.Galino: după cum se constata într-un proces-verbal de la 25 iunie 1911, „o rezoluție a Comitetului Teatral din 21 februarie 1891 ne face să bănuim că încă de la 1890 M.Galino, căzând bolnav și ne mai putând exercita funcțiunile sale, a trebuit să părăsească scena, în care n-a mai putut figura până la sfârșitul vieții sale”³. N-a figurat pe afișele noilor achiziții repertoriale ale teatrului nici St.Dragomir, el consolându-se cu lecțiile susținute, cu aceeași competență și dăruire, la Conservator „cu iubiții elevi, cari și ei la rândul lor îl adorau”⁴.

Pensionarea survenită după 27 de ani de activitate intensă și prodigioasă, dar și la o vârstă a valorificării plene a talentului și a capacităților sale intelectuale, îl afectă nu numai moral, ci și material: pensia de doar 473 de lei pe lună, pulverizată și de impetuoșitatea devalorizărilor monetare din acea perioadă, îl condamnă la sărăcie, chiar dacă de resurse financiare suficiente pentru un trai decent nu beneficiase nici până atunci. Conform unei decizii din 22 martie 1919 a Consiliului de Administrație, câtorva actori pensionari, inclusiv St.Dragomir, li s-au acordat niște indemnizații în valoare de o mie de lei, altora – de doar 500. Cheltuielile implicate de tratament l-au determinat să solicite suportul Comitetului Teatral, care pe 1 august 1919 aprobă „un ajutor din fondul gratificațiilor în sumă de lei 500 D-lui State Dragomir, pensionar al acestui teatru, pentru căutarea sănătății”. O gratificare similară, în valoare de trei sute de lei,

2 N.Barbu. Aglae Pruteanu.B.,Ed.Meridiane, 1965, p.130

3 ANR, SJI. Fondul Teatrului Național, u.p. 8/1911, p.11

4 A.Pruteanu, op.cit. p.240

1 A.Pruteanu. Amintiri din teatru. Iași., „Viața Românească” S.A., 1992, pp.239-240

i s-a acordat și în noiembrie același an.⁵ Nu era uitat, însă, de către elevii săi de la Conservator, afecțiunea fiind reciprocă: „Cu câtă mulțumire vorbea cu elevii lui, privindu-i îndelung pe fiecare; și când ei îi aduceau vești de la teatru sau vorbeau despre proiectele și speranțele lor, în surâsul trist și bun, cu care îi privea, se deslușea un sfat: Fiți cu luare aminte; în teatru, sunt mai mulți spini decât flori și mai multă amărăciune decât bucurie”⁶ – o amărăciune ce-i sfâșia sufletul, setea de acțiune a căruia nu putea fi anihilată de trupu-i măcinat de boală. „Copiii mei”, își numea elevii, care tot mai frecvent trebuiau să-și susțină lecțiile nemijlocit în apartamentul profesorului ținut la pat, apelativul „maestre” utilizat de ei în locul obișnuitului „domnule profesor” constituind o mărturie a înaltei și sincerei lor considerații: „Ca profesor, și-a iubit elevii ca pe copiii lui și a căutat să le dea tot ce posedă ca om de știință, ca artist și ca experiență, mărturisirea cel care, peste ani, va deveni notorietatea teatrală Neculai Șubă, cu circa 400 de roluri în palmares. El, jumătate din ora clasului explica, sta cu noi de vorbă și ne cultiva spiritual. Ne înțelegea din privire și ne îndeplinea dorințele. Era vreunul din noi abătut de cine știe ce necazuri, el îl lua deoparte, îl încuraja și-l făcea să-și recapete încrederea în sine. Bolnav fiind, abia se târa și totuși venea la copilul lui. Ne spunea adesea: Faceți, munciți și căutați să prindeți acuma, căci atunci când n-oi mai fi, cine știe...”⁷

Dintr-un imbold al compasiunii și recunoștinței, în seara zilei de 2 decembrie 1918 elevii Conservatorului au realizat, cu concursul altor doi foști discipoli, actorii Bruno Braeschi și Gheorghe Calboreanu, un Festival Artistic „pentru căutarea sănătății maestrului State Dragomir”, pe 30 noiembrie „Evenimentul” oferind publicității programul manifestării salutate în paginile cotidianului și de directorul de cândva al Conservatorului, compozitorul E.Caudella: „E foarte frumos și demn din partea elevilor săi de la Conservator că dau o reprezentație în beneficiul profesorului lor, pentru ași putea căuta de sănătate, deoarece *recunoștința e o plantă rară care crește numai pe morminte*”.⁸ Reacționă și direcția teatrului, care le oferi gratuit scena, organizatorii festivalului urmând să achite doar 800 de lei, „adică numai cheltuieli serale”⁹.

Boala însă, se agrava, crizele de cord deveneau tot mai frecvente, soldându-se cu diferite complicații. După cum își amintea A.Pruteanu, cu două luni

5 ANR SJI, Fondul Teatrului Național, u.p. 392/1919, pp.23 și 55

6 A.Pruteanu, op.cit., p.240

7 În *mormântarea lui State Dragomir: Cuvântarea elevului Șubă*// Evenimentul, 20 februarie 1920

8 E.Caudella. *State Dragomir*//Evenimentul, 2 decembrie 1919

9 ANR SJI, Fondul Teatrului Național, n.p. 392/1919, p.57

înainte de a trece St.Dragomir la cele veșnice cei care erau în preajma lui l-au auzit recitând pentru ultima dată „Doina” lui M.Eminescu, poezia pe care basarabeanul nostru, aspirând fierbinte reunirea baștinei cu Țara, o iubea cel mai mult:

*De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-sa,
Că nu poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o așin...*

În ianuarie 1919, revăzu și redactă versificarea poemului în proză „Cântarea României” de A.Russo și dramatizarea basmului eminescian „Făt-Frumos din lacrimă”, asumându-și și corectura șpalturilor. Un alt fost elev, Rudolf Șuțu, evoca astfel ultimele zile ale lui St.Dragomir: Cu o zi înainte de a dispărea pe veci din mijlocul nostru, așa cum era pe pragul morții, față de prietenii săi care l-au înțeles ce suflet mare avea, vroidind a-i mai înveseli, căci le vedea tristețea din cauza lui, cu glasul dulce și bun le aruncă vorbele:

— Nu mă veți mai vedea de acum
cu cortelul (umbrela-n.n.), nici nu
mă veți mai auzi recitând.

Erau cele din urmă cuvinte rostite de dânsul prietenilor săi care făceau întodeauna haz când îl vedeau, ziua și noaptea, pe ploaie și pe timp frumos, cu nedespărțitul său cortel în mână, recitând versuri pe stradă, în berării, pretutindeni, așa ca numai dânsul să știe ce spune...”¹⁰

Decedă în amurgul zilei de 15 februarie 1920, la ora 17.40, moartea curmându-i și suferințele. „În locul lor, o mare seninătate i-a luminat fața și același surâs din viață, surâsul vesel, cu o ușoară urmă de ironie, i-a încremenit pe buze. Părea un zâmbet de mulțumire că a scăpat de toate suferințele și de milă, în același timp, pentru cei rămași să-l urmeze, pe același drum, cu aceiași inevitabilă deslegare a morții.

Dragomir a suferit și a murit fără a se plânge, fără a se revolta. Cu înțelepciunea omului care-și explică totul, care știe că viața trebuie s-o suportăm așa cum este, că trebuie să primești toate suferințele și să privești moartea fără șovăire. Dragomir a avut puterea aceasta. S-a supus morții fără a vorbi, fără a

10 Citat după Iu.Colesnic. *Basarabia necunoscută*, vol 6. Chișinău, Ed.Museum, 2005, p.55

se teme de ea. Firea lui bună și expansivă și-a păstrat caracterul și-n timpul boalei, până la sfârșit. Același fel de exprimare aleasă a gândirii, printr-o vorbire caracteristică excepțional de frumoasă, aceleași cugetări luminoase ce i-au preocupat neconținut mintea¹¹.

Conform deciziei Comitetului Teatral din 17 februarie, direcția Teatrului Național își asumă toate cheltuielile de înmormântare, suma acestora, 3835 de lei și 50 de bani, fiind aprobată la ședința convocată ulterior, peste zece zile, când comitetul abordă și cererea Victoriei Constantinescu, soția divorțată a defunctului, precum și actul de naștere al fiicei lui St.Dragomir, Aurora, născută pe 12 iunie 1901. S-a decis, în consecință, ca, în temeiul art.39 al Legii Teatrelor, 356 de lei și 10 bani, adică 75 la sută din pensia răposatului, să fie achitate lunar respectivei, până la 12 iunie 1922, când urma să atingă majoratul¹².

A fost înhumat în după-amiaza zilei de 19 februarie, „în mijlocul unei mari afluențe compusă din tot ce are Iașul mai distins”, după cum relatea fosta sa publicație, „Evenimentul”¹³. Biserica „Sf. Spiridon”, în care se afla sicriul cu corpul neînsuflit al lui St.Dragomir, era ticsită de lume. La ora 14.00, clerul respectivului lăcaș de cult începu oficierea prohodului, în finalul căruia arhimandritul S.Isopescul „a ținut o foarte mișcătoare și înălțătoare cuvântare”. Emoționantă, într-adevăr: „Astăzi cu toții stăm muți în jurul sicriului care cuprinde moaștele reci ale celui ce a fost Dragomir, învățătorul iscusit și actorul mare. Mulți din noi, cari nu l-au cunoscut sau n-au vrut să-l cunoască și să-l prețuiască, astăzi se dumiresc, ce gol mare lasă Dragomir în urma sa (...) Da, el era actor! El a fost împărat și rege, a fost general și ostaș, a fost milionar și cerșetor, toate au fost pentru noi toți! Și noi priveam la el, îl admiram și-l aplaudam, dar de multe ori nu înțelegeam că în jocul său măiestresc se oglindește întregă firea și mișcarea noastră pe acea scenă mare, care se numește lumea și societatea omească!”¹⁴ Acolo, la biserică, au mai luat cuvântul¹⁵ M.Borcea, în numele Clubului Democrat din Iași („Nici odată n-a șovăit în sentimentele sale, nefăcând politică decât de principii, nefiind un vânător de onoruri, iar mai presus de toate era de o cinste ireproșabilă, iar vicisitudinile și greutățile vieții n-au putut să-i altereze firea. Era o virtute în toată puterea cuvântului”); D.Gorgos, din partea publicației „Evenimentul” („...pentru mulți din Dv. e o noutate faptul că Dragomir a fost și ziarist. Și e firesc să fie așa, pentru că munca ziaristului e anonimă, iar State, în mod-

estia lui, nu-și semna nici o dată articolele, nici măcar cu o inițială”); V.I.Radu, reprezentant al Sindicatului Ziariștilor din Moldova („Dacă Dragomir dădea lecții uni de declamație la Conservator, îndrumând pe cei ce voiau să îmbrățișeze arta teatrală, tot așa el servea de pildă celor ce veneau după dânsul în arta ziaristică”); C.Săteanu, din partea ziariștilor ieșeni („Istoricul care se va ocupa de teatrul ieșean din ultimele trei decenii va trebui să puie în fruntea artiștilor cari au ilustrat scena noastră pe State Dragomir”); elevul N.Șubă, din numele clasei de declamație a Conservatorului („Ca artist, a fost un stâlp al teatrului. El și încă cu câțiva nu s-au dus la București, unde li se oferea angajamente bune și unde putea să-și facă numele ce i se cuvenea, ci a stat aici și a muncit pentru arta lui și pentru orașul lui”).

După mitingul de doliu, sicriul purtat de elevii clasei de declamație și de actori ai Teatrului Național a fost scos din biserică „în mijlocul unei mari jelanii”. Cortegiul funebru, cu actori ai teatrului, profesori și elevi ai Conservatorului, ziariști, numeroși prieteni și cunoscuți, a străbătut Strada de Sus, apoi strada Lăpușneanul, unde în fața bisericii „Banu”, în preajma Conservatorului, a luat cuvântul A.Ciolan, directorul instituției în cauză. Procesiunea traversă în continuare Piața Unirii și, pe str. Cuza Vodă, se opri în fața Teatrului Național, unde au vorbit Em.Manoliu, C.B.Penel, L.Profir. La Cimitirul „Eternitatea”, date fiind înaltele distincții de stat ce i-au fost acordate pe parcursul vieții, defunctului „i s-au făcut onoruri militare”...

Pe 25 aprilie 1920, la Teatrul Național, elevii clasei de declamație au susținut un nou Festival Artistic, de această dată – pentru colectarea de fonduri în vederea „ridicării unui bust fostului lor maestru State Dragomir”¹⁶. Suma s-a dovedit a fi insuficientă, spre finele anului cotidianul „Evenimentul” lansând „un călduros apel tuturor ieșenilor să subscrie cu cât vor putea”¹⁷, banii urmând a fi oferiți ulterior sculptorului Mateescu „care s-a însărcinat cu efectuarea bustului”.

Un bust al lui State Dragomir trebuie instalat și în draga lui Basarabie, la Cahul. Pentru că „acum, când Basarabia își începe propria-i viață (...), poate însori cu cinste pe răbojul numelor fiilor ei cari au bine meritat pentru atitudinea avută și silințele puse în slujba frumosului și a luptei naționale și numele lui State Dragomir”¹⁸.

Alexandru MANOIL

11 A.Pruteanu, op.cit., p.24

12 ANR SJL. Fondul Teatrului Național. Nr.392/1919, pp.90-91

13 În mormântarea lui State Dragomir// Evenimentul, 20.02.1920

14 Ibidem, 22 februarie 1920

15 Vezi „Evenimentul” din 20 și 22 februarie 1920

16 Pentru State Dragomir// Evenimentul, 24 aprilie 1920

17 Pentru bustul lui State Dragomir//Evenimentul, 30 decembrie 1920

18 E.Ionescu Darzeu. S-a stins un basarabean.../Evenimentul, 5.03.1920

BILANȚ ÎN AVANSCENĂ

Festivalul Internațional „Teatru fără Frontiere”, ediția a I-a

Răvășite de îndoieli și neliniști, cele zece zile ale Festivalului Internațional „Teatru fără Frontiere”, ediția a I-a desfășurat în perioada 15-24 noiembrie 2019 s-au perindat oarecum fulgerător, temerile noastre anterioare fiind urmate de satisfacțiile unui succes pe care l-am râvnit cu multă speranță și încredere – încredere inspirată și de semnificativa asistență financiară acordată, din inițiativa primarului Nicolae Dandiș, de către autoritățile publice municipale, gestul cărora demonstrează, aș crede, o importantă schimbare de optică: dacă până nu demult în raporturile acestora cu Teatrul Republican Muzical-Dramatic „B.P.Hasdeu” se lua în considerație doar faptul că respectiva instituție se subordonează exclusiv Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, de această dată s-a avut în vedere că ea își desfășoară activitatea preponderent la Cahul, ceea ce presupune, desigur, o conlucrare reciprocă mai constructivă și eficientă. Implicațiile ei benefice au fost confirmate și de această primă ediție a festivalului, în cadrul căreia au evoluat 14 teatre din Republica Moldova, România și Ucraina.

Întrebarea-i firească, ea având, atunci când ne-o pun unii mai circumspecți și mai sceptici, conotația unui reproș tacit: pe cât de întemeiată a fost intenția – și, dacă vreți, ambiția – noastră de a ne asuma o manifestare artistică de asemenea amploare, chiar dacă nu ne-am conformat pe deplin anumitor criterii festivaliere? Argumentele ar fi două. În primul rând, faptul că în ultimii ani, după o perioadă de „claustrare” cauzată de factori mai mult obiectivi, decât subiectivi, Muzical-Dramaticul din Cahul mai consecvent și mai îndrăzneț „a ieșit în lume”, evoluând cu un succes înalt apreciat pe scenele unor valoroase teatre din România și impresionând pretutindeni prin măiestria interpretativă a actorilor noștri – măiestrie confirmată, în ultimă instanță,

de distincțiile de prestigiu decernate la Galele UNITEM-ului și de titlurile onorifice ce ne-au fost conferite în ultima vreme: în prezent, în componența încă redusă a trupei activează doi maeștri în artă (Aurica Țurcanu și subsemnatul) și cinci artiști emeriți (Oleg Mereoară, Rodica Ciobanu, Tudor Andriuță, Ion Furnică și Oleg Cășuneanu). O mărturie concludentă în această privință – veritabilul triumf repurtat recent la Ateneul Național din Iași de către Rodica Ciobanu, Maria Ciobănică, Alina Carp, Viorica Leonte și Toma Vartolomei, această distribuție a spectacolului „Insula Femeilor” de Valeriu Butulescu fiind aplaudată frecvent pe parcursul reprezentației și ovaționată la sfârșitul ei. Un ecou similar avu și spectacolul „Se caută un mincinos” de Dimitrys Psathas în regia lui Gh. Mândru prezentat ceva mai devreme pe scena Teatrului „C.Nottara” din București, cronicarul teatral și dramaturgul Mircea M.Ionescu notând în una din publicațiile periodice din capitala României: „A fost, realmente, o revelație prestația Teatrului „B.P.Hasdeu” din Cahul, ovaționată pur și simplu la finele unui spectacol admirabil. De la curata limbă română a interpreților la nesfârșita imaginație, spontanietatea regizorului care are umorul sănătos în vârful degetelor, fără exagerări puerile, stârnind aplauze la scenă deschisă în timpul spectacolului”. De altfel, în lunile noiembrie-decembrie ale anului trecut, la Centrul de Cultură „G.Apostu” din Bacău, în cadrul unui ponderabil proiect internațional „Tryptic teatral românesc Vârșeț-Cahul-Bacău”, a fost montată piesa „America de-acasă” a acestui fecund și generos Mircea M.Ionescu, regizor al spectacolului fiind Geirun Țino, directorul Teatrului „Pygmalion” din Viena, iar distribuția ce în a.c. îl va prezenta în diferite orașe din România, Serbia și Republica Moldova, la Viena, Roma, Paris și New-Yorkul de peste Atlantic – constituită din actori de

la Bacău, de la Vârșeț-ul sârb și de la Cahul, ei, Tudor Andriuță și Oleg Cășuneanu, fiind remarcați tocmai în rolurile din acel „Se caută un mincinos” prezentat la București. Fără a mă referi la evoluția noastră meritorie și în alte orașe din România, mai adaug doar atât: deși nu posedă jinduțul statut de teatru național, Muzical-Dramaticul „B.P.Hasdeu” a fost invitat la toate cele cinci ediții ale Reuniunii Teatrelor Naționale Românești inițiată de Naționalul „M.Eminescu” din Chișinău și menită „să aducă mai aproape de spectatorul de la est de Prut spiritul european, impresionând prin calitatea spectacolelor și varietatea lor, stârnind curiozitatea pentru originalitatea limbajelor teatrale”, după cum menționează directoru-i general Petru Hadârcă.

Al doilea argument ce justifică în mare măsură „aventura” noastră din toamna trecută – experiența, fie și încă nesemnificativă, acumulată anterior în procesul organizării și desfășurării unor activități similare. Un festival cu genericul „Teatrul și copiii” avu loc la Cahul în iunie 1998, el fiind considerat pe bună dreptate drept act de sacrificiu asumat deliberat de către actorii și directorul artistic de atunci, Victor Ignat, festival ce avu ecouri favorabile în presa de la noi și din dreapta Prutului. O situație absolut identică s-a produs, cu regret, și în toamna anului 2007, când, prin strădania celui de al doilea director artistic, regretatul Sandu Țurcanu, a fost realizată o Săptămână de Teatru, peste câteva zile după încheierea căreia Alexandru Grecu, directorul Teatrului „Satiricus I.L.Caragiale” din capitală și actualul președinte al UNITEM, scria în săptămânalul „Timpul”: „Administrația teatrului cahulean a organizat cum a putut un minifestival, la care au participat, cu câte un spectacol, majoritatea teatrelor din republică, inclusiv Teatrul Rus „A.P.Cehov”. Artiștii chișinăuieni și bălțeni au fost solidari cu colegii lor care, în condițiile „de front” în care își fac datoria, pot fi considerați pe drept cuvânt niște martiri ai artei teatrale.”

Dacă respectiva Săptămână de Teatru din 2007, întrunind majoritatea trupelor ce existau în republică în acea perioadă, avu o conotație exclusiv jubiliară, ea fiind circumscrisă aniversării a 20-a a Muzical-Dramaticului „B.P.Hasdeu”, cea de a doua, din toamna anului 2017, deși de asemenea avu un temei analogic, marcându-ne trei decenii de activitate, a fost, zicând așa, mai emulativă: invitând și cinci teatre din România, își lărgi astfel „geografia” participanților și își dezvălui intenția

de a deveni o manifestare teatrală de anvergură internațională, ea fiind, concomitent, interpretată și drept „rodaj” al unui întens și de mult aspirat festival cu o periodicitate bienală, prima ediție a căreia urma să se producă la inaugurarea noului nostru sediu, preconizată pentru anul 2019. Deși evenimentul atât de mult așteptat de către teatrofilii și actorii a fost amânat pentru acest 2020, am decis să fim consecvenți, convenind cu autoritățile publice locale să desfășurăm o nouă Săptămână de Teatru, pe care ulterior, poate că și în virtutea unei tendințe nemărturisite de autodepășire, am calificat-o drept festival, chiar dacă secretarul nostru literar mai bodogănea, imputându-ne nereușita abrevierii TFC (Teatru fără Frontiere Cahul), inadvertențele comise în banere și în programul festivalului, faptul că în materialele promoționale vorbeam ba de săptămână de teatru, ba de festival etc. Am încercat, totuși, să atribuim manifestării și câteva atribute din „montura” de rigoare: o expoziție a Școlii de Arte Plastice, directorul căreia, Ion Ciuta, până nu demult a fost pictor-scenograf al teatrului, expoziții-târg ale mai multor meșteri populari din zonă etalate pe toată durata festivalului în curtea ce deveni astfel atât de aglomerată, serile „de suflet” organizate pentru invitații noștri seară de seară într-o atmosferă de sinceritate, empatie reciprocă și dezinvoltură, pe scena instalată în aer liber evoluând, alături de actorii noștri și de invitații lor, cunoscuți interpreți din republică: Mircea Zgherea, Victor Celan, Vitalie Todirașcu, Viorel Burlacu ș.a. Apropo, și această primă ediție a festivalului avu o semnificație aniversară, consacrată fiind celor 150 de ani de la susținerea primelor reprezentații teatrale la Cahul, în anii 1865-1869, grație celui care deveni mai apoi un filozof roman celebru, Vasile Conta, care, elev al Liceului Național din Iași fiind, își petrecea în acest oraș din sud-estul României vacanțele de vară,

deoarece tatăl său, Grigore Conta, oficia la Catedrala „Sf.Arhanghel Mihail” din localitate, exrecitând și atribuțiile de protopop al județului Cahul.

De ce n-am preluat acea inițiativă de la 1998 a lui Victor Ignat și n-am optat pentru un festival al spectacolelor pentru copii? Pentru că de mai mulți ani există în Republica Moldova două festivaluri de acest gen – cele organizate de teatrele „Licurici” și „Guguță” din capitală, noi participând la ele de fiecare dată, ca și la cel desfășurat de multă vreme de Teatrul de Păpuși „Cărăbuș” din Brăila. Dat fiind că anume copiii constituie cel mai vast segment al publicului nostru, și la această ediție inaugurală a Festivalului „Teatru fără Frontiere”, ca și la Săptămâna de Teatru din 2017, am invitat și câteva teatre pentru copii de la noi și de peste Prut, care au prezentat cinci spectacole pentru preșcolari și pentru elevii din ciclul primar.

În cadrul festivalului, pe scena Teatrului „B.P.Hasdeu”, pe cea din sala de spectacole a Sanatoriului ”Nufărul Alb” și pe cea a Palatului Culturii din municipiu au fost prezentate în ansamblu 16 spectacole. N-au fost selectate preliminar, firește: teatrele au venit, credem, cu cele mai bune spectacole din repertoriile lor actuale, astfel fiind abordate cele mai diverse genuri dramatice destinate unor eterogene categorii de public. Teatrul Republican de Păpuși „Licurici” din Chișinău, Teatrul pentru Copii și Tineret „Vasilache” din Botoșani și Teatrul de Păpuși Brăila au propus spectacole cu păpuși, desigur: „Prințesa vrăjită” de Ladislav Dvorski în regia Danielei Strungaru – o poveste frumoasă „cu-ncercări și cu magie” ce demonstrează că „binele-n lume revarsă lumină/ Și orice poveste așa se termină”; „Punguța cu doi bani” de Ion Creangă dramatizată de Valentin Dobrescu, el asumându-și și punerea ei în scenă în virtutea faptului că, după cum mărturisea, povestea

în cauză este atât de limpede, cursivă, simplă în complexitatea ei, plină de umor sănătos, neforțat, cu caractere conturate ușor, în câteva linii; de asemenea ispitită de creația humuleșteanului, Victoria Samoilă de la „Cărăbuș”-ul din Brăila a dramatizat și a montat „Ursul păcălit de vulpe” – „o poveste dragă tuturor: și celor mici, și celor mari”, după cum se menționează în caietul-program al spectacolului. Un spectacol interactiv pentru copii, dar și pentru alte vârste, a prezentat Teatrul Republican Epic de Etnografie și Folclor „Ion Creangă” din Chișinău: feeria muzicală „Mama este Soarele” de V. Bădiță în regia menționatului Victor Ignat, actualmente director artistic al teatrului respectiv – o poveste despre un Cocos care iubește Soarele și îi cântă dis-de-dimineată, dar care a fost răpit de Vulpe, până la urmă el fiind salvat de bătrânul paznic al curții, Câinele, astfel demonstrându-se că prietenul adevărat la nevoie se cunoaște. „Când ai prieteni credincioși,/Lumea e a ta/ Și viața-i mai frumoasă./ Zău așa!” ne convinge și „Cătălin cel Drept” de Ion Văran în regia subsemnatului – un spectacol alert despre un Măgăruș convins că „mintea valorează mai mult decât puterea” și o Cățelușă ce n-are curaj „tocmai atunci când trebuie”, dar care, fermi și ingenioși, îi păcălesc pe Lup, Vulpe, Urs și Leu și destramă uneltirile Roșcovanului, ajutându-l astfel pe Cătălin să se căsătorească cu Prințesa și să devină domnitorul călăuzit de principiul: „Când dreptatea e stăpână/ Peste toată țara,/Și în casă, și în suflet/ Vine primăvara”.

Programul festivalului a inclus și șase comedii, genul agreat de o bună parte a publicului din partea locului. Dacă în 2017 Teatrul „M.Eminescu” din Botoșani a prezentat „Conu’ Leonida față cu reacțiunea”, de această dată el a propus cahulenilor o altă creație caragialiană – „O noapte furtunoasă”, recitată de către regizorul George Șvaițer prin prisma „Caragiale și iubirea”, el mărturisindu-ne: „Am plecat de la gândul că fiecare om poate iubi cu adevărat, onest. De aceea mi-am dorit ca Veta și

Chiriac să se iubească frumos și cinstit, Rică și Zița să formeze o familie, chiar și Ipingescu nutrind gânduri tandre față de Zița”. Teatrul Național „V.Alecsandri” din Bălți a venit cu „Omul care a văzut moartea” de Victor Eftimiu montată de Constantin Stavrat, care avu o evoluție magistrală și în rolul central, spectacolul stigmatizând persistentele moravuri electorale. Și vodevilul „Piatra din casă” de V.Alecsandri în regia lui Ilya Hadji – un spectacol realizat de Teatrul Național Găgăuz „D.Tanasoglu” în spiritul respectivului gen dramatic – a persiflat niște moravuri ce dănuie mai ales în familiile parvenite, deranjate de faptul că zestrea ce trebuie oferită fetelor le-ar prejudicia averile, una din replicile personajului central, Zamfira, fiind edificatoare în sensul dat: „Mai bine aș avea friguri, lungoare, gălbănare, decât fată mare”. Teatrul Republican „Luceafărul”, cu vasta decorație a spectacolului „A patra dimensiune” de Luigi Lunari în regia lui Iurie Suveică, de asemenea a evoluat pe scena Palatului Culturii. Trei bărbați „în depline facultăți mintale” – un industriaș, un fost căpitan de geniu și un profesor – au încurcat adresele în timpul unei alarme chimice, fiecare considerând că locația unde s-au întâlnit era tocmai ceea ce îl interesa: oficiul unei firme, o pensiune și, respectiv, o editură. Confuzia

generează, desigur, destule momente hilare, dar și o stare de suspans ce îi afectează, treptat, pe toți deopotrivă. „E o comedie cu un final neașteptat, unde atât personajele, cât și spectatorii, devin egali în fața sorții și a providenței”, se menționa în caietul-program al festivalului. Teatrul „Maskam Rad” din Kiev care, deși fondat acum opt ani, a participat deja la importante festivaluri teatrale internaționale din România, Bulgaria, Polonia și Estonia, el însuși fiind amfitrionul a trei manifestări artistice de talie similară, a prezentat, în regia Innei Goncharova și a Olgăi Gdulea, spectacolul „Un tangou în trei?.. În Monmartre” de Edit Potigne, comedia reconstituind hilar și cu dezinvoltură o zi din viața unui onorabil notar parizian care-și marchează cea de a 50-a aniversare – prilej cu care a fost determinat să reflecteze asupra rostului existenței sale. „O comedie erotică îndrăzneată, dar curată, deoarece exprimarea aluzivă se oprește de fiecare dată la timp”, după cum își definește piesa „Insula Femeilor” însăși dramaturgul Valeriu Butulescu, am prezentat și noi, Teatrul „B.P.Hasdeu”.

Deși promovează preponderent un gen mai dificil, poezia teatralizată, Teatrul Poetic „A.Mateevici” din Chișinău s-a încadrat în programul festivalului cu o tensionată dramă psihologică: „Revedere” de Tom Zeigler în regia lui Emil Gaju, bine cunoscut de publicul de la noi grație celor cinci spectacole – „O noapte furtunoasă”, „Cartierul Latin”, „Un bărbat veni la o femeie”, „Aventurile unui timid” și „Diseară e premiera” – puse în scenă, în difeți ani, la Teatrul din Cahul. De un dramatism copleșitor a fost și spectacolul „În cătușele Siberiei” realizat de Teatrul „V.Apostol” din Soroca, după povestirea „Copii în cătușele Siberiei” de Spiridon Vangheli, cu concursul scenaristului și regizorului Alexandru Cozub. Un spectacol-avertisment, un spectacol-rechizitoriu, un spectacol-îndemn: „Să

nu ne răzbunați. Dar să nu uitați!..” – „Dosarele Siberiei”, prezentat în sala arhiplină a Palatului Culturii de către Teatrul Național „M.Eminescu” din Chișinău, scenariul elaborat după memoriile a trei jertfe ale represiunilor staliniste fiind semnat de către Mariana Onceanu și Petru Hadârcă, acesta din urmă asumându-și și regia respectivului spectacol-document, spectacol-evocare, spectacol-recviem cu un filon publicistic pronunțat; un spectacol cu o largă, dar sacadată respirație epică, intonația narativă conferindu-i, însă, o surprinzătoare și copleșitoare forță emotivă. Inflexiunile confesionale ale monologurilor personajelor, care apar în scenă venind din sală, crează o firească atmosferă de intimitate, dar și sugerează că, în fond, și ei, cei din sală, sunt personaje ale spectacolului, regimul comunist afectându-l, direct sau indirect, pe fiecare: ai frecvent presentimentul că, la un moment dat, cineva dintre spectatori, adică un personaj neprevăzut de textul dramatic, va ieși inopinat în scenă și, cu aceeași durere, va povesti despre sine sau despre rudele-i ce au trecut prin calvarul deportărilor...

În fine, scontându-se abordarea diferitor genuri teatrale în cadrul festivalului, au fost invitate și două teatre din Brașov – Teatrul Independent și Teatrul Particular –, care au susținut spectacole de genul One man Show. Unul din ele, „Scrisori eminesciene”, elaborat pe baza Scrisorilor I,II,III de Mihai Eminescu, a fost susținut cu o măiestrie elevată de către George Custură, un actor notoriu, care s-a produs și în diverse filme artistice, în unul avându-l de partener pe faimosul francez Gerard Depardieu. „Femeile din viața lui Dostoievski” – astfel s-a intitulat spectacolul elaborat și regizat de către Alina Hiristea, ea având drept surse de documentare opera și corespondența celebrului prozator rus, „Amintirile” celei de a doua soții a acestuia, Ana Snitkina-Dostoevskiaia, și studiul monografic „Viața intimă a lui Dostoevski” de T.Enko. Interpretă – excepționala Dorina Roman, spectacolul – covârșitor prin dramatismul său, convingând spectatorii că întreaga creație dostoevskiană este impregnată de iubire ardentă, că F.M.Dostoevski, după cum remarca filozoful Nicolai Berdeiev, este cel care dezvăluie elementul pătimaș, voluptos în spațiul rus. Intensitatea trăirii, individualizarea distinctă a celor trei femei care i-au fost muze, iubite, cazne și, uneori, blesteme au impresionat profund publicul.

Ceva mai mult de 2000 de spectatori au frecventat spectacolele susținute pe parcursul celor zece zile ale festivalului, de la vânzarea билетelor (chiar dacă „Dosarele Siberiei” a fost vizionat gratuit, el fiind prezentat la Cahul cu suportul Ambasadei SUA în Republica Moldova) Teatrul „B.P.Hasdeu” a încasat circa o sută mii de lei, astfel recuperându-se o parte din marile cheltuieli implicate de desfășurarea manifestării. Festivalul a fost subiectul unei emisiuni speciale la TV Moldova 1, Radio Moldova a difuzat tocmai 12 reportaje în edițiile-i informative, unele fiind reluate în cadrul altor emisiuni, tematice, fapt pentru care suntem extrem de recunoscători reporterului Agripina Manoil. O intervenție avu „Ziua de Azi”, această publicație electronică a lui Vitalie Hotnogu, două emisiuni au realizat Stela Vodă și Oleg Diaconov de la Programul Televizat „Aspect” al Primăriei municipiului, ample articole ce au anticipat evenimentul au apărut în „Sud Expres” din Cantemir și în publicația săptămânală regională „Cuvântul liber” din Leova. Reproduse din site-urile unor agenții de presă, informații despre Festivalul „Teatru fără Frontiere” au inserat o bună parte din publicațiile periodice chișinăuene.

O manifestare ce a impulsionat viața culturală a municipiului, după cum menționează primarul Nicolae Dandiș la festivitatea de închidere a festivalului, domnia sa exprimându-și convingerea că inițiativa noastră va avea o viață lungă, beneficiind pe parcurs de mai mulți participanți și de activități mai ample și mai diverse de promovare a artei dramatice și consolidând relațiile Cahulului cu orașele de reședință ale teatrelor invitate.

Gheorghe MÂNDRU,
directorul Teatrului Muzical-
Dramatic „B.P.Hasdeu”

PENELURI ÎN PRIM-PLAN

ALEXANDRU GHIZEA-CIOBANU:
**„SUNTEM ARTA PE
 CARE O CONSUMĂM”**

Primele studii în domeniul picturii le-a realizat în cadrul Școlii de Arte Plastice pentru Copii din Cahul, unde ulterior a activat ca profesor în perioada 2009-2012. În tot acest răstimp, Alexandru nu a părăsit niciodată pictura sau, mai bine zis, pictura nu l-a părăsit niciodată. Dorința de perfecționare, motivată de pasiunea sa pentru frumos, l-au adus în orașul artei, la Veneția. În 2016, Alexandru a absolvit aici Academia de Arte Plastice, specializarea pictură – restaurare.

Artistul nu se limitează doar la pictură. Alexandru confecționează manual măști venețiene, iar recent a realizat un decor scenic pentru Balul Casanova, în cadrul unuia dintre cele mai grandioase evenimente din viața orașului din lagună – Carnavalul de la Veneția. În mai-iunie 2019, tânărul artist și-a organizat propria expoziție cu genericul „Incursiune în subconștient” coordonată de D’EM Venice Art Gallery. Până în noiembrie, cu ocazia evenimentului cultural internațional „La Biennale di Venezia”, unele dintre lucrările sale au fost expuse în cadrul Expoziției Internaționale de Artă 2019.

Domnule Alexandru, voi începe această discuție cu o întrebare, al cărei răspuns ne-ar dezvălui primele exteriorizări ale dragostei Dumneavoastră pentru frumos și artă. Care este geneza pasiunii de a picta și cum pasiunea a evoluat în manifestare?

Ei bine, am o imaginație foarte bogată! De mic copil absorbam informațiile, le procesam, trăgeam concluzii și, prin urmare, căpătam o anumită imagine a lumii. Dorința de a picta nu este altceva decât dorința de a exterioriza această încărcătură de imagini acumulate, de emoții. La început, desenam pe caietele de școală, în timpul orelor. Mai târziu, mi-am extins formatul. Mereu am avut aspirații mari. În așa fel, datorită muncii și efortului asiduu, dorinței de a tinde spre ceva măreț, avansezi profesional.

Ce reprezintă surrealismul pentru Dumneavoastră? Ce se ascunde în spatele stilului pe care-l abordați?

Surrealismul lărgeste limitele posibilităților. Imaginea surrealită mi permite să mă scufund adânc în subconștient. Suprapunerea și intercalarea detaliilor, care nu se combină în viața reală, joacă mai degrabă în percepția subconștientului, afectează anumite emoții, transmite un anumit mesaj într-un mod neașteptat, captează atenția.

Ținând cont de activitatea Dumneavoastră ca profesor la Școala de Arte Plastice pentru Copii din Cahul, aș vrea să vă întreb ce impresii V-au rămas în urma acestei experiențe?

Mi-a plăcut foarte mult să predau copiilor arta, nu doar pentru că i-am învățat ceva, dar pentru că am învățat și eu ceva de la ei. Adevărul și sinceritatea încântă și atrage. Aceștia emană proștețime, idei noi. Interacționând cu copiii, mai ușor îți păstrezi copilul din interior. Birocrația excesivă era enervantă, dar acest lucru este inevitabil.

De ce ați ales să plecați din țară și să Vă continuați studiile la Veneția?

A fost o bună oportunitate de a acumula experiență în altă țară. Orice tânăr își dorește să vadă și să cunoască ceva nou. M-aș putea exprima și altfel: orice om trebuie să călătorească și să vadă ceva nou! Schimburile interculturale și noile experiențe te fac să înțelegi că lumea este mult mai bogată și complexă în diversitatea sa, decât te-ai obișnuit să o vezi.

De ce V-ați ales drept tematică pentru Lucrarea de Diplomă la Academia de Arte Plastice din Veneția simbolismul și tradițiile specifice spațiului mioritic? Tabloul se intitulează „Legenda cocostârcului”.

Coordonatorul lucrării respective (unul din profesorii mei de pictură) mi-a sugerat să surprind comisia de evaluare și să-i extind orizonturile,

alegându-mi un subiect legat de cultura țării mele. Teza a cuprins două părți: textuală și vizuală. Lucrarea textuală s-a bazat exclusiv pe studierea ornamentelor tradiționale în arta aplicată: textile, ceramică etc., iar cea vizuală a fost pictura în ulei propriu-zisă. Am încercat să immortalizez, de altfel, unele dintre cele mai relevante și emoționante simboluri ale folclorului nostru. Coordonatorul mi-a susținut foarte mult ideea părții textuale, iar la crearea tabloului mi-a oferit o totală libertate. Deși nu a văzut nici schița și nici etapele lucrării, la sfârșit atât el, cât și comisia, au rămas încântați de rezultat.

Aveți multe tablouri cu pisici. Reprezintă ele o inspirație pentru Dumneavoastră?

Desigur! Nu sunt prezente acolo pur și simplu! Pisica-mi este și prieten, și sursă de inspirație.

Prin multitudinea de picturi, o atenție deosebită merită tabloul intitulat „We are the art of what we eat”. Care este mesajul ce se dorește a fi recepționat?

Suntem arta pe care o consumăm. Artă este un produs al creației; în același timp, noi înșine suntem o creație. Tabloul este o reflecție asupra valorii timpului în contextul fluxului de informații, în special în ceea ce privește rețelele de socializare, revistele și cărțile citite. Ar trebui să fim mai atenți la fluxul de informații, căruia îi permitem să ne influențeze.

Cum ar putea oamenii să fie atrași mai mult de artă? Există vreo diferență de percepție a artei în Italia/Europa Occidentală comparativ cu Republica Moldova?

Pentru a atrage oamenii către artă, ei trebuie să fie înconjurați de artă. Atunci când o persoană este înconjurată de frumusețe din fragedă copilărie, ea își crează un gust estetic. Într-adevăr, arta include direcții de o extremă varietate, inclusiv arhitectură, design de peisaj, chiar și stațiile de autobuz pot deveni o operă de artă. Tot ce ne înconjoară ar putea și ar trebui să provoace creativitatea în oameni. Ochiul trebuie să fie obișnuit cu frumusețea. Recent am citit un articol despre un tânăr din Cahul, pe nume Vlad, care face lucruri minunate din lemn. Am fost foarte fericit să constat asemenea talente la noi în oraș. Astfel de oameni trebuie motivați și promovați. Dacă există o diferență de percepție a artei în Moldova și în vestul Europei..? Astăzi, interesul pentru arta contemporană a devenit mai vizibil în Republica Moldova. Se realizează proiecte interesante, art-spaces, însă toate acestea sunt prezente mai mult la Chișinău.

Ce ați dori să schimbați aici, la Cahul, locul unde a luat naștere pasiunea Dumneavoastră pentru artă?

Am putea limita „gunoiul” vizual sub formă de publicitate, care supraîncarcă ochiul. Am putea păstra aspectul clădirilor istorice, acestea reprezentând patrimoniul cultural al orașului. Care este secretul unui tort delicios? El se ascunde în straturile sale. Cu cât sunt mai multe și mai diverse straturile, cu atât este mai delicioasă și mai interesantă prajitura. Etapele istorice ale orașului reprezintă niște straturi de tort. Orașul este mic și ar putea deveni foarte confortabil. Am putea face mai multe pentru protejarea mediului înconjurător, să ne învățăm să sortăm gunoiul, să contribuim la amenajarea spațiilor de odihnă, a periferiilor orașului. Toate acestea sunt în mâinile tinerilor, care au puteri și dorință să schimbe ceva. Tinerii au început să călătorească mai mult, să perceapă idei și să le aplice la noi în țară, în oraș. Este absolut indispensabil să schimbăm lumea spre bine, prin diverse metode.

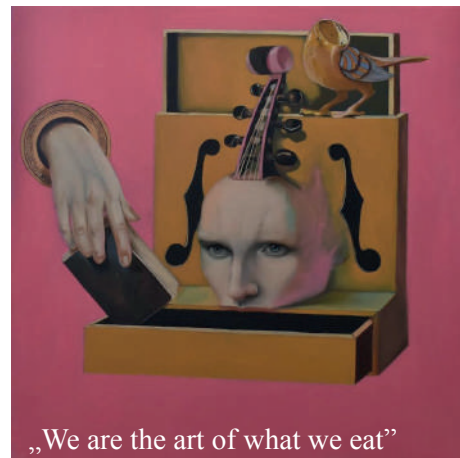
În mai 2019, ați organizat o expoziție a lucrărilor Dumneavoastră la Veneția...

Da! Aceasta a fost prima mea expoziție personală. Inaugurarea ei a avut loc simultan cu inaugurarea Bienalei de la Veneția. În această perioadă se măresc fluxurile iubitorilor de artă și numărul turiștilor. A fost un bun prilej de a face un pas înainte și de a mă promova.

Veneția este pe cât de minunată, pe atât de imprezvizibilă. Cum ați suportat inundațiile din noiembrie?

Doi ani consecutiv, Veneția este afectată de inundații. Acest an a fost într-adevăr îngrozitor. Ceea ce s-a întâmplat în noiembrie reprezintă, probabil, un bun îndemn pentru autoritățile locale să se apuce de muncă. Lumea își exprimă nemulțumirile, așa că sperăm ca problema să fie rezolvată cât mai curând.

Interviu realizat de Marina PORUMB

„We are the art of what we eat”

„Meowcookie”

„Gattonic”

„Classic orange”

„Evrica”

„I will take Venice with me”

Acest număr apare cu suportul financiar

*Pomul Sărbătorilor de Iarnă în Piața Independenței, mun. Cahul, 2019
Foto: Alexandr Popov*

La mulți ani Cahul!

